

NAVEROK / İÇİNDEKİLER

Bergê pêşîn:
HACIOSMANZADE HACI BEY
ji arşîva Dr. Mikailî

- JÎ BÎRNEBÛNÊ 2
NAMEYÊN XWENDEVANAN 4
NÛÇE / HABER 5
PÊŞENGEH KURDÊN ANATOLIYA NAVÎN LI SWÊDÊ 9
XWENDEVANÊN ME KÎ NE, LI SER BÎRNEBÛNÊ ÇI DIFIKIRIN? 10
HACIOSMANZADE HACI BEY 12
NANÊ GERM 16
Hekat RÛREŞ 21
KÛRT ULUSAL MÛCADELESİNDE,
ORTA ANADOLU KÛRTLERÎ 22
SINDIRAN (YENİÇE) KASABASINDA, EVLENME GELENEKLERÎ 28
KLAM Û HELBEST 34
İNTERNETTE ORTA ANADOLU KÛRTLERÎ 36
ORTA ANADOLU'DA İLK KÛRT KÖYÜ (15. YÛZYIL) 40
DÎK Û SİRÎ 44
WECÎZ (Biwêj) 48
KARDEŞ TÜRKÛLER, grubu üyesi, Vedat Yıldırım ile söyleşi 50
EY DİYARBAKIR DİYARBAKIR 55
HALIKAN ve, REŞVANLARIN, KÖKENİ ÜZERİNE BAZI İPUÇLARI 56
POŞMANIYA DİZEKÎ 63
LÊKOLÎNEKE BÊTEVİR Û BÊR 64
GURÊ GURA ŞEVA BERÎ ÎNÊ 68
BİR OSMANLI SUBAYININ ANLATIMIYLA
20. YÛZYIL BAŞLARINDA BİNBOĞALAR'DA
ASAYİŞ SORUNLARI 70

Xwendevanên hêja, bi vê hejmara biharê ve em Newrozê bi hev re pîroz dikin, hêvîyên me mezin in. Xebatên li pêş me jî di her warî de pir in. Bi hêvîya serkeftin û jîyaneka xweş em destpêka biharê, sembola jîyanê, sersala me kurdan, Newroza we pîroz dikin. Herwiha em rojên tarî, wek 16ê Adarê, roja Helebçê jî bi bîr tînin dakû însanetî careka din rojên wiha nîşanî me nede.

Di van rojan de, dîsan li seranserê dinyayê guhê însana li ser navça rojhilat e. Ev bûyer bi rindî û xirawîya xwe ve bi temamî nebe jî bi giranî mesele kurd û Kurdistanê eleqeder dike. Ji ber vê yekê jî yek dengîyek xort divê.

Mîletê kurd di mesela xwe ya netewî de pir êş û bedel daye û xuya ye dê hîn bedelên nû jî bide! Lê, rojên serkeftinê jî ne dur in. Têgîhîştina netewî û giringiya nasnamê li seranserê welêt û li derveyî welêt jî di nav gelê kurd de pêşkêtiye. Di wan rojan de li welêt li seranserê welatên Evropa, mîletê kurd bi dengê bilind ji bo hemû dinyayê pir vekirî ev dilxwaziya xwe, nîşan da.

Di demeka wiha de rejîma Turkiyê jî dijminatîya xwe pir êşkere da xuya kirin. Êdî wisa bûye ku ji dezgehên demokratîk re jî tahamula xwe nemaye, partiya HADEP ê jî girtin. Di masmedya xwe de bi zimanekî bê edeb êrîşî kurda dikin. Li hember êrîş û antî-demokratbuyîna dewleta tirka, kurd jî hêdî bêdeng namînin.

Di warê xebatên kulturî de, di çerceva demokrasîyê de, divê kurd niha hîn bi plan û program daxwaza heqên xwe yê demokratîk bikin. Di destkeftiyên demên wiha de, di her aliyê de kurd bi xebatên

berbiçav, daxwaza xwe bi yekdengî, bi taybetî jî li rejîma Tirkîyê bikin. Mesela kurd divê li her aliyê Kurdistanê bêt rojevê.

Xwendevanên birêz, di vê hejmarê de piranî bi zimanê tirkî nivis hatine weşandin, ji ber vê yekê jî nivîsên kurdî û tirkî têkilî hev bûne. Ev tenê ji bo vê hejmarê dê wiha be, di hejmarên pêş de dê dîsan wek berê, nivîsên kurdî û tirkî ji hev bîr veqetandin. Ji ber vê yekê, em ji we xwendevanên bi rûmet niha de lêborîna xwe dixwazin.

Birêz M. Şirin Dağ bi navê *3 Kasım Seçimleri*, bi tirkî li ser hîlbijartina li Tirkîyê dîtînen xwe û li ciyên ku Kurd lê dimînin hejmara hîlbijartîya li gor partiya nivîsiye.

Vahîd Duran bi çend xwendevanên Bîrnebûnê re sohbetek bi kurdî kiriye. Wan li ser kovarê dîtînen û hisên xwe bi dilekî xweş anîne zimên.

Dr. Mikailî lêkolînek bi sernivîsa, *Ankara'nın Bala kazası eşrafından Haciosmanzade Hacı Bey, Kürdistan Teali Cemiyeti üyesi*, bi zimanê tirkî nivîsiye. Nivîseke balkêş e. Haciosmanzade Hacı Bey bi xwe jî kurdên Balayê ye. Di wextê xwe de malbata wan li Îstanbulê dima. Di dema Osmanîyan de, di Saraya Osmanîyan de kar kiriye. Ji ber vê yekê jî dema Haciosmanzade Hacı Bey xwestiye derbasî Anatoliyê bibe, Mustafa Kemal, ji ber ku wî di Saraya Osmanîyan de kar kiriye, nehiştiye ew derbasî Anatoliyê bibe. Dûre jî bo ku Haciosmanzade Hacı Bey li Îstanbulê di nav Kürdistan Teali Cemiyeti de kar kiriye, tê mahkûm kirin.

Rohat Alakom di vê nivîsa xwe de jî li ser dîroka Kurdên Anatoliya Navîn disekine

û xwendevanan dibe sedsala 15an. Ew di nivîsa xwe de behsa yek ji wan gundê Kurdan yê pêşîn dike. Navê wî gundî Kurd (Kürtler) bûye. Ev gund li devera Yabanabadê saz bûye. Yabanabad navê Kizilcahamam û Çamlicayê yê kevn e. Belgeyên ku di nivîsê de cîh girtine nîşan didin ku, Kurd bi kêmanî 500 sal in li Anatoliya Navîn dijîn.

Birêz Adar Jîyan dîsan bi çîrokeka bi navê *Nanê germ* bi kurdiyeka zelal ji bo we xwendevanan nivîsiye. Çîroka Nanê germ hinek aliyên civata me û kerekeran tîne ziman. Çîrok di aliyê danûstendinên civakî û sosyal de gelek balkêş e. Di nav civaka me de çîrok û hekatên wek Nanê germ gelek in. Divê bên berhev kirin, dakû winda nebin. Di wan çîrokan de gelek gotinên kewn hene, ew jî hem zimanê kurdî xweş dike û hem jî dewlemendiya zimên dide domandin.

Di jîyanê de serpêhatiyên herkesî hene. Ya girîng, ev serpêhatiyên ku qerekerên civakê tê de hebin divê bên nivîsîn dakû neslê nû jê ders werbigrin. Naveroka serpêhatiya M. Şirin Dağ ya bi navê *Rûreş* ser vê babetê ye.

Bi sernivîsa *Kürt Ulusal Mücadelesinde Orta Anadolu Kürtleri*, lêkolînek ji aliyê N. Ateş û M. Özgür ve bi zimanê tirkî hatiye amade kirin. Lêkolînek bi navê *Di têkoşîna Neteweya Kurd de, Kurdên Anatoliya Navîn e*. Vê lêkolîne tenê ji salên 1960î heta dema niha wek babet girtiye. Di van çil salên dawî de Kurdên Anatoliya Navîn di nav tevgerên kurd yê siyasî û çandî de çiqas cîh girtine û di hişyarbûna netewî de çi rol lîyistine û herwiha di vî riyê de çiqas şêhîd danê, bi nav, cîh û dem bi rêz kirine. Ew lêkolîn ji ber ku tenê çil salên dawî girtiye, di hinek babetan de ji bo ku çewt neyê fêm kirin, pêwîst e, têbînîke lê bê zêde

kirin. Di vî nivîsê de ji kurdên Anatoliya Navîn ku cara sifê bi kurdî nivîsine hatine bi nav kirin. Divê em bînin bîra xwe ku berî van navana, ji Yunaxê, Mele Rehîm bi kurdîya latînî beyîd nivîsine û wek pirtûk jî di salên 1950î vir de li Anatoliya Navîn li hinek deveran hatine belav kirin.

Ayşe Yıldırım lêkolînek li ser edetên zewacê bi zimanê tirkî kiriye. Lêkolînek di pir aliyên de bi balkêş e. Lêkolîn danûstendinên civata me ji bo neslê nû, bi taybetî jî yê derveyî welêt bizanibin jî pir girîng e.

Îhsan Türkan di vî hejmarê de malperên înternetê yê Kurdên Anatoliya Navîn bi sernivîsa *Internette Orta Anadolu Kürtleri* bi zimanê tirkî daye nasandin, deh malper in. Ji wan heft malper li ser navê gunda hatine çêkirin. Van malperan hem bi wêne û hem jî bi tekst gundên xwe dane nasandin.

Yusuf Topal çîrokek ji *Xelikê Dondirme* bi navê *Dîk û Siri* berhev kiriye û bi kurmanciyeka zelal nivîsiye. Birêz Yusuf Topal bi vî karê hêja ev çîrokeka gelerî ji windabûnê xilas kiriye.

Cahit Duran hevpeyvînek bi Vedat Yıldırım ji gruba Kardeş Türküler re amade kiriye. Kardeş Türküler grubeka muzikê ye ku ji xortên universitê pêk tê. Armanca wan jî bo birayetiya gelan e. Taybetiya muzika wan jî pîrzimanî û pîrkulturî ye. Vedat bi xwe kurdê Balayê ji gundê Kesikköprüyê ye.

Birêz Nuh Ateş di nivîsa xwe de li ser babeta Reşwaniyan û Xelikan disekine û di derbarê peydabûna eşîrên kurd de hin dîtinan pêşkêş dike.

Mehmet Bayrak bi alîkariya helbesteke dirêj çend rûpelên dîroka Kurdan ronî dike.

Bi hêvî ya ku ev hejmar jî li gor dilê we be, ji we re bihareke xweş û germ hêvî dikim.

NAMEYÊN XWENDEVANAN

Destpekê de silav û rêzê xwu pêşwazi dikim. Bo ku we, ev malpera wiha bi rûmet derxistiye.

Wexta ku min nasand, tîrhek ji dilê min zîl da. Ango ez -nizanim çawa bînim ziman- wisa dewlemend û bingehî ye, peywendiya min coş dibe. Eviya hemêz e, ruken e, çiqlek ji çiqêlê dara cînare ye.

Pelên wî yê pir xenî û bi xeml û kesk e. Çiqas siya we hênike bawêşine li ser me; derd û kula nahêle. Minake, wek Hekim-Loqman şîfa dide dildariya me. Wîqas bi raman û wate ye. Rohniya xwu dide quncikên tarî.

Belê xebatkarê bi rûmet, ev keda te bi çend xeber û peyva naye ziman; tu be çem î, çemekî av zelal e; tu be kehniye, kehniyeke esil. Li ber ava te saristanî ava dibe. Di xwezaya dilê te de hîna dîrok, çand, huner, sosyalî dipijiqe. Çiqas tu ji erd û xaka xwe dur bî tîrêjên stêrka te ji ezmanê bilind xwu zir dike dighêne hesreta xwu.

Zimanê zikmaki li ser bahr-derya de lingên pire dirêj dike malpêra te. Gelek spas birawer, ez bejna xwu bi taybet ji tere ditewînim.

Tîrêj

Silav û Rêz!

Ji Konyayê bo we hemiyar silavên germ dişînim.

Wan e-mail'an kî dixwîne nizanim, lê dîsa ji ez hinek tiştan bêjim. Pêşî bo nûkirina malperê gelek sipas... Û hejmara kovarê a 15. gihîşt ber destê min, li gorî yê kevî pêşketîtir e.

Hêvîdar im, hîn bi rêkûpekî û profesyonelî derbikeve. Di vê hejmarê de behsa hinek hewldanên Bîrnebûnciyar(!) dike û gelek li kêfa min hat. Him behsa komeleya ziman û him jî behsa avabûna weqîfê dike. Lê malavano, ger em kovarê bi dest nexin, qet haya me ji van bûyeran nabe! Ya sosret jî serokê weqîfê ku hatiye hilbijartin meriyê min e. Salek bûye, lê min nû bihîst.

Hêvîdar im, ji niha û pê ve têkiliyên me hin xurttir bin. Vê gavê bi xatîrê we û serkeftin bo we!

Cafer JAN
Konya / Tirkîye

Merhabalar.

Bugün internet siteniz ile tanıştım ve size mail atma gereği duydum. Anladığım kadarıyla İç Anadolu Kürtlerinin oluşturduğu bir dergisiniz. Her şeyden önce bu çalışmanızdan dolayı sizleri tebrik etmek isterim.

Müsaade ederseniz sizlere bir sorum olacak. İç Anadolu Kürtlerinin yaşadığı yerleri haritada belirtmişsiniz. Gözlemleyebildiğim kadarıyla Konya, Ankara, Aksaray ve Kırşehir illerini vermişsiniz. Ancak Çorum, Çankırı, Kayseri'de de Kürtlerin yaşadığını bilmekteyiz. Acaba neden bu illerde dahil edilmedi. Elinizde bu illerle ilgili yeterli bilgi yok mu? Bu konuda beni aydınlatırsanız sevinirim. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

E dip
Zincirlikuyu

Şeva Xelika/Karac daxê bi coş derbas bû

Nûh Ateş û Şivan Perwer

Ji aliyê Komela KARA-WITT - Komela Alîkarî û Hevgirtina Karacaxê û Witten'ê va, li 23 Çileyê Pêşîn 2003, ji bo hevgirtina Xelika şevê hat amade kirin. Şeva ku nêzikî 600 kes hatîyî da, Şivan Perwer, Alî Baran, Koma Xelîkan wek hunermed, Serokê Beledîya Xelika Mustafa Taşçi û Tahsîn Demirsoy jî bi xeberdanên xwe beşdar bûn.

Şev li saet 5'a destpêkir û Koma Xelîkan li ser sehnê şûna xwe girt. Di dûra, bi navê Komela KARA-WITT Tahsîn Demirsoy, li ser armanca şevê û xebatên komelê xeberdana xwe kir. Ji Alî Baran bî şunda, Serokê Beledîya Xelîkan Mustafa Taşçi, xeberdana xwe kir. Mustafa Taşçi di xeberdana xwe da, qala xebatên beledîya gund kir û bi taybetî li ser "Projeya Pêşdabirin û Çanda Civatê a

Mustafa Taşçi

Beledîya Xelîkan" kir.

Li dawîya şevê hozan Şivan Perwer sehnê girt û bi kilamên xwe yê ji çar aliyê Kurdistanê

va beşdarvan rakirin govendê û ew şa kirin.

Şeva ku heta saet 12'ê şevê ajotî da, Hozan Şivan Perwer û Alî Baran wek piştgir beşdar bûn.

Nikolaj, Julia ve Jiyan isimleri yasak!

Konya'nın Cihanbeyli Nüfus Müdürlüğü, çocuklarına Türkçe dışında isim koyan 15 aileye dava açtı. Davaya bakan Asliye Hukuk Mahkemesi, ailelere gönderdiği tebligatta, dava konusu olan isimlerin değiştirilmesini istedi.

Değiştirilmesi talep edilen isimler arasında Kürtçe, İngilizce ve Rusça isimler bulunuyor. Cihanbeyli Asliye Hukuk Mahkemesi, Cihanbeyli Nüfus Müdürlüğü'nün talebiyle 15 aileye yönelik açtığı davada çocuklara verilen Türkçe dışındaki isimlerin değiştirilmesini istedi.

Haklarında dava açılan aileler ve değiştirilmesi talep edilen isimler şöyle: Dilek Biçer- Baret, Metin Çolak- Zana, İzet Yüksel- Avaşın, Reşat Mehmet Kaya-Rohan, Mehmet Bilen- Eray Nikolaj, Ömer Çelik- Berfin, Özlem Sağıcı- Ammer, İsmet Özdem- Bese, Reşat Mehmet Kaya- Rojda, Cevdet Kara- Azad Serbilind, Hasan Baran-Bedirhan Anatoli, Hayri Önder- Ronay, Cengiz Yıldırım- Dennis, Nurettin Taşkın-Canbek Delali, Ömer Savran- Julia, Hatice Akkoyun- Jiyan.

Kaynak: Evrensel 20/11/2002

Hemreş Reşo vefat etti!

Uzun bir süredir Almanya'da tedavi gören Kürdistan Demokrat Partisi -Kuzey (KDP-Kuzey)'in 63 yaşındaki lideri Hemreş Reşo, 28 Aralık 2002 tarihinde yatmakta olduğu Malteser hastahanesinde kanser hastalığına yenilerek vefat etti.

Yaşamını kendi halkının özgürlüğü için mücadele ederek geçiren KDP-Kuzey lideri Hemreş Reşo, son yıllarda ağır hastalıklar yaşamış, bundan bir kaç ay önce de ağır bir ameliyatı atlatmıştı.

KDP-Kuzey lideri Reşo, hastalığına rağmen, son nefesine kadar, kendi halkının meşru hakları için mücadele etti.

KDP-Kuzey lideri Hemreş Reşo, yeri doldurulamıyacak Kürtlerin ulusal değerlerinden birisiydi.

Hemreş Reşo, hastalığına rağmen özgür Kürdistan parçasını görmek istedi. 2002'de Hewlêr ve Selahaddin'de KDP lideri Mesut Barzani başta olmak üzere Kürt Federe Devleti'nin yetkilileri tarafından kabul edildi.

3 Kasım Seçimleri

Bilindiği gibi 18 Nisan 1999'da milliyetçi söylemler ekseninde yürüttükleri seçim propagandaları ile üç parti (DSP-MHP-ANAP) Türkiye'de üçlü koalisyon ile iktidar oldular. Türkiye'nin sorunlarını çözmeye talip olan iktidar ortakları, değil sorunları çözmek mevcut sorunları da derinleştirerek iktidarlarının ilk iki yılında Türkiye'yi büyük bir ekonomik krize sürüklediler. İçine düştükleri çıkmazdan kurtulmak için İMF'nin gönderdiği kurtarıcı Kemal Derviş yetmedi. Avrupa'ya entegrasyon için Avrupa ülkelerinin kapılarını arşınlamaya başladılar. Bugüne kadar ulusal varlığımızı kaybederiz

korkusuyla karşısında direndikleri Avrupa uyum yasalarına da eksikliklerine rağmen bir gecede evet dediler. Ancak tüm bunlar iktidar ortaklarının iktidarlarını sürdürmeye yetmedi. 5 yıllık ömürlerini doldurmadan kitlelerin desteğinin kaybettiler. Ve 3 Kasım'da erken seçim kararı almak zorunda kaldılar.

Ekonomik kriz ve neticesinde üretimi tıkanmış, işsizliğin hat safhada olduğu, Kürt sorunu gibi iç sorunlar, AB'ye giriş, Kıbrıs sorunu, ABD'nin Irak müdahalesi gibi dış sorunlarla bunalmış Türkiye 3 Kasım seçimlerine sahne oldu.

M. Şirin Dağ

Ekonomik krizden bunalmış kitleler, hiçbir sorunlarını halletmemiş ve mevcut sorunları içinden çıkılmaz hale getirmiş bu yetenezsiz idarecileri 3 Kasım'da iktidarı ve muhalefeti ile birlikte meclisin dışına attılar. Milli Görüş'ün modern ve demokrat olma iddiasındaki çağdaş görünümlü kanadını oluşturan AKP'yi büyük bir çoğunlukla iktidara taşıdılar.

DEHAP çatısı altında seçime giren 4 parti de oylarını 1999'a göre %50 arttırmalarına rağmen %10'luk barajı aşamadıklarından meclise üye gönderemediler. Yazımızın konusu Türkiye genelini değil, Orta Anadolu'nun Kürt yerleşim birimlerinde bazı partilerin aldığı sonuçlar ve özelde de Kulu seçim bölgesinin sonuçlarını bilgi olsun diye okuyucuya aktarmak. Bölgemizde seçimlere girerken en dikkat çekici özellikler şunlardı:

Ekonomik krizden bunalan seçmen, seçim çalışma ve propagandalarına çok ilgisizdi. Geçmiş seçim mitinglerinde, parti konvoylarında ciddi olarak boy gösteren bayanlar yok gibiydi (DEHAP konvoyları hariç). Kahve toplantıları, parti seçim bürolarında adayların tanıtım toplantılarında seçmen ilgisi hiç yoktu. Tüm partilerin bu tip toplantılarında katılım 15-20 kişi ile sınırlı idi.

DEHAP gençliğinin coşkusu hariç, tüm partilerin çalışmaları coşku ve heyecandan uzaktı. Bu durum kitlelerin hiçbir partiyi umut olarak görmediğinin ifadesi idi.

Partilerin büyük kısmı Kulu'da miting yapmalarına rağmen DEHAP miting yapmadı. DEHAP'ın Konya mitingi artı Kulu ve Cihanbeyli'de 2 kere konvoy dolaştırmaktan başka çalışması olmadı (seçim bürosu, kahve çalışmaları, birebir seçmen çalışması).

Seçim çalışmalarında bölgede eskisi gibi herhangi bir baskı ve engelleme yaşanmadı. Bu bir güzellikti.

- DEHAP çok iyi bir seçim çalışması yapmadığı bölgemizde oylarını arttırdı.
- Bölgemizden Kürt etnik kökenli şu adaylar seçilerek Ankara'ya gittiler.
- Politikacı Eşref Erdem (Burunsuz) CHP listesinden 2. sıra (Ankara-1).
- Av.Atilla KART (Yeniceoba) CHP listesinden 2.sıra (Konya).
- Akademisyen Halil ÜRÜN (Yunak) AKP listesinden 1. sıra (Konya).
- İktisatçı Özkan ÖKSÜZ (Tavşançalı) AKP listesinden 4. sırada. -
- Faruk ? Derekişla-Bala (Xeçaniya) AKP

Kürt yerleşim birimlerinin 3 Kasım genel seçim sonuçları:
İli: KONYA, İlçesi: KULU

	ANAP	AKP	DSP	CHP	DEHAP	DYP	MHP	SP
Acıkuyu	-	68	1	14	196	-	-	1
Altılar	7	42	2	3	267	10	2	3
Arşını	5	48	-	1	113	1	1	8
Beşkardeş	8	113	1	8	353	6	4	-
Bozan	8	189	1	14	118	8	2	84
Burunağıl	1	26	1	64	29	-	1	10
Canımana	1	315	9	7	82	6	14	21
Celep	6	79	1	23	361	20	7	3
Çöpler	6	22	2	4	98	7	2	8
Dipdede	9	75	-	14	229	16	5	3
Güzelyayla	-	44	-	3	65	2	1	3
Hisar	-	49	-	2	65	1	-	3
Karacadağ	28	136	-	52	954	10	15	20

Karacadere	1	133	1	6	88	7	7	6
Kırkpınar	46	152	2	14	459	7	14	38
Soğukkuyu	1	78	-	1	19	14	-	1
Şerefli	30	40	-	25	85	-	4	6
Tavlıören	3	40	-	25	85	-	4	6
Tavşançalı	13	1116	9	213	896	27	20	202
Tuzyaka	-	448	2	2	46	68	33	179
Yazıçayır	11	216	1	10	288	15	5	4
Yeşilyurt	1	91	-	86	163	3	5	4
Zincirlikuyu	14	285	3	75	642	10	1	9
Kulu (Merkez)	192	3407	78	848	661	351	1705	407
Toplam	361	7195	115	1493	6375	590	1849	1070

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, Kulu'da DEHAP Kürt yerleşim birimlerinde 6375 oy alarak AKP'den sonra ikinci parti oldu. Bir önceki seçimde HADEP'in Kulu'daki oyu 3800 idi. 3 Kasım'da DEHAP 6375 oy almış ve oylarını %100 arttırmıştır. Diğer partilerin listelerinin, kesin seçilebilecek sıralarında 2 bölge adayı bulunmasına rağmen bu partilere itibar edilmemiştir. Bu da bölge Kürtlerinin kimliklerini sahiplenmeleri konusundaki tutarlılıklarının ifadesidir.

Aşağıdaki tabloda illere göre (genel) partilerin aldığı oy yüzdeleri yer almaktadır:

	AKP	CHP	DEHAP	DYP	MHP
Ankara	37,93	28,06	2,42	5,45	8,58
Konya	54,95	8,61	3,15	7,26	9,43
Kırşehir	31,57	21,72	4,07	3,46	21,06
Aksaray	48,00	11,28	1,63	9,85	11,44

Aşağıdaki tabloda ise seçim bölgeleri ve partilerin aldığı oylar yer almaktadır:

	AKP	CHP	DEHAP	DYP	MHP
Ankara-1	32,94	32,08	2,68	5,72	11,06
Ankara-2	43,17	23,85	2,14	5,17	8,43
Haymana	34,21	18,57	13,68	9,27	10,21
Polatlı	36,74	11,41	4,59	18,57	12,55
Gölbasi	37,18	18,57	3,36	8,07	12,26
Bala	36,18	10,97	5,56	20,31	11,06
Ş. Koçhisar	26,79	24,87	0,97	10,16	14,86
Cihanbeyli	31,80	10,23	32,72	6,48	6,99
Kulu	38,72	7,08	28,04	3,71	9,56
Yunak	41,55	3,95	7,18	21,42	11,70
Boztepe	21,69	23,16	21,11	4,07	12,53
Çiçekdağı	44,83	12,08	4,29	4,95	20,71

Pêşengeha Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê

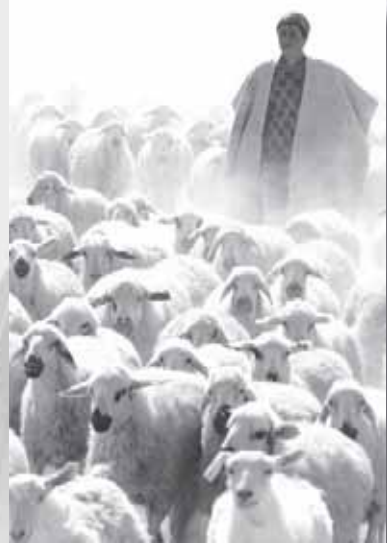
Welatê ku roj jê heltê

Ji 5ê Nisanê heta 18yê Gulana 2003an pêşengeha (Utställning) "Welatê ku roj jê heltê" bi kurmancî û swêdî li galeriya Mångkulturella Centrumê, li Fittjayê tê nîşandin.

Babeta pêşengehê; Kurdên ku ji gundên Anatoliyê bi rê ketine hatine Swêdê û li Fittjayê bi çih bûne. Rola ziman, temaya esasî ya vê pêşengehê ye, ku di vê rêwitiyê de hatiye bi kar anîn.

Di pêşengehê de quncikêkî çîrokên heye. Mamosteyên zimanê kurdî dikarin bi şagirtên xwe ve li wir guhdariya çîrokên bikin. Her wiha di pêşengehê de zarok dikarin karên destan yê wê resim, boyax û her wekî din çêkin.

Ev pêşengeh bi alikarî û hevkarîya kovara Bîrnebûnê, Mångkulturella Centrum û grupeke kurdên Anatoliya Navîn hatiye amade kirin.

Ew wêne ji kovara Cornucopia, no 7 1994/5 hatiye girtin.

Pêşengeh li gor babetên li jêr hatiye raxistin:

Şivan

Kurdên Anatoliya Navîn ji kal û pîrên xwe vir de hertim debara xwe bi sedsalan bi karên şivanî û cotkariyê ve kirine. Berî ku bên Anatoliya Navîn ji bi wan karan ve mijûl bûne.

Kulavê şivanan

Ev kulavê şivanan ji heriya miyan hatiye çêkirin. Bi alikariya vî kulavî şivan li dijî tîrêjên rojê û him jî li dijî baranê xwe dibarêzin.

Dema şivan bi keriyên xwe ve şevê li derva ye, ew di nav vî kulavî de radizê, wek tulimê xewê bi kar tîne. Ev kulavê şivanan bi temamî nû ye û tu wextî nehatiye bi kar anîn. (Kulavê pêşengehê)

Tîrêjên li ser vî kulavî, Xudayê bi navê Mitra nîşan didin. Mitra di salên berî Îslamê de Xudayê rojê, ezmanên şevan û jiyane bûye. Ew, hêşnayê dibarêze, destûra herikîna robaran, çeman û baranê dide.

Şivan, pezê xwe berdide

Di salên 1960yî de hewcedariya hêzên cotkariyê li gundan kêmbû. Ji ber ku çandinî (ziraat) êdî bi makînan ve dibû.

Hemû kesên ku bêkar man nikaribûn li Tirkîyê li bajarên mezin di karên endustriyê de bixebitin. Gelekên berê xwe dane welatên xerîb, wek Swêdê. Ew şivanê ku tu wext ji der leşkeriyê dev ji welatê xwe bernedabû, niha berê xwe daye deverên biyanî. Ew li wir xebitîn ji bo ku paşê bi hine pere vegerin. Van peran wê têra avakarîna malekê, standina bi

sedan pez an jî kirîna kamyoneka alman ya bi marka M.A.N bikira. Ji ber vê yekê gelek mîrên kurd di eynî wextî de, di gelek cîhan de kar dikirin.

Malbat bar dikine vir

Gelek vegeyane Anatoliyê ji bo ku bighêjin xewna û xeyalên xwe. Lê belê wan nihêriye ku aboriya welatê guhiriye. Ji bo wan gelek dijwar dibe ku wek cotkar û şivan peran berev bikin. Gelek kesên ku vegeyaran, rastî problemên aborî hatin.

Li şuna ku vegeyaran Anatoliyê gelekên biryar girtiye ku malbatên xwe hildin binin Swêdê û li vir bijîn. Lê belê ew xewna vegeyêrê hê dîsa jî heye.

Tirkî - Zimanê Welêt

Ji ber ku xewna vegeyaran Anatoliyê gelek xweş û jîndar bû, malbatan, tirkî hînî zarokên xwe dikirin. Zimanê tirkî, zimanê perwerdeyê û îdareyê bû. Di destpêkê de gelek zarok çûne sinifên zimanê tirkî.

Kurdî -zimanê dayikê

Xewna vegeyêrê hêdî hêdî çilmisî. Di eynî wextî de serwextî û zanebûna derbarê kurdbûyîna zêde bû. Hejmara kesên ku zimanê kurdî wek zimanê dayikê hildijbêrin her sal zêde dibe.

Di sala 1997an de kovara Bîrnebûnê dest bi weşanê kir. Ew, kovara pêşîn e ku bi kurdiya Anatoliyê derdikeve.

XWENDEVANÊN ME KÎ NE, LI SER BÎRNEBÛNÊ ÇI DIFIKIRIN?

Bîrnebûn pênc sal in ku derdikeve. Me bi hejmarekê dest pê kir, niha bû dehûneha. Piştî ku kovar derket nezikî hezar name, fax û e-mail ji xwandawan ketin destê me. Li kuderê Kurdên Anatolîya Navîn hene, Bîrnebûn li wir tê xwandinê. Ji ber vê yekê me xwast ku xwandevanên xwe ji we ra bidin nasîn. Me sifte xwandawanên li Elmanyö dijîn ra dengkir. Me ji wana pirsî û fikra wan heyne. Emê di hejmara me din da jî ber xwandevanên xwe dewam bidin nasîn.

Kürşat Yıldırım:

Li Elmanyê hatimê dinê. Dê û bawe min jî gûndê Qulekê ji Celika ne. Yanê em jî eşîra Celika ne. Ezî li wir li ûnîversîtê dixûnîme. Bîrnebûnê jî ji hejmara yekemîn vir va dizanim. Min Kurdî fehm dikir lê şunedikir ku bixwînim. Niha ez şudikim ku bixînim. Çend hevale Kurd ji Anatolîya Navîn tenî ba hewûdu û Kurdî tewisîni.

Mehtap Balcı:

Li Qulekê mezin bûm. Omerî me. Zewîci me û hatim ba mêrî xwe. Niha Elmanyê time me. Du kurikê minê hene. Xwandevana Bîrnebûne me. Berê her tiştî çêrok û henek terine xwaşiyê min. Çêroka ji kûrikê xwe ra dixûnime ku ew zimanî xwe bizanin. Xwe jî bîrnekin.

Süleyman Alıcı:

Ez Kurdê Enqerê me. Ji aşîra Bilika me. Nezikî bîst salan e ku li Elmanyê me û di şirketekê da dişûxlime. Bajarê ku ez timem “kûlûb”eka me sporê heye. Li wir antroneriyê dikim.

Em dixwazin ku, bi rîya vê branşê navê Kurda bilind bikin. Ez Bîrnebûnê ji berê da nasdikim.

Nihat Yağmur

Ez Kurdê Kirşehîrê me. Axzê Çole ji aşîra Şêxbîla me. Li Elmanyê hatime dinê û li ûnîversîta Giessenê da hiqûqê dixwînim. Kovarê ji hejmara yekemîn vir va dixwînim.

Sifte min Kurdî nedizanî, niha rind dixwînim û dengdikim. Bîrnebûnê karekî pir baş e.

Barış Duran:

Dê û bawê min ji Kirşehîrê ji aşîra Mifîkî ne. Ez bi xwe li Elmanyê hatime dine. Li ûnîversîte “hiqûqa aborî” dixwînim.

Kurdî fehm dikim, lê bişunakim dengkim. Bawê min aboneya Bîrnebûnê ye. Du pismamên min ê di redaksîyona kovarê da ne. Ji wan xebera me bû ku kovareke veng derdikeve.

Bîrnebûnê ji me ra firsendeke baş e. Dixwazim bi rîya Bîrnebûnê bi ciwanên Kurd ji Anatolîya Navîn va hewêdu nasbikim.

ANKARA'NIN BALA KAZASI EŞRAFINDAN HACIOSMANZADE HACI BEY Kürdistan Teali Cemiyeti Üyesi

Kürt tarihi ile ilgili kaynaklarda Bala eşrafından Kürt Hacı Osman Bey'den bahsedilir. Onun kim olduğu, hangi aşiretten olduğunu, nasıl ve neden İstanbul'da olduğunu kimse bilmez veya tarihi belge ve kaynaklarda da bu belirtilmiyor. Hacı Osman Bey'den bahsetmeden önce üyesi olduğu dernekten bahsetmekte yarar görüyorum. Kürt Teali veya Kürdistan Teali Cemiyeti (Kürtleri Yükseltme Derneği), 1334 (M. 1919) yılında merkezi İstanbul'da olmak üzere kurulmuştur.

Tüzüğü'nün 1. maddesinde Kürtlerin genel çıkarlarının sağlanması ve kolaylaştırılması, gelişimlerinin sağlanması amacıyla kurulduğu ve Kürdistan'da, gerektiğinde diğer yerlerde de şubeler açabileceği ve aynı amaçla çalışacak diğer dernek ve halklarla ortak çalışmalar yapabileceği belirtilmiştir.

Kürdistan Teali Cemiyeti'ne kayıtlı üyelerin isim ve kimlikleri, derneğin Şark İstiklal Mahkemesi dosyalarında tutulan bir defterde kayıtlıdır. Adı geçen derneğin bazı üyelerinin isimleri şöyledir:

1. Seyid Abdülkadir Efendi: Dernek başkanı, eski senatör ve danıştay başkanı. Şex Said başkaldırısında idam edildi.
2. Emin Ali Bedirhan: Başkan vekili, ayrıca Kürt Teşkilatı İçtimaiye Başkanı.
3. Ferik Fuat Paşa: Başkanvekili, Süleymaniye eski Dışişleri Bakanı Said Paşa'nın oğlu.
4. Ferik Hamdi Paşa: Genel Sekreter, Erka-

HACIOSMANZADE HACI BEY
Kürdistan Teali Cemiyeti Üyesi

- nı Harp emeklisi.
5. Seyid Abdullah: Sayman, Seyid Abdülkadir'in oğlu.
6. Babanzade Mustafa Zihni Paşa: Hicaz eski valisi
7. Bediizaman Molla Saidi Kürdi: (Sonraları Türk nurlularını ona Saidi Nursi diyerek Kürtlüğünü saklamaya çalışmışlardır).
8. Kemahlı Sabit: Eski Harput valisi.

9. Bedirhanzade Murat Remzi: Belediye eski genel müfettişi.
10. Hasan Remzi Bedirhan
11. Mehmet Ali Bedirhan: Emekli Miralay.
12. Emin: Üçüncü kolordu idare reisliğinden emekli kaymakam.
13. Şeyh Saffet: Eski Meclisi Meşayih Reisi (Tekkelerin işlerini yürütmekle görevli daire başkanı).
14. Mehmet Sıddık: Binbaşı.
15. İlyas Sami: Muş eski mebusu.
16. Haydarizade İbrahim: Şeyhülislam.
17. Halil Rami: Malatya eski mutassarıfı.
18. Abdülaziz: Akre eski kaymakamı.
19. Babanzade Hikmet
20. Bedirhanzade Bedirhan
21. Abdullah: Erbil eski müftüsü
22. Colıkzade Mehmet Nuri: Baytar Nuri Dersimi, Koçgiri ve Dersim isyanlarının ideolog ve liderlerinden.
23. Mevlit: Yüzbaşı.
24. Emin Paşa
25. Abdülkadir Nuri: Üniversite öğretim üyesi.
26. Hacı Osman: (Balalı Hacıosmanzade Hacıbeydir. Hecıwi aşiretindedir ve Ax-lera köyündendir. (Köyün günümüzdeki adı Y. Hacıbekir'dir. Meclisi Mebusan Reisiydi).
27. Hacı Molla Said: Medine eski hakimi.
28. Prof. Dr. Şükrü Mehmed Sekban
29. Hanbeyzade Süleyman Nuri: Binbaşı.
30. Sarıoğlu Hüseyin Hüsnü: Dersim aşiret reislerinden.
31. Emin Avni: Sina şehbenderliğinden emekli.
32. Ahmed Vicdani: Dr. Binbaşı.
33. Siverekli Osmanpaşazade Halil Fahri
34. Prof. Babanzade Şükrü: (Şükrü Baban, Tercüman gazetesi Başyazarı).
35. Babanzade Mahmud
36. Babanzade Rıfat
37. Mehmed Emin Paşa: Emekli Mirliva.
38. Tevfik Vehbi: Kurmay Yüzbaşı.

39. Abdurrahman: Öğretmen.
40. Mustafa Şevket: Üsteğmen.
41. Sadrettin: Üsküdar eski mutassarıfı.
42. Hamza: Mutasarrıf.
43. Halil: Eski polis müdürü.
44. Urfalı Tayfur: İstinaf savcılığından emekli.
45. Kemal Fevzi: Emekli üstteğmen, şair, Şeyh Said İsyanında idam edilmiştir.
46. Mehmed Zeki: Yüzbaşı.
47. Osman Nuri: Fatih Medresesi hocalarından.
48. İhsan Nuri Paşa: Yüzbaşı, Ağrı İsyanı'nın askeri lideri.
49. Vanlı Süleyman: Komiser.
50. Abdullah Sadi: Palu'lu, Kürdistan Teşriki Mesai Cem. Gnl. Sek., Şeyh Said isyanında idam edildi.
51. Tevfik: Doktor.
52. Abdülkerim: Topçu Yüzbaşı.
53. Diyarbakırlı Cemilpaşazade Ekrem: İsyanla ilgili olarak yargılandı. (Hatıraları, Brüksel Kürt Enstitüsünce 'Muhtasar Hayatım' adıyla yayınlandı).
54. Bedirhan Asaf
55. Feyzi Berho: Doktor.
56. Süleymaniyeli Tevfik: Eski Palu Kaymakamı.
57. Süleymaniyeli Mehmed Emin Bey: Emekli Askeri Kaymakam.
58. Hoca Ali Efendi: Alim.
59. Arvaslı Şefik Efendi: Müderris, Şeyh Şefik Arvası.
60. Babanzade Fuat
61. Fetullah Efendi: Tüccar.
62. Dersimli Halil Bey: Miralay

Kürt tarihini bilenler listedeki isimlerin çoğunu tanırlar. Bu Kürtlerin o günkü koşullarda Kurmanc, Zaza, Soran, Alevi, Sünni, Aristokrat, Eşraf, güneyli, kuzeyli ulusal bir temelde, ortak çıkarlar için nasıl biraraya geldiklerine güzel bir örnektir. Aynı zamanda listedeki bazı şahıs ve aile-

lelerin de zamanla nasıl Kürtlüklerinden vazgeçtiklerini ve hatta Türkten çok Türkçü olduklarına da bir örnektir. Mesela bazı Babanlar, Arvasiler, Bedirhaniler (Cemal Kutay ve S. Çınar) gibi.

Tesadüfler bazen hayatımızda önemli bir rol oynarlar. Ben de Orta Anadolu Kürt tarihi ile ilgilenen biri olarak, Bala kürtlelerinden Küçükbüyüklü (Gundê Hectehir) B. D'nin kızı S. ile evlendim. Son tatilimde oradayken konu eskilerimizin İstanbul'la ilişkilerinden açıldı. Kayınpederim B. D. Yukarı Hacıbekirli (Heciwa) Hacıbey'in Osmanlı sarayında önemli bir görevle bulunduğunu orada köşkü ve hizmetçileri olduğunu, Bala'lı akraba ve bey çocuklarının da onların köşkünde özel Fransız mürebbiyelerce eğitildiğini söyledi. Hacıbey'in torunu C. D'nin söylediğine göre o İstanbul'da Haciosmanzade Hacıbey

olarak tanınıyor ve Seyid Abdulkadirler ile aynı cemiyetin üyesidirler, Meclisi Mebusan üyesi olup reislik de yapmıştır.

Hacıbey, İstanbul'un işgalinden sonra ailesini yanına alarak faytonla Anadolu'ya geçmek istiyor, ama padişah yanlısı olduğu için, Osmanlı Sarayı'ndan biri diye Mustafa Kemal tarafından kabul edilmiyor. Daha sonra da Kürt Teali Cemiyeti üyeliği nedeniyle mahkum oluyor ve İstanbul'da vefat ediyor. Orada Zincirlikuyu mezarlığına gömülüyor. Mezarının yeri bilinmiyor. Yine oğullarından Abbas Bey de Osmanlı döneminde Üsküdar kaymakamlığı yapmış. Hacıbey Osmanlı döneminde Bala ilçesinin yönetiminde ve yeniden kuruluşunda önemli bir rol oynuyor.

Anlatılan hadiselerin oluş biçimi, zamanı, Hacıbey'in yaşam tarzı ve saraydan biri olması ve o dönemde ondan başka bölge kürtlerinden hiç kimsenin böyle özellikleri olmaması ancak onun Kürt Teali Cemiyeti üyesi Balalı Kürt Hacıbey olabileceği ihtimalini kuvvetlendiriyor.

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti Kürt beylerinin çocuklarını okutmak gerekçesi ile İstanbul'daki aşiret mekteplerine getirmiştir. Muhtemelen Hacıbey de bu politika çerçevesinde çağdaşı olan diğer Kürt bey çocuklarıyla beraber İstanbul'a gelmiş ve onlarla ilişkileri böyle gelişmiştir. Şêx Said başkaldırısında idam edilen Seyid Abdulkadir'in de o dönem mahkeme reisi olduğunu belirtmek lazım. Osmanlı'nın yıkılışını yakından izlediği tahmin edilen sarayda görevli Hacıbey'in, Kürt de olması sebebiyle İstanbul'daki diğer Kürtlerle beraber olması kadar doğal birşey olamaz.

Hacıbey'in dört oğlu ve bir kızı var. Bugün çocuk ve torunlarının soyadları ŞAHSUVAROĞULLARI, DALKIRAN ve BİNERBAY'dır. Bu ailelerin büyük bir kısmı Ankara merkezde yaşıyorlar. Yukarı Hacıbekir'de, Karaburun da diyebiliriz ki

Hac Bey'in oğlu
Kemal Bey

Orta Anadolu'daki en geniş, toprak sahipleri de bu ailelerdir. Aileden devletin çok önemli kurumlarında görevli insanlar mevcuttur. Dağistan Binerbay 1950'de Demokrat Parti'den TBMM üyesi seçildi. Oğlu Azmi ve Haydar Binerbay (10 yıl önce vefat etti). Bugün önemli servetlerin sahibi insanlar olarak Ankara'da yaşamaktalar.

O dönemde bölgede bilinen iki Hacıbey daha var. Biri Karagedikli Tahir Ercan'ın babası Hacıbey (MAN kamyon fabrikasının eski sahipleri), diğeri de İnerli Hacıbey (Mıkaila). Bilinen şudur ki, her ikisi de sarayda hiç görevli olmamışlar. İkiside yer yörede ötanımış beylerdir.

Ayrıca Yukarı Hacıbekirli Hacıbey'in kızlarından C. D'in annesi Faika Hanım'ın piyano çalmasını bilmesi de, bölgeden o yaşta bir kadının bunu ancak İstanbul'da, sarayda, özel Fransız mürebbiyelerden öğrenmiş olabileceğini göstermektedir.

Bu portreyi kayınpederimin bana aktardığı Hacıbeyle ilişkili iki ilginç hikayeyle bitirelim:

Kayınpederimin annesinin babası Hacı Murat ve daha birkaç akraba çocuğu Hacıbey'in köşkünde tutulmuş bir Fransız

mürebbiyeden ders almaktadırlar. Hacı Murat bey diğerk çocuklardan daha gelişkin olması ve birazda muhtemelen haylaz olması sebebiyle mürebbiyeye asılmaktadır.

Mürebbiye bunu Hacıbeye şikayet eder. Hacıbey mürebbiyeye: "Kızım o sana asılmazsa bana asılır, gençtir, onu idare et!" der.

İkinci hikaye Bala da geçiyor.

Başka bir yöreden Bala'ya bir grup çalgıcılığıyla tanınan insan iskan edilmek istenir. Bu iş yöre önde geleni Hacıbeye bildirilir. Hacıbey bunu Bala'nın önde gelen Türkmen beylerine bir toplantıda söyler. İlçenin Türkmen beyleri buna şiddetle karşı çıkarlar. Bala'da Çingene çalgıcı istemediklerini söylerler. Hacıbey bunun üzerine onlara şunu söyler:

Beyler, düşün ve nişanlarımızda onların yaptığı işi siz yaparsanız mesele yok demektir! O zaman ben de onların Bala'ya yerleştirilmesine karşıyım.

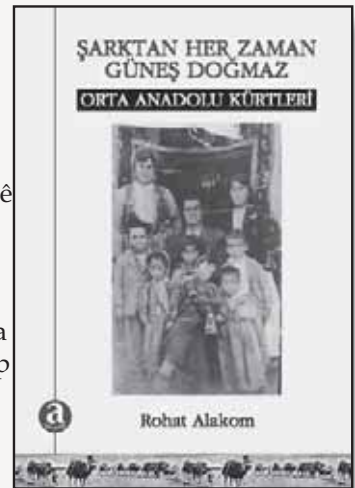
Bunu üzerine Türkmen beyleri söylediklerine pişman olup Hacıbey'e verecek cevap bulamazlar ve bu çalgıcılar (Aşık) Bala'nın bir köyünü kurarlar ve hep Hacıbey'e minnettar olurlar.

Pirtûkeke Nû

Pirtûka nû ya Rohat Alakom di nav weşanên APECê de hate weşandin. Pirtûk ji 135 rûpelan pêk tê. Ev lêkolîna derbarê dîroka Kurdên Anatoliya Navîn de ye. Di nav rûpelên pirtûkê de qasî 20 sûretên reş û spî jî hatine weşandin. Ev pirtûka bi navê Li Rohilatê hertim roj hilnayê . Kurdên Anatoliya Navîn.

Yeni Bir Kitap

Rohat Alakom'un Orta Anadolu Kürtleri tarihi konusunda hazırladığı yeni kitabı APEC Yayınları arasında çıktı. Kitap 136 sayfadan oluşmaktadır. Şarktan Her Zaman Güneş Doğmaz / Orta Anadolu Kürtleri adlı kitapta bazı eski fotoğraflar da yer almaktadır.

NANÊ GERM

Demekê li Gundê Xanê ku girêdayî navçeya Xarpêtê ye, bi navê Xanê jinebiyek hebû. Xanê jineke xweperest, dilxirab, hetabêbes dexes û çavnebar bû. (Li gora agahiyan, navê Gundê Xanê ji wê de tê.) Roja ku li gund kêf û cejn û şahî hebûna, Xanê xwe dixist qula hundir û roniya derve nedidît. Deriyê xwe kilid dikir û te digot qey ev sed sal e ku rê bi vê malê neketiye. Belê dûrî van deran, gava ku şer û şîn li gund hebûna, devê wê ji kena nedihat ser hev û wekî bûka salê xwe dixemiland û li kuçe û kolanên bajêr digeriya. Ne bi kesî re dipeyvî û ne jî diçû serdan û sersaxiya tukesî. Ew û lawê xwe Misto bi tena serê xwe diman. Xanê ji xwe û lawê xwe Misto pêve tukesî din nedifikirî.

Birastî, Misto jî xortekî pir ternal, çeleng û diltenik bû. Brevajiyê wê, nefsbîçûk, mirovhez û xweşmirov bû. Belê mixabin diya wî Xanê ne dixwest ku Misto bi tu mirovan re têkiliyê dayne û wekî hemsalên xwe, bi awayekî mirovî tevbigere an jî bi heval û hogirên xwe re bide û bistîne. Bi pend û şîretên xwe ew kiribû wekî mişkê bin melkesê, Mistoyê reben ji tirsê wê re nikaribû bibêje “ez heme an ez jî mirov im”.

Di dil wê de parastina Misto û astengkirina têkiliyên wî yên bi xelkê re, çûna nav gund, danûstandina wî ya bi heval û hemsalên wî re, tiştêkî li rê ye û ew bi vî awayî qenciya lawê xwe dixwaze. Bi rastî ji lawê xwe pir hez dikir ew bi tiştêkî Xwedê

nedida. Ne dixwest tiliya wî li kevir bikeve. Li kuçeyê an li ber melê (fêrbûna quranê) hevlekî wî tadeyî li Misto bikira, Xanê, di heman rojê de riya wan dibirî an jî bi êriş diçû ser wan dida ser piştê wan û ew bi êzing û şûnikan dikuta. Bo wê ne li kuçe û kolanên û ne jî li ber melê tu sîûda Mistoyê reben tune bû ku hevlekî wî hebe. Bavê Misto Ehmed, ji mêj de rehmet kiribû. Bo wê, Xanê bo lawê xwe Misto pir fedekarî dikir. Wê ji Misto re hem dêyîtî û bavîtî dikir û hem jî bo wî heval bû. Bi vî awayî roj, meh û sal derbas dibin.

Temenê Mistoyê wê digihêje dora bîstî. Çûna wî ya leşkeriyê nêzîk dibe. Rojekê du cendirmeyên siwarî yên dewletê, kaxizekî zer tînin, didin dest Xanê û dibêjinê: “Pirê, lawê Misto leşker e. Bila sibê we re qereqolê, qey ku em ewrakên wî yên leşkeriyê bidinê.” Gava ku vî tiştî dibêjin, qîrînek bi Xaltîka Xanê dikeve ku kes nebîne. Bi des xwe re hilobîkên (rondik) wê têne xwarê xwarê û bi hawar û girî ber bi odeya Misto de meşiya. Mistoyê ciwan li odeya xwe di xew de ye. Bi dengê diya xwe re vediciniqe ser xwe, ku çî bibîne. Xaltîka Xanê ruyê xwe di xwîne de hiştiye û porê xwe tîne xwarê û dibêje: “Mistoyê min lawo, ma ezê çawa bêyî te biqedînim? Mane va ye navê te hatiye, tu yê biçî leşkeriyê. Erê lawo tu yê biçî leşkeriya xopan. Îcar ezê çawa bêyî te biqedînim? Ezê çilo bikim bi tena serê xwe ?

Ji wê rojê pêve, wekî ku li ser êgir be vir

de ,wir de diçe, bêfêde ye. Dil û cegera wê dişewite. Ji ber ku heta wê rojê gavek çi ye Misto ji ber çavên wê winda nebûye. Dê çawa bike ku dikaribe bêyî Misto biqedîne an dê çawa bike ku sebr û hedana wê bê Mistoyê wê bê? Xanê tucar nedixwest ku lawê xwe yê bi tenê bişîne leşkeriyê. Belê xezeba dewletê dijwar û fermana wê giran e, nikare xwe ji ber bide alî. Ji bêgavî radibe tedarikiya Misto û leşkeriya wî dike. Di hundirê heftayekê de çend cot gore û lepikên hirî ji lawê xwe re dihûne. Tenûrek nanê şîr û şekir dipêje dike binê tûrekî rengîn. Devê kewara beniyê gwîz û behîvan vedike kîsekî mezin jê dadigire, datine derê ha. Kîsikekî din jî ji mewjî û hêjîrên hişkirî dadigire û dispêre kîsê beniyên. Bo ku Mistoyê wê motacî tukesî û tu tiştî nebe, xwarin namîne ku jê re amade nekiribe. Heta rojekê ji sibê de sêla xwe sor dike û heta êvarê qîdam û dendikên zebeşan diqelîne... Dike û nake dilê wê rihet nabe. Ji xwe re dibêje: "xwezî bibûna ku ez bi Mistoyê xwe re biçûma leşkeriyê û nan û ava wî min bi destê xwe bidanayê. Lê çi fêde, çûna min qedexa ye."

Sibehekê, bo ku Mistoyê xwe bi rê bike, Xanê ji tarî de radibe tevî barê hêştirekî ew û Mistoyê xwe bi tena serê xwe didin ser rîya navçeyê û ber bi rawestgeha tirêna reş de dimeşin. Xanê ne dixwest û destûr nedida ku Mistoyê reben xatir ji gundî û cîranan an jî heval û hogirên xwe bixwaze. Nedixwest û nedihîşt ku tukes wî bibîne û bibêje "Misto lawo, oxira te ya xêrê be" Birastî bi saya diya xwe tu heval û hogirên wî an jî dilşewitîyên wî yên ji dil jî nîn in ku bikevin timtêla çûna Misto ya leşkeriyê. Ji biçûkatiya wî de, gava ku bavê wî dimire û pê de nahêle û destûr nade ku çavê Misto bi kesê bikeve an kes wî bibîne. Her gav dibêje: "Dê xelkên çavnebar lawê minî bedew çavîni (nezerî) bikin. Bi dizî diçe cem şêx û meleyan, nivîşt û berbejn ji Mistore dide çêkirin. Ziyaretgeh namîne ku naçe ser û kar û berxan li wan qewl (nezir)

neke. Heta roja ku diçe leşkeriyê jî, bejn û bala Misto bi nivîşt, berbejn û bazbendên mîna rextê çarperçe yê ku di serhev re avêtî, hatibû rapêçan.

Piştî çûna Misto ya leşkeriyê, Xanê serê xwe ji hundir dernaxe û mirovê/a Xwedê re naaxive. Wekî berê, ne kes deriyê wê û ne jî ew deriyê kesî vedike. Heta kîn û rîka wê ya li hember gundî û cîranan ji berê zêdetir dibe. Tu dibêjî qey gundî û cîran Misto şandiyê leşkeriyê. Bi çavê bavkuştîyê xwe li xelkê dinihêre. Gava ku gundî an cîranekî wê rojêke îdê (cejn) rabûna bo pîrozkirina cejnê an jî bo pîrsa lawê wê carekê biçûna devê deriyê wê, gund bi ser serê xwe û wan dianî xwarê û bi kevîran dida ser piştê wan, xeber û dijûn û gotinên çors nedima ku ji wan re nedikir. Ji destê sixêf û kufirbaziyan wê miriyên gund di gorên xwe de nedihewiyan. Herkes dizane ku Xanê, pîrekeke no û bêar e. Birastî tukes xwe berbayê wê nake. Herkes xwe jê diparêze. Belê yên ku wê nasnakin jî dibêjin qey însan û mirov e. Nizanin ku diriya çalo ye li gundê Xanê şîn hatiye. Gelek cîranên wê ji destê wê nelihevî û biahengiya wê mala xwe ji gund bar dîkin û dibêjin. "Bila bela te li çavê te keve, belê dûrî wî lawê te." Hin mirov jî gava ku mala xwe bar dîkin, di ber xwe de dibêjin: "Xwedê ayê me ji te re nahêle" û bêdeng ji gund derdikevin û diçûn.

Xanê jî li tiştêkî wisa digere ku dengê îbadên (evdên) Xwedê nekeve guhê wê. Dixwaze ku bi tena serê, an jî ew û lawê xwe tenê li vê dinê bijîn. Ger bi ya wê be, bila gund û der û dor û heta tevê dinê bişewite û tu tişt li ser ruyê erdê nemîne. Jixwe her gav êşkere dibêje "Li vê dinê mirovên qenc nîn in. Xwezî qira van mirovan bihata." Bi ro perdeyê reş dide ber şibaka xwe û ku dibû şev, lembeya xwe didefîne û li çûnhatina nava gund guhdarî dike. Dengê mirovan tê guhê wê, çavê xwe digire û devê xwe vedike. Çi tiştê bêrê û xirab hebe bi ser gundiyan de

dibarîne. Nifir û dijûnan, peyvên çors û bêre di wan werdike. Bo ku dengê Xanê neçe wan ,gundî û cîranên wê bi şev pancikan dixin guhê xwe. Kunkuna wê ye. Heta pisîk û cewrikên ber dîwaran jî ji destê wê di emana Xwedê de ne. Gava ku nornora pisîkekê, an ewtewta kûçikekî tê guhê wê derdikeve derve, kevir û êzingan, an jî çî bi destê wê keve hildide û dide ser piştta wî/ê. Kûzkûza kuçikên ku ji destê Xanê lêdanê dixwin heta nîvê şevê ji guhê xelkê nakeve. Xew li xelkê diherime belê kes newêre dengê xwe bike. An jî herkes bi ber xwe de berdide. A rast jî tu kesî naxwaze xwe pê re biherimîne û xwe bihetikîne. Jixwe gundî û cîran dibêjin : “Xwedê wê ji go xwe avêtiye. Bavo, em pê re dernaxin, ma xune zor e.”

Çendakî deng ji lawê wê nayê. Ne name û ne jî xeber, tu kes nayê ber deriyê wê û pirsra lawê wê Misto nake. Her diçe gûman û xemên wê zêdetir dibe. Xanê, bi ro karê xwe dike , bi şev jî li ber paca xwe rûdinê û li gund guhdarî dike. Ji xwe re dibêje “Gelo kesekî/e ku xeberek ji aliyê lawê min de bihîstibe nîn e ? An jî digot “Ka bê kes behsa lawê min nake ?” Bi wê mebestê hinekî anoş dibe û êdî dev ji êrîş û dijûnên xwe berdide. Ji xwarin û vexwarine dibe û êdî nema di ber xwe de jî dipeyive. Dilê wê naxwaze ku kar û emelekî jî bike. Qewet û mefera wê namîne. Ji ber kul û kedera lawê xwe nemsra dikare xwe li piyan bigire. Ji sibê heta êvarê li ber derî an devê pencereyê rûdinê û li hêviya xebereke xêrê ye, ku hinek ji cem lawê wê bîn an jî nameyekê jê re bînin...

Rojekê xortekî gundî, bo firotinê barek êzing bar dike. Kerê wî di ber de û ber bi Xarpêtê de dimeşe. Gava ku di devê deriyê Pîra Xanê re derbas dibe, bêdeng dimeşe. Belê Xanê wî dibîne ku xort diçe navçeyê, bang wî dike, dibêje: Xorto, tu bi qedrê Xwedê kî tuyê ji beqal û dikandarên bajêr bipirsî bê lawê min Misto tu name ji min re neşandiye. Ger

ku tu bînî ezê xelatekê bidime te, bila tesedqa (sedeqeya) serê Misto be. Xortê êzingfiroş; ji tirsra re , bi serê xwe bersiva wê dide wekî ku bibêja, “bila be, ezê bipirsim” û bêdeng dixurice, diçe. Xanê bi çarçav li benda xortê êzingfiroş e. Êvarî xort tevî nameyekê; nameya Mistoyê leşker ku ji diya xwe re şandiye li gund vedigere. Xort nameyê dide dest Xanê. Xwendina wê nîn e. Nameyê maçî dike, bêhn dike û di dev û ruyê xwe dide. Peyre ji xort tika dike ku wê nameyê zû bixwîne. Xortê gundî nameyê dixwîne ku lawê wê dibêje “ Dayê, ez pir baş im, piştî ku şeş mehên min bi qedin dê me belav bikin. Di vê navberê de panzdeh rojan destûra min heye... Wê çaxê ezê bêm, te bibînim. Nekeve ber timtêl û miraqa min... Piştî meheke din ez li cem te me...Lê hêviya diayên te me dayê... Lawê te Misto” gava ku name diqede, Xanê xelata xort didiyê û dibêjiyê: “Xorto, temîna min li te be, ku tu ji kesî re behsa nameya lawê min nekî. Dê ev mirovên çavxirab min û lawê min çavînî bikin.” Xort bêdeng derdikeve û diçe. Xanê ji wê rojê de dikeve nav amadeyiya pêşwazîkirina lawê xwe. Êdî ji kêfan re xew nakeve çavên wê, heta sibehê disihire û dikeve nav nîgaşên kûr û dûr.

Gundê Xanê nêzikî navçeyê ye, gundî, roja eraseyê (pazarê) bo pêdiviyên xwe diçûn navçeyê. Her wiha riya gundên derdor jî di gundê Xanê re derbas dibe. Gund, tu caran ji mirovên biyan, ango mêvanan xalî nabe. Xanê jî, ji ber ku dê lawê wê were, wê heftêyê bo amadeyiya hatina wî diçe eraseya navçeyê. Piştî ku pazara xwe dike û vedigere gund, dinêre ku wa ye kalekî dest bi gopal li ber deriyê wê rûniştiye û piştta xwe daye derî û dihênije. Xanê bi êrîş û xeyd dibêje zilamê kal: “Kefkurê şindok ! Pêşê te li devê deriyê min çiyê ? Qey malên gund qelîyan e ku tu ji dûr û dinê hatiyî devê deriyê min î rebena Xwedê, ku ne mêt û ne zarok e.. Ez û lawê xwe yê sêwî ne. Ev serê pênc mehên wî ye ku

li leşkeriyê ye. Îcar de berî ku ez wê riha te ya genî ta bi ta hilkim ji devê deriyê min bi biqewite û here!" Kalo, destê xwe vedigire, lêva wî diricife û bi gilî û gazinc dibêje "Xweha min, diya min, ne xeyide. Xwedê ji te razî be, conkên min dilerizin û dikim ku ji nêza bimirim. Ji bo Xwedê gezek nan bide min " Piştî wan hewîş û dirûdên kalo, hinekî rehm dikeve dilê Xanê yê kevirî û pê re nerm dibe.Boxçika xwe datine erdê. Piştîre ji kujê boxçika xwe ya heft pîne ya ku ji eraseya bajarokê bi her tiştî dagirtiye, serşikestiyek nanê firneyê û kesekek helawa bajêr kiriye, dike nava pancikekî û dide dest kalê parsek û dibêjiyê : "Bila sedeqeya serê Mistoyê min be. Piştîre dibêje : "Ev gundê hanê, yê ku ne serî ne binî ye, tijî mirovên dewlemend in. Her yek ji wan bi qasî Qarûnekî zengîn û maldar e. Gava ku tu hatî vir, here malên wan bila ew te bihewînin û zikê te têr bikin" Kalê miûz û stuxwar, piştî ku nan û helawa xwe dixwe, spasiya wê dike û dibêje: "Xwedê destê te û lawê te bixe tev, tu derdê kezêbê nebînî, mala te ava, bi xatirê te diya min."

Xanê, piştî ku kalê parsek bi rê dike derbasî hundir dibe. Bi diayên kalo pir kêfxweş û hêvîdar dibe, belê li aliyê din hestên wê yên xirab xurt in. Dev jê naqerin, di dilê wê de diçêrin. Ji aliyekî de bi hêviya hatina lawê xwe gelek kêfxweş û dilşad dibe. Ji aliyê din de jî xenîm û xewnerêşkên malxirab pêşgarî ser serê wê dibin, hestên reşbînî cerg û hinavên wê dikurisînin. Piştî hatina nameyê û nêzîkbûna hatina Misto, der û dor lê tene hev; saet lê dibin roj, roj lê dibin sal. Sebr û tebata wê nema tê. Hedan û aram pê re namîne. Dikeve nava şik û gûmanan. Her dilekî wê jê re tiştêkî dibêje : Car caran dilê wê jê re dibêje "Dibe ku, fermana destûra Misto were rawestandî, an jî şer derkeve û Misto biçe şer û ji şer venegere." dilekî din dibêje : "Dibe ku tiştêk bi serê wî de bê an jî li rê nexweş bikeve." Dilekî wê yê din

dibêje : "Dibe ku tivingo wî an ya hevaleyê wî pê de piteqe û Misto were kuştin." Her ku di van tiştan de difikire, ji ser hişê xwe diçe û xwedaneke ziwa bi laşê wê dikeve û bêhna wê teng dibe. Hindik dimîne ku bifetise. Belê dîsa li ber dilê xwe dide û lanet û nifrînan li şeytanê kor (hestên xirab) dibaranîne û dilê xwe xweş dike. Bi vî awayî yek caran jî tiştên baş tîne bîra xwe.

Her ku diçe hatina Misto nêzîktir û sebr û deyaxa dayika wî Xanê jî zêdetir dibe. Êdî xew nakeve çavên wê. Wan rojên dawî bi şev û bi roj ji ber pacê ranabe. Bi hesret û bêrîkirineke bêhempa çavên wê li riya Mistoyê wê ye. Ku dibe êvar, ji xwe re dibêje " De îro nehat, dê sibê teqez were." Û bi vî awayî xwe bi xewn û xeyalên çê û xwestên xweşbîn dihedirîne. Hefteyek derbas dibe, tu bêhn û bêta Misto nayê. Rojêke sêşemê ye. Xanê ji xwe re dibêje "Mistoyê min, îro li ku derê be dê were. Ezê rabim ji bo wê îro ji dilê xwe de nanekî bipêjim ku Misto bi dilê xwe bixwe. Ji kubara sibê de radibe hevîr distirê. Texma nîvro tenûra xwe dadide û peyre radibe teştêk nanê genimê sor, genimê rûto dipêje. Bêhna nanê germ yê genimî li tevê gund belav dibe.

Bi teqdîra xwedê wê rojê Kalê ku çend roj berê hatibû ber deriyê Xanê, dîsa wê rojê li nava gund, ji xwe re li parsê digere. Wisa lê tê wê gavê di kuçeya mala Xanê re derbas dibe û bêhna nanê germ dide pozê wî. Gelekî pirçî ye. Xwe li bêhna nêzî digere, xwe dispêre kopalê xwe û hêdî hêdî dimeşe. Tê li ber deriyê Xanê qûn dide û rûdinê. Tenûra Xanê di hewşê de ye. Kalo serê kopalê xwe li deriyê hewşê teneke û zingarî dide. Xanê nabe ku ji kêfan re bifire. Hildipeke ser xwe û ji xwe re dibêje "Evê ku li derî dide, teqez Mistoyê min e." Belê gava ku derî vedike, kalê dest bi gopal û pişt kubik dibîne. Bi dest xwe re qidûmê wê dişikê û kîn û rika wê ya li hember kalo zêdetir dibe. Çavên wê

diçin nav serê wê û heta ku dê de heye dibêje "Biqewit ! û bi şid derî digire û diçe: "Çavên kalo baş nabîne. Kopalê xwe datîne destê xwe li ber xwe dipelîne û dîsa li derî dide. Dîsa serê gopalê xwe li derî dide û bi dengekî fetisokî dibêje "Diya min, welehî ez birçî me, gelo tu dikarî parîk nanê germ bidî min ? Bila xêra miriyan û sedeqeya serê saxan be."

Qet rehm nakeve dilê Xanê. Fê m dike ku heta parîyek nan nexwe destê kalo, kalo ji devê derî naçe. Radibe nanekî sax, di nav re dike du ciyan, parçeyekî dixwe hundirê destê û parçeyê din hildide ku bide destê kaloyê birçî û belengaz.. Belê di heman katê de şeytanê wê (dilê wê) nêta wê xira dike û dibêje "Ger ku tu dixwazî bi carekê tu xwe ji vî kalê kefkur xilas bikî, divê ku tu li çareyekê bifikirî." Hema radibe navika nê n derdixwe û baz dide hundir seriyek penêrê nû ji elbikê derdixwe, dixwe nav nê n û hinek dermanê mişkan jî biser de werdike û tîne dixwe destê kalê reben. Ê peyre dibêje " Êdî ji îro pê de, bila ji xeynî lawê min Misto, kes nema li deriyê min bide." Kalê birçî bi wê geza nanê germ pir kêfxweş dibe. Ji ber ku nan germ e, bi desxwe re naxwe, davêje binê tûrikê xwe. Peyre ji Xanê re dirûdan û ji Xwedayê wê re jî lavan dike û dide ser riya gundê xwe û bi wî halê xwe dimeşe. Dixwaze berî ku bibe êvar bigihijê gundê xwe. Ji Gundê Xanê xêlekê bi dûr dikeve. Ji xwe re dibêje "de vaye ez qederekî hatim. Bi gûmana min riya gunê min nêzik bû. De ka ezê rûnim û vî nanê ku wê jinikê daye min bi dilê xwe bixum û peyre re bimeşim." Kalo dike ku li devê rê cong bide û rûnê. Dibîne ku waye xortek ji wê de tê. Xort bi cilên leşkerî ye. hinekî saw dikeve dilê wî û dev ji xwarina nê n berdide. Hinekî xwe radigire, li hêviya hatina xort radiweste. Xortê leşker silavê li kalo dike. Kalo nizane, belê xort lawê Xanê, Misto bi xwe ye. Kalo silava xort vedigerîne û dibêje "Eleykum selam, ya xortê delal. Gotinek heye, dibêjin 'Tu kes nikare qîsmetê kesî bixwe.' Bixwedê

dinêrim tu ji riyeke dûr tê. Ê tu nobedariya vî welatî dikî lawê min. Min emrê(temen) xwe kiriye. Tu ji min ferztir î. Bila Xwedê kêmaniya ciwanên mîna te nede. Xuya ye tu pir birçî yî jî. Ê min, riya min pir nêzik e. Çawa be, ezê xwe bavêjim gund." Ê wî nanê devê xwe yê genimî û germ, (wê demê nanê genim pir bi qîmet e. Gelê herêmê, bi giranî nanê ceh dixwe) dirêjî Misto dike û dibêje " Îcar ev nanê germ qîsmetê te ye, te kerem bike bixwe." Birastî Misto jî pir birçî ye. Ji naza ber çavên wî tarî bûye û hem jî gotina kalo naşikîne radihêje nê n û xatir ji kalo dixwaze û dimeşe.

Misto dest bi xwarina nê n dike. Ew nanê ku diya wî bi destê xwe, bo kuştina kalekî reben, belengaz û bêguneh amade kiriye...

Dotira rojê berbanga sibehê ye. Dîsa du cendirmeyên qereqolê tene ber deriyê Xanê. Bi awayekî bênavber du sê caran bi şid, li derî didin. Dîsa wê şevê jî xew bi çavên Xanê neketiye, ji êvara Xwedê de li benda hatina lawê xwe Misto ye. Belê xilmaş e. Bi lédana derî re vediciniqî ser xwe. Hayê wê ji bayê felekê nîn e. Ji xwe re dibêje: " Kesekî ku vê sibehê bê li deriyê min bide nîn e. Kaloyê parsek bû, min ew hal kir, ez ji heqê wî derketim. Êdî, çû nema dikare li deriyê min bide. Teqez ev lawê min Mî n Misto ye. De ka ez herim derî lê vekim "

Gava ku derî vedike, çavê wê du leşkerên biyan û bêmirûz ku tucarî wan nedîtiye dikeve. Hêviya wê dişkê, qidûm pê re namîne. Xemgîn dibe, belê dîsa jî dilê xwe xira nake, dipirse:

"Xêr e lawê min ? Ez li hêviya Mistoyê xwe bûm. Îcar hûn ji ku derketin ?

Cendermeyan bi desxwe re, xebera reş dane Xanê:

"Cendekê lawê te li ser riya navçeyê hate dîtîn. Sedema mirina wî ne diyar e. Tu kes nizan e ku ji bo çi an bi çi wayî miriye. Bila serê te sax be !"

RÛREŞ

Ewrên reş ser welêt dagirtîbûn. Roj bi xwin, zor û zilmê derbas dibûn. Girtîgah, ji demokrat û ronakbîran tiji kirin û di îşkence re derbas dikirin. Rojên mirov sibê diçe karê xwe êvarê vegere an venegere meçhul bûn. Yên binçav kirinî di qereqola de dikuştin û diavitin derve. Ro bi nivro ronakbîr ji kolana digirtin, çavên wana bi qiravatên wana girêdayî, qurşin dikirin û meyîten wana diavitin kort û kendala, rojên şerê qilêrî...

Mirov ji malên wana digirtin, îşkence dikirin, dest diavitin ar û namûsên wana û di bin çavan de winda dikirin. Jiyan li serê wan teng kiribûn, gund dişevitandin, koçberî bûbû qedêr. Mirov bê cî û war dikirin. Rojên bi xwin, rojên reş, rojên zilm û hovitiyê...

Ronakbîrên welêt, xwendevanan, demokratên, mirovên bi rûmet, yê dixwastin rûmeta xwe biparêzin, li hember wê zilm û hovitiyê li berxwedidan. Canê xwe kiribûn devê xwe, mirin dabûn pêş çavên xwe, dengê xwe bilind dikirin. Her kûçekê de bîhna xwînê, rojên mirinê, rojên reş, rojên tarî...

Li hember zilm û hovitiyê, li hember îşkence û cînaletên li dijî Kurdan bûyî bi sedan, bi hezaran şehîd dan û dixwastin li ser lingan bimînin. Rojên ku di sîya mirinê de derbas dibûn, rojên hevalan silav ji hev û du birîn!..

Zivistanê romê, eyamekî sar, her der berf û pûg, meriv bi rê diçû hetanî junîya dikete berfê. Her der cemidî bû. Hêwanên li der li wê sêrmê dicemidîn. Li Anatoliya Navîn qezake biçûk; ber êvarê telefonê Elo lêket. Os bû; serokê partiyê yê qezê bû.

- Were partiyê, mêvanekî me heye. Serokê partiyê bajarê Amedê; Hûsîn e.

Elo, bi lez xwe amede kir û meşî çû partiyê. Xêr bû? Vê zivistanê, vê sar û sêrmê serokê bajarê Amedê çi karî xwe li vir hebû?

Sê meri li partiyê rûniştî bûn. Elo ji serokê

qezê bîtir herdu meriyên din nasnedikirin. Mêvanên yad bûn. Osê ew danê nasîn; yek serokê partiyê Amedê, yê din jî li gundekî qezayê mamoste bû. Elo silav da mêvanan û xêr hatin lê kir, rûnişt. Wana behsa rewşa welat dikirin, rewşa rojên reş dinirxandin. Hevalê mêvan behsa Amedê dikir, ji hevala xeber dida, rêvabirên partiyê li her heremekê nasdikirin. Dema ku xwarin dihate xwarin, ji derva ji bo karekî taybetî Elo xwastin. Elo çû û niv saetê şuva vegeriya partiyê. Hevala mîvan bi rêkiri wûn, Osê banga Elo kir û got:

- Wa mêvana serokê partiyê Amedê ye, an na?

Elo:

- Na, ew ne serokê partiyê Amedê ye. (Elo serokê partiyê Amedê rind nasdikir.)

- Lê çima te ji min re ne got, ne ew e?

- Tu dizanî roj û şev endamên partiyê têne kuştin. Min got, qey ew ji bo ku nayê naskirinê navê xwe vedîşêre. Te çima ne got, ewa ye ne ewa ye?

- Çi dizanim, ji min re got, "Xwanga min li bajarê wê dibistana bilind dixwînê. Ez hatim Ankarê navenda partiyê. Min got, ez wê ji bibînim vegerim welêt. Hê ez derbase bajêr nebûme, ez pirsra we bikim." Ji min pere xwastin, min pere dane wî, min ji bo şuxila me jî pir tişt eşkere kir. Lê ew polis be, emê çi bikin?

Elo:

- Rabe em li Ankarê bigerin", got û ji serokê giştî re telefon kirin. Ji Ankarê de gotin "Ew sextekarek e. Li çand navendên bajara yê partiyê vî sextekarî kir, heval xapandin û perên wana girtin."

Bi ser wê gotinê ve Os û Elo rehat bûn. Di wan rojên reş de, xelkê me, di sîya mirinê de ji bo jîyanêk azad û bi rûmet, li berxwe dida, ew rûreşa jî li kume ketî digerî.

KÜRT ULUSAL MÜCADELESİNDE ORTA ANADOLU KÜRTLERİ

Geride bıraktığımız yüzyılın ilk yarısında Kürtler açısından büyük dramatik gelişmeler yaşandı. Yüzyılın başlarında Kürdistan parçalanıp paylaşıldı. Bunu takiben Kürt ulusal özgürlüğü ve bağımsızlığını hedefleyen onlarca Kürt başkaldırısı meydana geldi. Koçgiri, Şeyh Said, Ağrı ve Dersim bunlardan bazılarının belleklere kazınan adlarını oluşturuyor.

Aynı yüzyılın ilk yarısında Hêvî, Kürt Teali Cemiyeti, Xoybûn ve Azadî gibi Kürt örgütleri kuruldu. Jîn, Hawar ve Ronahî gibi Kürtçe dergiler yayın hayatına başladı. 20 yy.'ın ilk yarısının son dönemlerinde, ömrü bir yıllık zamana tekabül eden Mahabad Kürt Cumhuriyeti İran Kürdistan'ında kuruldu.

20 yy'ın ilk yarısında meydana gelen bu gelişmeler Orta Anadolu Kürtlerine yansıdı mı yada nasıl yansıdı? Örneğin adı geçen başkaldırılara, örgütsel ve yayın çalışmalarına Orta Anadolu Kürtlerinden Katılan olmuş mu?

Doğrusu şu an sahip olduğumuz bilgilerimizle, bu sorulara doyurucu bir cevap vermek mümkün değil. Zira bu zaman dilimine ilişkin olarak elimizde ne somut bilgi ve belgeler nede bu konuda yapılmış araştırmalar bulunmuyor. Tek bir bilgi var, o da Bala ilçesi (Ankara) Kürtlerinden olduğu anlaşılan, Hacı Osman adının 1919'da Kurulan Kürt Teali Cemiyetinin üyeleri arasında geçiyor olmasıdır (Bkz. M. Bayrak, Kürtler ve Ulusal-Demokratik Mücadeleleri, s. 89-92).

Hacı Osman'ın örgüt içindeki konumu ve faaliyetleri hakkında elimizde az bilgi var. Buna rağmen, Hacı Osman'ın Kürt davasına

gönül vermiş ve bu uğurda mücadeleye katılmış ilk Orta Anadolu Kürdü olduğunu, tabii şu anki bilgilerimize göre, söylemek yerinde olur.

Sonuç olarak, 20. yy.'ın ilk yarısında, mevcut bilgilerimizi temel aldığımızda, Kürdistan'da meydana gelen gelişmelerin ve büyük alt-üst oluşların Orta Anadolu Kürtlerine pek yansımadağı görülmüyor.

Orta Anadolu Kürt aydınları ve öğrenci gençliğinin aydınlanmacı fikir ve taleplerle tanışması, Kürdistan'lı aydın ve öğrenci kesimleriyle ilişki içine girmesi ve giderek Kürt ulusal mücadelesi saflarına katılması; ona emek, güç ve can vererek katkı sunması, 20.yy'ın ikinci yarısında, daha çok da 1960/70'li yıllara rastlar.

Bu süreci kolaylaştıran, ona bir nevi zemin teşkil eden iki temel faktöre hemen başta değinmek gerekiyor. 1960'lı yıllar, o tarihe kadar büyük çoğunluğu kırsal alanda ve kapalı bir yaşam sürdüren Orta Anadolu Kürt toplumunun dışa açıldığı yıllardır. Bölge Kürt gençlerinin başta Konya, Ankara ve Kırşehir olmak üzere, eğitim amacıyla büyük kentlere gitmeye başlaması bu tarihlere rastlar. Buna paralel olarak, yurtdışına, özellikle Avrupa ülkelerine bu bölgeden yoğun göç de bu dönemde başladı. Yine aynı dönemlerde Kürdistan'dan da Türkiye'nin büyük kentlerine ve yurtdışına eğitim ve çalışma amacıyla göç başlamıştı. Böyle olunca da, Kürtlerin yüzyıllar öncesine dayanan Orta Anadolu'ya iskanından sonra, ilk kez, Orta Anadolu Kürtleri ile Kürdistan Kürtleri, biri

Türkiye'nin metropol kentleri, diğeri Avrupa ülkeleri olmak üzere iki zeminde biraraya geldiler; buluşma ve tanışma olanağı buldular. Bu durum, Orta Anadolu Kürtlerinin Kürt ulusal mücadelesi saflarına katılmalarının zemin teşkil etti. Bu açıdan bakıldığında, Orta Anadolu Kürtleri'nin bölge tarihinde 1960-70'li yıllarda yeni bir sayfa açılmış oldu.

İlk sınırlı olan ilişkiler, tanışma ve ortak çabalar 1960'larda başladı. Burada, bu döneme ilişkin olarak bildiğimiz bazı örnekleri vermek yerinde olacaktır. Ankara'nın ilçesi olan Haymana'ya bağlı Kerpiç köyünde (Gundê Kose) 1930'da dünyaya gelen Azime Kutlay bu dönemin ilklerinden biridir. Azime Kutlay ilkokulu Haymana'da bitirdikten sonra, önce İzmir ve İstanbul'da öğretmenlik eğitimi görmüş, sonra yüksek ihtisas amacıyla Amerika'ya gitmiş. Orada, 1920'li yıllarda Amerika'ya göç etmiş olan sınırlı sayıdaki Kürtlerle tanışmış. Bu konudaki bilgiler Rohat Alakom'un Azime Kutlay ile yaptığı röportajda yer alıyor (Bkz. Birnebûn, sayı 4, Sayfa 60-63).

Azime Kutlay Ağrı'lı bir Kürt aydını, yazar ve siyasetçi olan Naci Kutlay ile evlenir. Bu evlilikle o, ister istemez kendisini külfeti bol, acısı büyük olan Kürt meselesinin içinde bulur. Zira , eşi Naci Kutlay 49'lar olarak bilinen Kürt grubu içinde yer almıştır.*

Azime Kutlay, adı geçen röportajında, bize başka bazı bilgilerde aktarıyor. Mesela, şöyle diyor: „Büyüklerimiz bize, Cumhuriyetin ilk yıllarında, Haymana'lı ileri gelen Kürtlerin baskı ve takibata uğradığını anlatırdı. Anlatılanlardan aklımda, Bostanhöyük'lü Mehmet Efendi'nin adı kalmış. Mehmet Efendi zengin bir Şeyhbızın Kürdü imiş...”

1999'da vefat eden, Yunak Kürtlerinden olan Osman Alabay, nam-ı diğer Curukî (doğum 1934) de bu dönemin ilklerinden biridir. Yaşamını daha çok Polatlı'da geçiren Curukî 1960'lı ve 70'li yıllarda Kürt meselesiyle ilgilenmiş, bu çerçevede dönemin aktif Kürt aydın ve siyasi çevreleriyle ilişki içinde bulunmuş ve Türkiye İşçi Partisi

(TİP) saflarında mücadele etmiş. Curukî'yi akranlarından ayıran bir özellik, onun başından beri Kürt diline, bölgesel Kürt kültürüne verdiği önemdir. Örneğin, bu yazının sonlarında değinildiği gibi, onun Kürtçe bazı şiirleri daha 1970'li yılların ortalarında yayınlanmıştı.

İlklere olan bir başka Orta Anadolu Kürdü ise, 1942'de Taburoğlu'nda (Tabura-Kırşehir) dünyaya gelen Rıza Baran'dır. Kırşehir ve Ankara'da öğrenim yapmış olan Baran, 1950'li yılların sonlarında, 49'lar arasında yer almış olan Musa Anter, Yaşar Kaya ve Naci Kutlay gibi Kürt aydınlarıyla tanışmış ve TİP'in çalışmalarına katılmış. Hacı Erdoğan'ın Birnebûn adına kendisiyle yaptığı röportajda, Baran o dönemde kendisiyle birlikte Kürt meselesine ilgi duyan ve siyasi faaliyetlere katılan Kırşehirli Kürtlerden, Hamdi Baysal, Cemal Beydoğan, Kemal İlhan ve Davut Canpolat'ın adını veriyor (Bkz. Birnebûn, sayı 4, sayfa 31-39).

1963'de yüksek tahsilini yapmak amacıyla Almanya'ya giden Baran, halen yaşadığı bu ülkede de sırasıyla Kürt öğrenci örgütü AKSA, Göçmen işçi örgütü KOMKAR ve Alman Yeşiller Partisi saflarında aktif bir biçimde siyasi çalışmalarını sürdürmüştür.

1970'li yıllara doğru İstanbul ve Ankara'da faaliyet gösteren Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO) adlı Kürt örgütlenmesine Orta Anadolu Kürt aydın ve öğrenci kesimleri sempati ile bakmış, bizzat üye olanlar çıkmıştır. Koçhisar (Ankara) Kürtlerinden olan İbrahim Güçlü, bildiğimiz kadarıyla, DDKO üyesi olan ilk Orta Anadolu Kürdü'dür. Güçlü o günden beri Kürt siyasetinde aktif olarak yer almıştır. Uzun yıllar yurtdışında kaldıktan sonra, bundan birkaç yıl önce Türkiye'ye dönmüş olan Güçlü, bu yıl kurulan Hak ve Özgürlükler Partisi'nin (HAK-PAR) yönetici kadrosu içinde yer alıyor.

1970'li yılların ortalarına doğru Kürtler yoğun bir siyasal çalışma içine girdiler ve değişik adlar altında, farklı ideolojik-

siyasal görüşler temelinde birçok Kürt siyasi grubu ortaya çıktı. Bu dönemde Kürt hareketi, uzun bir soluk alıştan sonra, bir yenilenme ve yeniden yapılanma sürecine girdi; resmi ideolojiyi, özellikle Kürt sorunu konusundaki görüş ve tabuları yoğun bir sorgulamaya, deyim yerindeyse, ideolojik bir bombardımana tabii tuttu. Kürtler bu dönemde kendi içinde de sancılı ve çatışmalı bir ayrışma süreci yaşadılar.

O zamanki legal adlarıyla, Rızgari, Özgürlük Yolu, Devrimci Demokratlar, Kürdistan Devrimcileri ve Kawa olarak bilinen Kürt siyasi gruplarının saflarında Orta Anadolu Kürtleri'nden kimileri bu grupların öncü ve orta düzey militan kadroları arasında yer aldılar.

Kürt ulusal mücadelesine yurt içinde ve yurtdışında, siyasal, kültürel ve yazın çalışmalarıyla katkı sunan ve 70'li yılların ilkleri olan Orta Anadolu Kürtlerinden tespit edebildiklerimizden bazılarının adları şöyle: Seyit Alp, Hatice Yaşar, Vahit Başaran, Harun Coşar, Hüseyin Kişniş, Ali Çiftçi, Kenan Alabay, Ali Biçer, Mehmet Bayrak, Fatın Kanat, Temeli Bayrak, Hanefi Celepli, Nuh Ateş, Mehmet Şahin, Mustafa Köseoğlu, Mehmet Özsoy, Yusuf Göktepe, Hasan Demir, Hasan Harmancı, Ahmet Kısabacak, Seyfi Doğan, Hacı Erdoğan, Yusuf Polat, Yusuf Kaynak, Cemşit Bender, Necati Sezgin, Bekir Darı, Mehmet Özkök.

1970'lerin sonlarına doğru Kürt ulusal mücadelesi bir nevi yükselme dönemi yaşadı. Bu durum Orta Anadolu Kürtlerine de yansdı. Bölgede, özellikle aydın ve üniversite gençliği arasında mücadeleye sempati duyan bir taban oluştu. Bölgenin kimi yerleşim birimlerinde demokratik legal örgütler kuruldu; Newroz kutlamaları, tiyatro gösterileri vs. gibi eylemler yapıldı.

1980 askeri darbesiyle bu süreç, geçici de olsa kesintiye uğradı. Kürt hareketi de ağır darbe aldı, büyük kayıplar verdi. Orta Anadolu Kürtleri de bundan paylarını aldılar.

Darbeden kısa bir süre sonra, 1984'de PKK'nın başlattığı silahlı eylemlerle, giderek 15 yıl süren bir savaş yaşandı. Bu savaş büyük tahribatlara, can ve mal kaybına yol açtı. Tüm bu olumsuzlukların yanısıra, Kürt-Türk ayrışmasında bir sonucu olarak Kürtler arasında ulusal haklarına sahip çıkanların sayısı savaş sürecinde ve sonrasında daha da arttı. Bu dönemde HEP, DEP, DDP, DKP, DBP, ÖZDEP, HADEP ve HAK-PAR gibi legal örgütler ortaya çıktı. Bu legal örgütlerin içinde Orta Anadolu Kürtleri de aktif olarak yer aldı. Murat Bozlak, Fehmi Demir, Faik Candan, Kenan Alabay, Mustafa Taşçı, Mehmet Özkök, Muzaffer Şener, gibi Orta Anadolu Kürtleri adı geçen partilerin yönetici kadroları arasında yer aldılar. Doğrusu, bu dönemde ulusal mücadele saflarına katılan Orta Anadolu Kürtlerini yığınsal katılımından ötürü isim sayarak vermenin mümkün olmadığını belirtmek gerekiyor. 1990'lı yıllarda bölgede Kürt Ulusal kimliğine sahip çıkışın boyutunu göstermek bakımından, bu dönemde yapılan seçim sonuçlarına göz atmak yeterli. Örneğin; 1995 genel seçimlerine Emek-Barış-Özgürlük Bloku adına katılan HADEP aldığı oy oranıyla, Kürt yerleşim birimlerinin pek çoğunda birinci yada ikinci parti konumuna yükselmiştir.

Buraya kadar yazdıklarımızdan da anlaşılacağı üzere, Orta Anadolu Kürtlerinden oldukça büyük bir kitle Kürt ulusal mücadelesine az veya çok katkıda bulunmuş. Kimileri bu yolda bir ömür boyu emek verdi, ağır baskı ve işkenceye, zindan ve sürgün yaşamına katlandı. Kimileri ömrünün baharını, bütün yaşamlarını feda ederek ağır ve acılı bedeller ödedi. Yakınları büyük acılara katlandılar; ağır baskı, işkence ve suçlamalara maruz kaldılar. Kimi zindan direnişi veya faili meçhul cinayet sonucu, ama büyük çoğunluğu 1984 sonrası dönemde, gerilla saflarına katılarak, çatışmalarda yaşamlarını yitiren Orta Anadolu Kürtlerinin, tespit edebildiklerimizin adları şöyle:

Adı-soyadı	Kod adı	Doğum yeri/yılı	Mücadeleye katılım tarihi	Şehid olduğu yer/yılı
Mehmet Bayram		Kırşehir		Ankara, 1974
Mehmet Uzun		Sarız		
?.. Koç		Koçhisar		Ankara, 1978
Yılmaz Demir		Yeniceoba		Diyarbakır, 1984
Cemil Sait Barlas	Ömer	Tavşançalı,67	1987	1989
Bayram Karataş	Sefkan	Yünlükuyu, 71	Mart 1988	İstanbul, 1990
Hacı Dumanlıdağ	Savaş	Yapalı,1965	1990	Şırnak, 16.07.992
?..	Mahsun	Cihanbeyli	1991	Haftanın, 10.92
Sinan Altun	Fırat	Sarız, 17.11.71	30 Mart 92	Haftanın, 12.10.1992
Sinan Soysal	Çiya	B.Damlacık, 1977	8.1992	Haftanın Pak tepesi, 10.1992
Yavuz Küçükyavuz	Hasan	Tavşançalı,1972	1991	Nurhaklar, 30.07.1993
Faik Candan		B. Damlacık, 1962		Ankara,1994
?..	Zana	Cihanbeyli		Madur-Kağızman, 27.9.1994
Ömer Durmaz	Dijwar	Polatlı, 1970	11. 1993	Ağrı sınırı, 16.01.1994
Cafer Kılıç	Bahtiyar	Turhal,1968	Mayıs 1992	Girena Rize 6.6.1994
Hüseyin Özkan	Cihan Tekoşer	Sarız,	1993	Van, 6.8.1994
Murat Demirbaş	Gazi	Kırşehir,1968	1991	Kulp-Ora, 15.9.1994
Timur Can	Dr. Haki	Kırşehir, 1973	29.5.1991	Mazgirt-Birvan, 26.4.1994
Hacı Koçyiğit	Aşiti	Yapalı, 1977	1991	6.1994
Ayhan İtkılı	Mehmet	Haymana, 1966	1984	Erzincan 24.7.1994
Osman Coşkun	Orhan	Şerefli	1992	İstanbul, 26.8.1994
Kenan Soysal	Sinan Dijvar	Koçhisar, 1974	Temmuz 92	Fidel Köyü-Lice, 13.2.1995
Selim Canavar	Zafer	Yapalı,1973	1992	Xokan Karakol baskını, Başkale, 5.8.1996
Kemal Biçer	Şixo	Gölyazı,1974	1995	Zagroslar,1996
Gürcan Süer	Sabri Şahin	Kulu, 1966	1990	Beytülşebap, 26.6.1997
Bayram Koç	Kendal	Yeşilyurt,1974	1995	Çiyaye Reş-Gabar, 4.6.1998
Dünya Kandemir	Rehan	Yapalı		
Mehmet Güneş	Jehat	Yeniceoba		
Sami Erdekli	Adnan			
Hüseyin Kartal		Sarız-Tavla		
Ibrahim Gümüş		Sarız-Tavla		
Ali Kalaycı		Kayseri		

Songül Kaya	Arjin	Kulu,1976		Dorsin-Kulp, 22.7.1999
Hasan Basri Toptaş	Veysel	Sağlık		
Veysel Uysal	Edip Mazlum	Sağlık		
Çağlayan Kayık !!! Kart	Adnan	Yapalı, 1969	1991	Haftanın Derkare, 1992
Hüseyin Kangal	Baran			
Osman Koçhan	Faruk			
Yakup Aktaş	Selim Şamil	Yapalı		
Kadir Salman	Felit			
Necati Güneş	Zeynel	Yeniceoba 1972	6.1992	Xan kurke, 19.10.1992
Hacı Karay				
Ayhan Işık				
Gülnur Akgül	Mizgin Newal	Karacadağ, 15.01.1970	1992	Kulp, 10.10.1994
Mesut Özkan				
Nuray Keçeli	Berfin	Kırkışla		
Reyhan Kal	Jiyani Biyani			
Cemalettin Güleç	Tirej			
Hasan Güngörmez		Gölyazı 1964		Çankırı Cezaevi, 28.12. 2000

Orta Anadolu Kürtlerinin Kürt ulusal mücadelesine katılımı ve katkılarına ek olarak, bu mücadeleye kendilerinden olan ve „bu bizimdir“ diyebilecekleri bir şey katabildiler mi? Yaşanan 30 yıllık mücadele sürecini bu bakımdan da sorgulamanın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Gerçek şu ki, Orta Anadolu Kürtleri, başta aydın kesimler olmak üzere, yakın geçmişe kadar, bu bölgedeki Kürt topluluğunun özgünlüklerini, yani coğrafik konumlarını, hasasiyetlerini, çıkar ve beklentilerini de hesaba katan bir perspektifi Kürt ulusal mücadelesine katamadılar. Kaldığı, bunu yapabilmek için, önce bölge Kürtlerinin kendilerini tanımlamaları ve tanıtılmaları gerekirdi, bu da yapılmadı. Ancak 90'lı yıllarda ve daha çokta, 1997'de bir grubu Orta Anadolu Kürdü'nün girişimi üzerine Birnebnun dergisinin yayın hayatına

başlamasıyla bu sürece girildi. Bölge Kürtleri bu dönemde kendi tarihlerine, bölgeye geliş serüvenine, yöresel kimlik, dil, kültür ve folklorüne yönelmeye başladı ve bu alanda küçümsenmeyecek bir mesafe katedilmiş bulunuyor. 1990'lı yılların sonlarında ve 2000'li yılların başlarında bu yöndeki çalışmalar giderek kurumlaşmaya gidildi, dernek ve vakıflar kuruldu. Yine bu yılın ilk çeyreğinde, başka bir grup Kürt, Veger isimli bir dergiyi yayın hayatına soktu. Sonuç olarak bu süreç, Orta Anadolu Kürtlerinin bundan böyle, sözünü ettiğimiz perspektifi sunabilecek olanakları yarattığını ve yaratmaya devam edeceğini gösteriyor.

Parmak basılması gereken bir diğer husus ise, Orta Anadolu Kürtlerinin, aktif olarak katıldıkları 30 yıllık Kürt ulusal mücadelesi tarihinde, Kürtçe'nin bölgede yazı dili olarak kullanılmasına gereken

önemi vermemiş olmalarıdır. Bu konu onların gündemine ancak 90'lı yılların sonunda girmiş bulunuyor. Daha önce, bu konudaki çabalar çok sınırlıydı ve Kürtçeyi yazı dili olarak pek az kişi biliyordu. Osman Alabay (Curuki), Necati Sezgin bildiğimiz ve verebileceğimiz örneklerdir. 1970'lerin ikinci yarısında, Osman Alabay ve Necati Sezgin'in Kürtçe şiirleri, o dönemde çıkan Özgürlük Yolu dergisi ve Roja Welat gazetesinde yayınlanmıştır. Örneğin; 1978'de Özgürlük Yolu dergisinde Alabay'ın 8 şiiri yayınlandı (Ö.Yolu s. 41, s. 77-81). Osman Alabay'ın o dönemden beri, şiirlerin yanısıra, yöresel folklor ürünlerini derlediği, destan, atasözü, masal ve hikaye yazdığı anlaşılıyor. Birnebun dergisinin pek çok sayısında, onun ürünlerine yer verildi. Bu istisnalar dışında, uzun süre Kürtçe'nin bölgede yazı dili olarak kullanılması konusunda herhangi kayda değer bir çaba görülmedi.

Kürtçenin bölgede yazı dili olarak kullanılmasına ilginin ancak 90'lı yılların ortalarından itibaren arttığı görülüyor. Kimi, neredeyse sürekli olmak üzere, pek çok kişi Birnebun dergisinde Kürtçe şiir, makale, öykü, masal, mizah ve folklorik derlemeler yazıyor. Şimdiye kadar yazarların adları şöyle; Ali Çiftçi, Mem Xelikan, Bekir Darı, Dr. Mikaili, Mehmet Bayrak, Yusuf Yeşilöz, Muzaffer Özgür, Adar Jiyan, Nuh Ateş, Ali Gordoxli, İrfan Baysal, Meme Hilkeçiki, Nêçirvan Qılori, Xızan Şilan, Mıçi Kate, Rebeni Celikan, Sefoyê Asê, Yusuf Polat, Meçoye Dare, Hayrettin Güven, İhsan Türkmen, Temeli Bayrak, Hacı Erdoğan, İbrahim Güçlü, M. Kızılkaya, Hasan Akbal, Gökhan Kılınçkaya, Necip Demirsoy, Kemal Harımcı,.....

Bunlara, ilk sayısı çıkmış olan Veger dergisinde Kürtçe yazar Şoreş Reşî, Dilşad Nûdem, Ahmet Duydu'yu eklemek gerekiyor. Önümüzdeki süreçte bunlara yeni isimlerin katılacağı beklenmelidir.

Bu durum, Orta Anadolu Kürtleri ve Kürtçenin bölgede yazı dili olarak da kullanılması bakımından yeni ve sevindirici bir gelişmedir; konuşma dilinden yazı diline geçişi simgeleyen önemli bir kilometre taşıdır. Yine bununla bağlantılı olarak, bölgede dilin korunması, kullanılması ve geliştirilmesi bakımından da önem arz eden, bölgedeki müzik çalışmalarına da işaret etmek gerekiyor. 1990'lı yıllara kadar bölgede, yöresel Kürt halk türküleri okuyan ve kaset çıkararak, en azından Ankara, Konya ve Kırşehir Kürtleri arasında tanınan tek kişi Kürt Remzi idi. 90'lı yıllarda ise Serbülent Kanat ile başlayan ve giderek yaygınlaşan müzik çalışmalarına şahit oluyoruz. Son 10 yılda onlarca yerel sanatçı ortaya çıkmış ve ürün vermiştir (Bkz. Mem Xelikan; Kürt Remzi'den Günümüze Orta Anadolu Kürt Müziği, Birnebun, sayı 12, sayfa 8).

* 1959'da, İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerde yaşayan ve okuyan 50 Kürt aydını ve öğrencisi „Kürtçülük“ faaliyetlerinden dolayı tutuklanır. Her biri tek kişilik ve olağanüstü kötü olan hücrelerde tutulur, ağır işkence ve baskıya maruz kalır. Aralarından birinin, Emin Batu'nun hücrede vefat etmesinden sonra geriye 49 kişi kalır ve 49'lar adı da bu sayıdan dolayı gruba verilmiş olur.

Kaynaklar:

- M. Bayrak, „Kürtler ve Ulusal-Demokratik Mücadeleleri“
- Rîya Azadî Gazetesi
- Özgürlük Yolu Dergisi
- Serxwebun Gazetesi
- Özgür Politika Gazetesi
- Birnebun Dergisi

SINDIRAN (YENİCE) KASABASINDA EVLENME GELENEKLERİ

Akrabalık ilişkileri üzerine temellendirilmiş aşiret biçimindeki örgütlenme yapılarında evlilik özel bir anlam taşır. Aşiret içinde var olan ve aşiretin temel yapısını belirleyen akrabalık terminolojisinin bir çok kavramı evlilik yoluyla oluşturulur. Sadece belli terimleri değil bir tür akrabalık olan hısımlık gibi bir kurumu oluşturur.

Mülkiyetin başlangıcından beri varolduğu söylenebilecek olan evlilik kurumu farklı kültürlerde farklı anlamlar, kavramlar ve uygulamalar çerçevesinde gelişir, biçimlenir ve kendini var eder. Antropoloji gibi bilimlerin için evlilik sadece önemli bir geçiş töreni değil, ekonomik, sosyal, siyasal yönleri olan önemli bir uğraş alanıdır.

Egemen kültürlerin-dil vb. önemli kültürel unsurlar dışında-asimilasyon politikalarının yanı sıra toplumun modernleşme ile tanışması da geleneksel olan birçok değerlerin kırılmasına ve yerini daha evrensel değerlere bırakmasına yol açmıştır. Yapılan bu çalışmada, geçmiş ve günümüzde görülen uygulamalar bir arada verilerek bu açıdan bir karşılaştırma olanağı sağlanmaya çalışılacaktır. Bunun yanı sıra çalışmada amaç sadece evlilik olgusunun derlenmesi ve bir düzen içinde verilmesidir. Bir araştırma değil de bir derleme olduğundan dolayı temellendirme ve açıklamalara gidilmeyecektir.

Bu çalışmanın verileri 1999 yılında Yenice’de yapılan görüşmelerle elde edilmiştir. Osmanlı’nın konar-göçer aşiretleri iskan etmeye çalışması sırasında Haymana ilçesine gelen Şexbızın aşiretine mensup olan Yenice, o dönemin merkezi yerlerinden

birini oluşturmuştur. Kendi ifadelerine göre 1800’lerde Elazığ-Palu’dan buraya göç etmişlerdir. Palu’dan geldikleri için de bu grup Palaniler olarak adlandırılmaktadır. Kasabanın ilk ismi yazılı kaynaklarda Şexbızın Nahiyesi olarak geçer. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra da burası “düşmanın sindirildiği yer” anlamına gelen Sındıran olarak adlandırılır. Cumhuriyet döneminde kasabanın ismi tekrar değiştirilerek bugünkü ismi kullanılmaya başlanır.

Yenice kasabası, Haymana ilçe merkezinin 30 km. güneydoğusunda yer almaktadır. Kuzeyinde Güzelcekele; güneyinde Kutluhan; doğusunda Balçıkhisar, Pınarbaşı; batısında ise Şerefligökgözü köyü bulunmaktadır.

Kasabanın geçim kaynağı temelde tarıma dayalı olmakla birlikte, büyükbaş hayvan besiciliği ile sebze-meyve alım satımı gibi ticari işler de yapılmaktadır. Tarım ürünü olarak genelde buğday, arpa, yulaf ve çavdar yetiştirilmektedir.

Evlenme Biçimleri

Yenice genelinde tek eşli evlilik biçimi hakim olmasına karşın çok eşlilik de (polijini) görülmektedir. Çok eşli olmak genelde ailedeki kadın işgücüne olan gereksinimi karşılamak olarak açıklansa da bunun temel nedenini toplumdaki soy zincirinin erkek (babahukuku) üzerinden yükselmesi oluşturmaktadır. Bu tür evlilikler özellikle erkek çocuğu olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilmekte ve böylesi bir gerekçe de bir erkeğin iki kadınla evlenmesini de meşrulaştırmaktadır.

Bir diğer evlilik biçimi ise kızın kaçması\

kaçırılması şeklinde gerçekleşmektedir. Aşiret biçiminde örgütlenmiş toplumlarda gerekli olan akrabalık (husum olarak) bağlarının kurularak, bir aşiretin bir diğer aşiretle ittifak kurmasında evliliklerin rolü oldukça büyüktür. Dolayısıyla evlilikler daha çok ailelerin (veya kabilelerin) çıkarları doğrultusunda karar verebilecek olan kişilerin (daha çok kabile\ aile reisleri) kararları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bunun dışında taraflar arasındaki ekonomik eşitliğin de evliliklerde azımsanmayacak derecede önemli olduğunu görüyoruz. Bu tür nedenlerle birbirini isteyen kız ve erkek, ailelerini ikna edemedikleri zaman çözümü kaçmakta bulmaktadır. Buna paralel olarak toplum, kız kaçma\ kaçırmayı milimize etmek için de caydırıcı özelliği olan birtakım uygulamalar geliştirmiştir. Örneğin kaçan\ kaçıran kıza normal bir düğün yapmayıp ve kız ailesi kızın çeyizini vermeyerek yapılan hata yüzünden cezalandırmaktadır. Ayrıca böyle bir durumda iki aile arasında oluşan gerginliğin giderilmesinde köyde saygın bir yeri olan ve iki aile üzerinde etkili olan kişiler etkili olmaktadır.

Buradaki evlenme biçimlerinden biri de iki ailenin karşılıklı olarak birbirlerine kızlarını vermesi biçiminde gerçekleşen berdel evlilik biçimidir. Bu tür evlilik daha çok yüklü miktarda olan başlık paralarını karşılayamayan aileler arasında gerçekleştiği söylene de temel nedeni ve çıkış noktası salt başlık parasının çokluğu değildir. Berdel var olan ilişkiler ağı içinde periferide bulunan diğer kültürel birimlerle açıklanacak bir durumdur. Amacımız evlilik kurumunu açıklamak olmadığından bunun gibi detaylara gidilmeyecek sadece var olan uygulamalar kavramlaştırmalar çerçevesinde verilecektir. Yenice’de bu şekilde evlenmiş kişiler bulunmakla birlikte günümüzde geçerliliğini yitirmiştir.

Evlenme Çağı ve Eş seçimi

Yenice’de cinsiyet rolleri erken bir yaşta öğrenilir. Özellikle ergenlik çağına gelindiğinde cinsiyetler arasında katı

sınırlar oluşur. Kızlarla erkeklerin bir arada bulunması hoş karşılanmayan bir durumdur.

Cinsiyet rollerinin erken öğrenilmesi\ öğretilmesine paralel olarak evlilik yaşı da oldukça düşüktür. Kızlar için evlilik yaşı 15-20, erkekler içinse 18-23 yaşları arasında değişmektedir.

Evliliklerin akrabalar arasında yapılması özellikle tercih edilen bir özelliktir. Böylece erkek ailesi, evine gelecek olan kadının tanıdığı biri olması avantajlarını kullanmış olur.

EVLİLİK AŞAMALARI

Kız bakma ve kız isteme

Akraba evliliğinin mümkün olmadığı durumlarda uygun bir kız arama işlemi erkek ailesinin yanı sıra akrabalar ve aileye yakın kişilerce de yürütülür. Uygun bir kız bulunduğu öncelikle aracı olan kişiler tarafından kızın ailesinin düşüncesi öğrenilmektedir, ki bu noktada “reddedilme” gibi bir olumsuzluğun önüne geçilmiş olunur. Böylece ailenin saygınlığı da korunmuş olur.

Kız evinden olumlu bir haber alındığında erkek tarafından baba, anne ve aile büyükleri kız istemeye giderler. Yine aynı şekilde kız tarafında da baba, anne ve aile büyükleri bulunur. Kızın verilmesi durumunda iki taraf kendilerini temsil edecek birini görevlendirir. Bu kişiler arasında “qaling” ve çeyiz miktarı konuşulur. (Kız tarafı ne kadar çok qaling ve çeyiz isterse, ailenin saygınlığı da o kadar artar. Buna karşın erkek tarafı da saygınlıklarının zedelenmemesi için ödün verir.) İki taraf pazarlıkta anlaşma sağlarsa “iş tatlıya bağlandı” diye tatlı yenir.

Kız isteme sırasında, “söz kesilmesi” ise anlaşmanın sağlandığını gösterir.

Diyarxêr töreni

Nişan törenine “Diyarxêr” denilmektedir. Geniş katılımlı olan bu tören evliliğin ilanı anlamını taşır. Bu yolla iki taraf arasında

anlaşmanın sağlandığına atıfta bulunulur. Bunun yanı sıra takılan nişan yüzüğü ile de o kızın "sahipli" olduğu anlaşılır ve başkaları tarafından istenmesi engellenmiş olur.

Evliliğin bu aşamasından itibaren kadınlar aktif bir rol üstlenir. Erkeklerin katılmadığı bu törende, kız ve erkek tarafının kadınları ilk kez karşı karşıya gelir. Burada hem gelin olacak kız akrabalara tanıtılması, hem de artık akraba (hısım) olacak kadınların birbirini tanınması da bu törenin bir diğer amacını ortaya koyar. Taraflar arasındaki ilk rekabet de burada karşımıza çıkar. Yüzük, elbise vb. çeşitli hediyelerin getirildiği bu törende, her ne kadar erkek tarafının daha çok hediye getirmesi beklense de kız tarafı da altta kalmak istemez. Genelde öğleden sonraları yapılan bu törende ortaya bir sini (tepsi) konulur ve üzerine de bir poşu serilir. Getirilen hediye ve paralar bu siniye bırakılır. Böylece kimin ne getirdiği törende bulunanlar tarafından görülmüş olur. Bu hediye ve paralar kızın olur. Kızın paraları kendi çeyizi için kullanması gibi bir beklenti söz konusudur. Tören kız evinin konuklara sunduğu yemeğin ardından sona erer.

Şiranî ve şerbet töreni

Diyarxêrden sonra tarafların maddi durumları doğrultusunda Şiranî veya Şerbet töreni yapılır. Maddi durumları iyi olmayan tarafların davetlerinde şerbet içilir. Bu basit bir tören niteliğini taşır.

Genelde Perşembe gününe denk getirilmeye çalışılan Şiranî ise yemekli büyük bir törendir. Şiranîde verilecek olan yemeğin masrafları erkek tarafına aittir. Erkek tarafı törenden bir gün önce-tören kız evinde gerçekleşeceğinden- yemek için kestiği üç-dört koyunu, pirinci vb. malzemeyi kız evine gönderir. Aynı gün her iki taraf sözlü olarak yakınlarını şiranîye davet eder. Ertesi gün yemekler -yine giderleri erkek tarafının karşıladığı- bir aşçı tarafından hazırlanır. Kız evinin bahçesinde büyük sofralar hazırlanır, gelen konuklar burada ağırlanır. Genelde yemeğe ilk erkekler başlar ve ancak onlar

yemeklerini yiyip çekildikten sonra aynı sofralar bu kez kadınlar için hazırlanır. Çok sık olmamakla birlikte kadın ve erkekler için aynı anda sofralar hazırlandığı görülse de, kadın ve erkeklerin birlikte oldukları karma sofralar bulunmaz.

Şiranîde de getirilen hediyeler için görülecek bir yere tepsi konulur ve konuklar getirdikleri hediyeleri tepsinin üzerine bırakır. Gelen hediyeler kız ve oğlan tarafındaki kadınlar tarafından hesaplanıp bir listesi yapıldıktan sonra gelin kıza verilir.

Qaling ve dayı xelatı

Eskiden nakit para sıkıntısından dolayı qaling yerine koyun, inek, at, buğday ve toprak gibi şeyler verilirdi. Günümüzde başlık nakit para olarak verilmektedir. Başlık parası günümüzde de geçerliliğini sürdürmesine karşın bu geleneğin kalkmasını isteyenler de bulunmaktadır. Başlık parası söz kesilirken belirlenmekte; para düğünden önce yanlarında bir-iki şahidin de bulunduğu bir ortamda kız babasına teslim edilmektedir.

Bunun yanı sıra başlık parasıyla birlikte dayı xelatı verilmektedir. Kızın dayılarına verilen hediye (ki bu genelde tay vb. olur) qaling parasının konuşulması esnasında belirlenmektedir. Kız dayısı da kıza çeşitli hediyeler (eskiden halı, yastık vb; günümüzde ise bilezik) vermektedir.

Nikah

Dini nikahın yapılış zamanı da günümüzde farklılık gösterir. Eskiden gelinin oğlan evine getirildiği gün yapılan dini nikah günümüzde (damadın kızla eskiye oranla daha sık ve rahat görüşebiliyor olmasından dolayı) gelin ve damadın görüşmelerinin dinen bir sakınca yaratmaması için söz kesildikten sonra yapılmaktadır. Nikahta kız ve oğlan ile birlikte iki tane de erkek şahit bulunur. Şahit olarak erkek bulunmadığı zaman ise bir erkek şahit için iki kadın da nikahta şahitlik yapabilmektedir. Nikah sırasında kızın bir vekili bulunur, burada kızın vekaleti babası,

kardeşi ya da amcasına aittir. Damat kendi vekili olabileceği gibi babası vb. bir kişiyi de kendisini vekil olarak seçebilir. Nikahta imam önce damadı -onun nikah bilincini ölçmek amacıyla- çağırarak, ona dini bilgiler (Müslümanlığın gerekliliklerini, İslam'ın, imanın şartlarını vb.) sorar. Daha sonra imam, damattan vereceği mehri söylemesini ister. Mehir genelde bir altın olabileceği gibi inek, toprak vb. şeyler de olabilmektedir.

Mehir nikahın "farz"ı olarak kabul edilir. Damadın mehir olarak vereceği şeyi nikah sırasında mutlaka ifade etmesi gerekmektedir. Ancak mehir nikah sırasında verilebileceği gibi nikahtan sonra da verilebilir. Mehrin sonra verilmesi durumunda, buna zamanı geçmiş anlamında "mehr-i muaccel" denir.

Resmi nikahın gerçekleştirilmesi ve tarihi, dini nikahtaki gibi belirlenmiş katı kurallara sahip değildir. Bu nikah düğünden önce yapılabildiği gibi düğün sonrasına erteleyenler de bulunmaktadır.

Çeyiz

Modernleşmeyle birlikte alım gücünün yükselmesi çeyiz eşyalarını da değiştirmiştir. Çeyiz eşyası yeni kurulacak bir ev için gerekli olan bütün ihtiyaçları karşılayacak derecede zengindir. Kız evi genelde evde kullanılacak olan el işleriyle birlikte mutfak gereçlerini hazırlamakla yükümlüdür. Geriye kalan beyaz eşya, yatak vb. oğlan tarafı hazırlar.

Çeyiz, daha çok gelin olacak kızın becerikliliğinin kanıtı olarak görülmektedir. Hem bu gerekçeyle hem de kız ailesinin kızları için hazırladıkları eşyaların gösterilmesi amacıyla düğünden bir hafta önce çeyiz serme işlemi yapılır. Önceleri -evin çatıları düz, olduğu için- halılar çatının üzerinde sergilenirdi. Havlu, çorap vb. için ise evin önüne çakılan iki direğe bağlanan iplere asılırdı. Şu an da ise çeyiz için bir oda hazırlanmakta ve çeyiz burada sergilenmektedir. Çeyiz için komşu ve akraba kadınlar çeyiz görmeye çağırılmakta; onlar da kıza olan yakınlıklarına göre çeyiz için

hediyeler getirmektedir. Kına gecesi hediye bohçaları hazırlanarak çeyiz toplanmaktadır.

Günümüzde geçerliliğini yitiren adetlerden biri de çeyiz defteridir. Çeyizdeki eşyaların muhtar onaylı bir kaydı niteliğini taşıyan bu defter, kızın boşanması durumunda kıza ait olan eşyaların geri verilmesi amacını taşımaktaydı.

DÜĞÜN AŞAMALARI

Düğün hazırlığı / Bayrak ekmeği

Düğün öncesi önemli hazırlıklardan biri düğüne gelecek olan konukların ağırlanması sırasında kullanılacak olan yufka ekmeğin hazırlanmasıdır. Yapılan bu ekmeğe "bayrak ekmeği" denilmektedir.

Düğünde konukların ağırlanması ağırlıklı olarak erkek tarafında olduğundan, bu ekmeğin erkek tarafındaki kadınların yardımlaşmalarıyla birlikte düğünden iki-üç gün önce yapılmaktadır.

Brazava

Geleneksel yapıların etkileşim içinde değişmesine paralel olarak bu yapıya yeni motifler eklenir. Yenice'de de önceleri gelin almaya damat gitmediği için sağdıçlık (brazava) bulunmadığı belirtilmiş olsa da sağdıçın görevlerini üstlenen birinin -bu kişiye herhangi bir isim verilmiyordu- olduğundan söz edilir. Eskiden damadın, gelin almaya gidildiği gün, bu kişinin evine gelip düğün bitimine kadar bu kişinin -bu kişinin genç biri olması gerekiyordu- evinde kalırdı. O genç de evindeki bir odayı damat için ayırıp düzenlerdi. Bu odanın baş köşesine damat için bir döşek serilirdi. Damadı görmeye gelen kişileri o döşeğe oturtmaya çalışırlardı. O döşeğe sadece damadın oturması gerektiğini bilenler oraya oturmaz, yanlışlıkla biri oturduğunda ise, o kişiye o gün gerekli olan şeylerin (kuruyemiş vb.) alınması türünden cezalar verilirdi.

Günümüzde damat da gelin almaya gittiği için, damada her konuda yardımcı

olan bu kişiye “brazava” denilmektedir. Bu kişinin brazava olduğunun anlaşılması için de koluna kırmızı kurdele bağlanmaktadır.

Düğün

Düğünler akraba ve komşular arasındaki dayanışmanın en yoğun görüldüğü törenlerdir. Eskiden köy düğünleri iki şekilde yapılırdı. Bunların ilki, ilçeye bağlı bütün köylerin davet edildiği “kaza düğünü”dür. Köylere gönderilmek üzere iki kişi seçilir, bu kişiler ise çağırılacak kişilere birer tahta kaşık vererek onları düğüne davet ederdi. Bu köylerden de düğüne katılım toplu bir şekilde olurdu. Ayrıca gelen konukların ağırlanması için de köy içinde bir duyuru yapılırdı. Gelen konuklar önce damat evini ziyaret ederek hediyelerini verirlerdi. Yabancı köylerden gelen kişilerin verdikleri bu hediye “şişlik” (genelde koç, koyun vb. hediye olarak verilirdi) olarak adlandırılırdı. Konuklar atla geldikleri için hediye getiren atlılara hediyeler verilirdi.

İkinci düğün türünü köy içinde gerçekleşen “köy düğünü” oluşturur. Bu kaza düğününe oranla daha az katılımlıdır. Düğünün nasıl yapılması gerektiğine ise kız tarafı karar verirdi. Bunun nedeni olarak da kız ailesinin çeyiz ile ilgili çekincesi olarak belirtilmektedir.

Yenice’de düğünler genelde üç ya da dört gün sürer. Düğün Perşembe günü oğlan evinin çatısına, direk ucuna elma konulan bir Türk bayrağının dikilmesiyle başlar. Hem düğünün başladığını belirten hem de düğün evinin belli olması için yapılan bu pratik, Türklerle içi içe yaşamının getirdiği etkileşimin bir sonucu olarak görülebilir. Yörede Perşembe gününün (İslamiyet’in etkisiyle) kutsal bir gün olduğuna inanılır ve yapılacak bir işe bu günde başlamasının uğur getireceği düşünülür.

Bu gün “bayrak günü” olarak adlandırılır. Bayrak için ayrı bir davet olmaz; bayrağı gören kadınlar, düğün evine gelip “bayrağımız hayırlı olsun” diyerek, oğlan evine düğün

masraflarında yardım edebilmek amacıyla bir miktar para verirler.

Cuma günü

Düğünün asıl başlangıç günü cuma günü olarak kabul edilir. Çalgıların da getirildiği bugünde geniş bir katılım görülür. Govent ve Bazdan oynanır. Bunun yanı sıra eskiden oynanan günümüzde ise sadece yaşlılar tarafından bilinen Tora adında oynanan bir oyun da bulunmaktadır. Bu oyunun oynanışı şu şekildedir: Erkekler arasında oynanan bu oyun için önce bir halka kurulur. Daha sonra erkeklerden biri halkanın içine çıkar ve Tora için seçtiği ikinci bir kişiyi oyun alanına davet eder. Oldukça şiddet içeren bu oyunda, oyuncuların ellerinde birer halat olur ve o halatla birbirlerine vurarak yere düşürmeye çalışırlar. Yere düşme oyunu kaybeder.

Bunun dışında zeybek oyununa benzediği belirtilen ve “Zebeganı” olarak adlandırılan bir oyun da düğündeki oyunlar arasında yer almaktadır.

Ayrıca yine yakın bir tarihe kadar oynanan bir seyirlik oyun bulunmaktadır. Kız kaçırma olayının sergilendiği bu oyunu, köydeki gençler arasından seçilerek düğün boyunca gençleri organize eden “delikanlıbaşı” yönetirdi. Delikanlıbaşı seçtiği birkaç kişiye -kadınların oynaması toplumsal olarak yasaklandığından- kadın kıyafetleri giydirdi. Bu kadınları korumak için de “çepkanî” giyen korucu gençler ile kadınların sahibi olan bir ağa seçilirdi. Bunun yanı sıra iki genç de, omuzlarına tahta uzatılıp üzerine kilim konularak bir deve oluşturulardı. Devenin başında da deveyi yönlendirmek için deveci olurdu. Deveci oyunda komik bir karakter olarak tanımlandığından, devecin arkasına süpürge bağlanıp, kafasına da bir tas geçirilirdi. Hazırlıklar bittikten sonra davulun çalmasıyla oyun başlardı. Kadın gaibi giydirilen gençler oynamaya başlayınca geçlerden biri kadınları kaçırmaya çalışırlardı. Oyunda görevini başaramayan kişiye ceza verilirdi.

Cumartesi günü (Kına gecesi)

Gelin almaya bir gün kala kız evinde kına gecesi düzenlenir. Kına gecesine de erkeklerin katılımı oldukça düşüktür.

Kınayı erkek tarafından bir kadın önlüğünün içinde kız evine getirir. Kına mutlu bir evliliği olan kadın tarafından karılır -ki burada "benzerin benzeri meydana getireceği" biçiminde tanımlanabilecek sempatik büyü uygulanmaya çalışılır - . Gelinin arkadaşları (hevalên bûkê) gelini getirip ortaya oturturlar ve Kürtçe kına türküleri söyleyip gelini ağlatmaya çalışırlar. Gelinin de evliliğe meraklı olmadığını göstermesi için ağlaması gerekir. Daha sonra gelinin kaynanası ya da görümcesi kına türküsü söyleyerek gelinin avucunun ortasına ve ensesine bir miktar kına sürer. Gelin, avucuna kına yakılacağı zaman avucuna açmaz, kaynananın geline avucunu açması için küçük bir altın vermesi gerekir. Geriye kalan kına, kuruyemiş ile birlikte çocuklara dağıtılır.

Erkek tarafının kadınları bir müddet daha kız evinde kaldıktan sonra evlerine dönerler. Kızın arkadaşları ve yakın akrabaları kızı babasının evindeki son gecesinde yalnız bırakmayarak yanında kalırlar ve geç saatlere kadar eğlenirler. Gece ortalık sakinleşince de kızın yakın akrabaları gelinin asıl kinasını yakarlar.

Damat kinası, kız kinasına oranla oldukça sadedir. Damat kına için bir geceliğine yakın bir arkadaşının evinde kalır ve kinası o evde yapılır.

Pazar günü

Düğünün son günü olan pazar gününde gelin oğlan evine getirilir. Kız evindeki hazırlıklar (gelinin giydirilmesi vb) kızın arkadaşları ve yakınları tarafından yürütülür. Bu hazırlıklara oğlan tarafı karışmaz. Gelinin hazırlanması bittikten sonra oğlan evinden kadınlı-erkekli bir grup gelin almaya gider. Gelin almaya giden bu gruba "berbûk" denir. Günümüzde berbûklarla birlikte damat da

gelin almaya gitmektedir.

Gelinin oğlan evine getirilişi sırasında karşımıza çıkan birçok uygulamada sempatik büyü karşımıza çıkar. Sempatik büyü aracılığıyla gelin alma sırasında görülen uygulamaları şöyle sıralayabiliriz:

Berbuklar kız evine ulaştığında; kız tarafından bir kişi kapıda durup gelenlerin içeri girebilmesi için "kapı parası" ister.

Berbuklar içeri girince, kızın erkek kardeşlerinin en küçüğü gelinin beline "dorazîn" denilen kuşağı bağlar ve bunun için de erkek tarafından para alır.

Gelin evden çıkarıldığında "su gibi duru olsun, gittiği yere yakışsın" diye arkasından su dökülür. Gelin arabası mezarlığın etrafında dolaştırılır. Gelin arabasının önu kesilir, para verilinceye kadar açılmaz. Gelin arabası oğlan evine ulaştığında, arabanın üzerine bozuk para ve kuruyemiş saçılır. Burada da gelinin yeni evine bereket getirmesi amaçlanır. Gelin arabasının tekerliğine cam bardak atılarak kırılır. Gelin, oğlan evine ulaştığında gelinin ayağının altına, kırması için şimşir bir tahta kaşık konulur. Gelin yeni evine alışsın diye, geline oğlan evinin kapısına (bulaşma özelliklerinden dolayı) yağ ve reçel sürdürülür. Gelinin kucağına küçük bir oğlan çocuğu oturtulur. Bu uygulamayla gelinden soyun devamının istendiğinin bir göstergesidir.

Düğün sonrası - Zeyiti

Evlilikten sonra gelin altı-yedi ay boyunca babasının evine gönderilmez. Bu sürenin bu kadar uzun tutulması daha çok gelinin baba evini unutmaması ve yeni evine alışıp, orayı benimsemesi amacını taşır. Bu sürenin bitiminde kız evi ve yakınları gelin ile birlikte damat ve ailesini yemeğe çağırır. Gelinin, babasının evini bu davetle ziyaret etmesi "zeytî" olarak adlandırılır. Zeytî sırasında gelin birkaç gün babasının evinde kalır. Ayrıca geline zeytî sırasında gittiği her evden bir de hediye verilir.

CEWİK

Lê lê narîn roka kinc şuştinê
 Ezî bêzar bûme ca bi rûşkandinê
 Bira Xadê dil û miradê min bikira
 Ezê rokê heft cara batama ber kuştinê
 Ede hay dil hay dil tim cewike
 Pişkê sor bûne gullilkê
 Hada hada lê qîz xal hada
 Erebeke jêlva têtê narîna min jî têda
 Ezê xwe dikim qurbanê porî zer û gerdanî
 gewir de
 Ezê xwe dikim qurbanê memkê sor di bin
 fanîlyê de
 Car bira rok li we rojê Xwadê bata
 Ez û bi te ve di odeke tenê de
 De narîn hêdî were tu virda were
 Tu li xeke fîstanî qesmere
 Destî xwe di destî min ke
 Ku miriniya me tê ma beramberb e
 De wîne wîne qîz xal wîne
 Bavê te yê kawir li min bi kîne
 Ezê sondeke bi ser tedim sondê berê da
 Ta piskê sor ji min re (hediye) bişîne
 De hêdî were tim Cewike
 Pikê sor bûne gulîlk e
 Ezê derketime ser herrya
 Ca min berjêr nîrî li zeriya
 Sewa xatirê te narînê
 Bi ser min ketiye bayê cin û periya
 Ede hay dil hay dil tim cewik e
 Piskê sor bûne gullîke.

Ji devê Osî Nurî Elo, Gundê Tirko
 Berhevkar: Mistefa Qizilqaya

EZÎ DEŞTÎ ME

Ezî deştî me, germ in havînê me
 Bihûşt e ava me, bi tîn e ro
 Ba bê deng, te delal delal
 Hîs dike, şa dibe laşê te
 Ezî deştî me
 Dilê me jî weng in, wek royê
 Dibiriqîn, dirust û germ
 Min hambêz ke, rihê min hîs bike
 Wek çûçikeke birîndar, bi coş deng
 dide dilê min
 Ezî deştî me
 Weke barana tebaxê me, delal delal
 dibarim
 Rihê te can dide, fahm dikî hezkirina
 avê
 Canê te gul dide, aj didin bi şuret
 Wek erdê ku baranê dibîne
 Ezî deştî me
 Germ dibin evîn û şerên me
 Sar û ziha dibin zivistan
 Tot in xeberdarê royên tarî
 Di biroşê antîqa da dikelin şîvên me
 Ezî deştî me
 Evînên me mezin in wek azmanan
 Pîroz in wek agirê Newrozê
 Tijî evîn in wek Mem û Zîn
 Bengîn in wek Leyla û Mecnûn
 Ezî deştî me

Ûsivê Bagoyî Miste

RINDA MIN

Bîra gundê xwe dikim
Ji te ra kul û derda dilê xwe vekim
Kal bûme ez xwe nasnakim
Ez yad im bavo ez çi bikim

Nêzik hatin dûr hatin
Ningê min li kevir û zinara ketin
Guhdarî bûm qe xeber natin
Ez bûm qeda hûn jî xelat in

Qada û belayê we li min
Barekî giran li ser milê min
Axa welat dizane halê min
Herdem ber çavê min e rinda min

Ûsivê Bagoyî Mistef

HEVALO

Hevalo bi lez mebe
Ev tevna ku tu li ber
Ne hêsan e
Serê xwe bilind ke

Ev darê ku tu bin rûniştî
Baş mêze ke
Çend egîta
Şûna avê xwîn danê

Hîn jî fêkî nedaye
De ka ji min re bêje
Em ji kîjan taxê ne
Hevalo!

Mistefa Qizilqaya

PÎVANG

Berbangê
Bi heweseka bi alav ez dê derkevime
serê çiyê
Dunê li ber lingê min
Ez dê bi agirekî mezin
Rojê silav kim
Newroz e
Dema dilketinê
Û dema serheldanê ye
Ez dê
Destek pîvangên zer û hêşînê ku
Xwe bi avîya sibê şuştî
Û xwe li ber roja biharê zindî
Zuhakirî
Bi rê û rêzan ji axê derxim
Giran û giran dakevime deştê
Li ser axa biharê ya nerm, pêxas herim
goristanê
Serbilind û piştrast
Ez dê pîvangan bi hurmet
Bi ser gorrên şehîdan de birişînim.

Sefoyê Asê

İnternette Orta Anadolu Kürtleri

Bîrnebûn Dergisi

Üç ayda bir yayımlanan Bîrnebûn dergisine ait internet sayfası. Sayfada tümüyle olmasa da, dergide yayınlanmış olan bütün yazılar, dizinsel olarak internette aktarılmakta. Henüz tüm sayıların internete aktarılmadığı sayfanın ileriye yönelik projeleri arasında, Orta Anadolu'ya özgü güncel yerel haberlerin de yayınlanması öngörülüyor. Sayfada ayrıca „kültür-sanat“ başlığı altında, „şarkı“, „hikaye / masal“, „atasözü“, „oyun“ gibi kategorilerde, dergide bugüne kadar yayınlanmış yazıları birarada bulmak mümkün.

Sayfa içinde Bîrnebûn dergisinin tüm ilişki adreslerine ulaşılabilirken, ayrıca internet üzerinden dergiye abone olabilmek de mümkün.

Sayfanın sahibi: Bîrnebûn dergisi

Adresi: <http://www.birnebun.com>

Mail: info@birnebun.com

Webmaster: iturkmen@xalikan.com

Dili: Kürtçe

Karacadağ / Xelîkan

Sayfa, Konya Kulu ilçesine bağlı Karacadağ / Xelîkan kasabasına ait. Sayfa'da, Karacadağ ile ilgili genel bilgilere, kasabadan görüntülerin verildiği geniş bir albüme, internet üzeri bölgesel müzik dinleme imkanına, belediye ile ilgili genel haberlere / projelere, fıkralara ve çeşitli konularda yapılmış roportajlara ulaşmak mümkün. Sayfada ayrıca internet üzeri sohbet edilebilirken, tartışma ve görüş alışverişi için bir "forum" sayfası ve kısa mesajlar için bir "misafir defteri" bulunmaktadır.

<http://www.birnebun.com>

<http://www.xalikan.com>

Sayfanın sahibi: İhsan Türkmen
Adresi: <http://www.xalikan.com>
Mail: webmaster@xalikan.com
Webmaster: iturkmen@xalikan.com
Dili: Kürtçe

Celikan / Atakafası

Site Yeşilyurt köyünü tanıtmak amacıyla 2002 yılının sonunda yayına başlamıştır.

Site köyden ayrılan ve başka yerlerde yaşayan köy mensublarının hem kendi aralarında hemde köy ile olan ilişkilerini yeniden canlandırmak, köy mensubları arasında hangi ülkede veya şehir de olurlarsa olsunlar iletişimi devam ettirmek gibi amaçlarla hizmete girmiştir.

Ayrıca yine köy mensubları tarafından Avrupada kurulan "CAYVAK" derneğinin köyü kalkındırma ve güzelleştirmeye yönelik çalışmalarına yardımcı olmak, dahası aracı olmak gibi bir misyon da taşımaktadır.

Sayfanın sahibi: CAYVAK - Celikan,
Atkafası, Yeşilyurt Vakfı
Adresi: <http://www.celikan.com>
Mail: postmaster@celikan.com
Webmaster: 2002@intelweb.ch
Dili: Türkçe

Veger Dergisi

Orta Anadolu Kürtlerine dönük yayın yapmakta olan Veger Dergisi'nin internet sayfası.

Hala yapım halinde olan sayfada, ileriki dönemlerde yayımlanmış olan dergilerdeki yazıları görmek mümkün olacak.

Sayfanın sahibi: Veger Dergisi
Adresi: <http://www.vegerdergisi.com>
Mail: -
Webmaster: -
Dili: Türkçe

<http://www.celikan.com>

<http://www.vegerdergisi.com>

Gundê Omî Gorde / Zincirlikuyu

Site, Konya Kulu ilçesine bağlı Zincirlikuyu / Gundê Omî Gorde ile ilgili genel bilgilere yer vermekte. Kasabadan resimlerinde bulunduğu sayfada, ayrıca Kürtçe atasözlerine, Kürtçe isimlere, şarkı sözlerine yer verilmiş. Bir misafir defterinin de bulunduğu sitede, yörede bulunan internet sayfalarının adresleri de verilmiş.

Sayfanın sahibi: Berk Oguz

Adresi: <http://www.zincirlikuyu.beldesi.com>

Mail: oguzberk@hotmail.com

Webmaster: oguzberk@hotmail.com

Dili: Kürtçe - Türkçe

<http://www.zincirlikuyu.beldesi.com>

Încov / Yeniceoba

Sayfa Cihanbeyli'ye bağlı Yeniceoba Kasabası'nı tanıtmak amaçlı. Bunun yanında ise, komşu köy ve kasabalardan Bulduk, Kelhasan, Kuşça, Kütükuşağı kasabalarının tanıtımlarına da yer vermiş. Sayfalarda yöre ile ilgili tatmin edici bilgiler bulunmamakta.

Sayfanın sahibi: -

Adresi: <http://www.yeniceoba.beldesi.com>

Mail: -

Webmaster: -

Dili: Türkçe

<http://www.yeniceoba.beldesi.com>

Kelhasan

Cihanbeyli'ye bağlı Kelhasan Kasabası'na ait olan sitede kasabanın tanıtımına yönelik birçok bilgiye rastlamak mümkün. Kasabadan birçok görüntünün verildiği sayfada, bölge yakınında bulunan yaylalar ile, Kuşça Kasabası da tanıtılmakta.

Sayfanın sahibi: -

Adresi: <http://www.kelhasan.com>

Mail: -

Webmaster: -

Dili: Türkçe

<http://www.kelhasan.com>

Kitûga / Kütükuşağı

Site, Cihaneyli ilçesine bağlı Kütükuşağı (Kitûga) Kasabası ile ilgili genel bilgilerin yer vermektedir. Kasabadan görüntülerin aktarıldığı sayfada, bölgedeki bazı yerleşim birimlerinin tanıtımları üçüncü siteler üzerinden yapılmaktadır.

Sayfanın sahibi: -

Adresi: <http://www.kutukusagi.dk3.com>

Mail: -

Webmaster: -

Dili: Türkçe

Omera / Tavşançalı

Sayfa Kulu'ya bağlı Tavşançalı Kasabası'nı tanıtmak amaçlı. Site'de kasabadan sürekli güncel haberler verilirken, kasaba tanıtımına yönelik yeterli bilgileri bulmak güç. Sitede daha çok üçüncü sunucuların verdikleri hizmetler göze çarpmaktadır.

Sayfanın sahibi: Tavsançalı.Net

Adresi: <http://www.tavsancali.net>

Mail: tavsancali@hotmail.com

Webmaster: tavsancali@hotmail.com

Dili: Türkçe

Feryat

Sayfa bir bütün olarak Orta Anadolu Kürtlerine yönelik olarak hazırlanmıştır. Sitede her ne kadar detaylı bilgileri bulmak mümkün olmasa da, genel olarak bölge tarihi, hikayeleri, bölgede tanınmış isimleri anlatan sayfalara ulaşmak mümkündür.

Sayfanın sahibi: -

Adresi: <http://www.feryat.8m.com>

Mail: ciwani@hotmail.com

Webmaster: ciwani@hotmail.com

Dili: Türkçe

ORTA ANADOLU'DA İLK KÜRT KÖYÜ (15. YÜZYIL)

Yabanâbâd'ı gösteren bir harita

Şimdiye kadar Orta Anadolu yöresindeki ilk Kürt yerleşim biriminin varlığı konusunda değişik görüşler öne sürülürdü. Ortaya çıkan yeni belgeler ilk Kürt köylerinden birisinin daha 15. yüzyılda kurulduğunu gösteriyor. 1463 tarihli Ankara Tahrir Defteri adlı kaynakta Ankara'ya bağlı Yabanâbâd (Kızılcahamam - Çamlıdere) yöresinde Kürtler adlı bir Kürt köyünün var olduğu ortaya çıkmaktadır. Orta Anadolu Kürtlerinin tarih yazımında son derece taze bir haber oluşturan bu bilgi, bu yöre Kürtlerinin kronolojisini yeniden kurmamız gereğini ortaya koymaktadır.

Son yıllarda bu yörenin tarihi konusunda bazı akademik çalışmalar yapıldığını görüyoruz, Muzaffer Arıkan(1) Ahmet Yılmaz(2) ve Ahmet Nezihi Turan'ın(3) çalışmaları gibi. Özellikle Ahmet Nezihi Turan tarafından kaleme alınan Yabanâbâd Tarihini Ararken adlı kaynakta bu konuda yararlı bazı bilgiler bulunmaktadır.(4) Yabanâbâd, Fatih döneminde Ankara'ya bağlı on küçük nahiyeden birisinin adıdır. Orta Anadolu Kürtlerinin tarihi açısından önemli bir belge oluşturan 1463 tarihli Ankara Tahrir Defteri, İstanbul Başbakanlık Arşivi'nde bulunmaktadır:

'Yabanâbâd tahrirleri Ankara defterlerinde. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk geniş çaplı tahrir faaliyeti Fatih devrinde yapılmıştır. İşte bu faaliyette Ankara sancağı da tahrir edilmiştir. İstanbul Başbakanlık Arşivi Mad 9 numarada kayıtlı defter 867/1463 tarihlidir ve Ankara'nın en eski toplu kaydını ihtiva

etmektedir'.(5)

1463 Tarihli Tahrir Defteri'nde Kürtler köyünün 35 haneden oluştuğu belirtilmektedir. Daha sonraları yapılan kayıtlarda, örneğin 1571/1572 Tarihli Tahrir Defteri'nde yer alan bilgilere göre hane sayısı artmış ve 65'e ulaşmıştır. Ankara Tahrir

KÖYLER		1463		1523 - 30		1571 - 72	
		Hane	Mücerred	Hane	Mücerred	Hane	Mücerred
62.	Kırgılca	5	-	3	1	5	-
63.	Kışlak	?	-	3	-	9	-
64.	Kızılviran	39	-	28	6	44	1
65.	Kızılca	122	-	141	110	384	67
66.	Kızılcaviran	-	-	31	18	77	8
67.	Kozviran	12	-	15	8	35	2
68.	Kozviran (diğer)	-	-	16	13	14	12
69.	Kozcaviran	-	-	4	2	35	1
70.	Körsinan	-	-	15	15	41	1
71.	Köseler	-	-	34	9	65	2
72.	Kuzviran (vakıf)	?	-	34	9	65	9
73.	Kürtler-Kozköy	35	-	32	18	65	2
74.	Merdsaluru-Korukcu	-	-	-	-	4	-
75.	Milan/Meylan	4	-	3	1	16	4
76.	Naib/Ekremli	-	-	2	-	-	-
77.	Orta	30	-	23	8	42	2
78.	Ortadivan-Buğralar	19	-	19	13	59	2
79.	Osmansini	23	-	23	11	59	12
80.	Otacı	33	-	21	38	112	12
81.	Ozmuş/İtburnu	13	-	11	4	16	-
82.	Pazardivanı (vakıf)	69+71	-	95	62	222	25

Değişik yıllarda yöre köylerinin nüfusunu gösteren bir çizelge

Deferi'nde bu Kürt köyünden şöyle söz edilmektedir: "...Kürtler ve Kuzköy, karye-i mezkûrenin ehli Kürtlerdir".(6) Yıllar geçtikten sonra bu Kürt köyünün daha yerinde durduğunu, örneğin vergi geliri olarak 1523/30 yılında 2000 akçe, 1571/1572 yılında 3700 akçe verginin Kürtler köyünde toplandığını görüyoruz. Kürtler köyü bugün Yediören adlı köyün bulunduğu yerde kurulmuştur.(7) Bu köy günümüzde Çamlıdere ilçesinin sınırları içinde yer almaktadır. Yukarıda görüldüğü gibi Kürtler köyünün adıyla birlikte anılan Kuzköy adlı diğer bir yerleşim biriminde de Kürtlerin yaşadığı anlaşılmaktadır.

Yabanâbâd'ta bulunan Kürtler adlı köyde bazı olayların meydana geldiğini öğreniyoruz. Böylece buradaki Kürt varlığı konusunda daha kesin bilgilere ulaşmış oluyoruz:

"...Asayışı sağlamak, adi olaylarda adli takibat yapmak mecburiyetinde olan kadı bu çeşit olaylarla da sık karşılaşmaktadır. Bazı bölgelerde daha fazla hadise cereyan eder ve hatta bir olayın faili bizzat kadı da olabilir. Yabanâbâd'a eski tarihlerde gelen bir Kürt Cemaatinin zamanla yerleşmesiyle teşekkül den Kürtler köyü incelenen dönemde iki ayrı olayın aksettiği böyle bir örnektir. İlki bir cinayet davasıdır ve son derece karışık tafsilatı vardır. İkinci olay bir kadının başını ağrıtır. Murtazabat (bugünkü Mürted) kadısı Mustafa, daha önce kendi kaza bölgesinde naibken Bolu kadılığına tayin edildikten sonra mazul olan Ebulkasım'ın Yabanâbâd'ın Kürt köyü sakinlerinden birisini öldürdüğünü merkeze bildirmiş, bunun üzerine suçu sabit görülen kadının, gelen mübaşirle İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir". (8)

Benzer olaylar hakkında kaynaklarda değişik bilgiler yer almaktadır. (9) Daha sonraları bu yörede süren baraj

çalışmaları nedeniyle Kürtlerin başka yerlere göç etmek zorunda kaldıklarını görüyoruz.

"...Yılanlı çayı üzerindeki Kürt köyü aynı sebeple dağılmış, bir kısmı yeni yerlerde eski mahalle adlarıyla kurulan köylere (Eseler, Tepe, Kultak, Yediören, Hatipler) yerleşmişlerdir. Muhtarlığın Yukarı Akkaya'da olduğu Aşağı ve Yukarı Akkayalar'ın diğer Kürt köyü mahalleleri ile bir ilgisi yok gibi görünüyor. Baraj onları Ankara'ya göç etmeye zorlamış. Buna rağmen Aşağı Akkaya'da birkaç hane köylerini terke diremiyor. Asıl Kürt Köyü ahali ise bir bakıma tarihi varlıklarını borçlu oldukları İncik dede zaviyesinden nakledebildikleri tek hatırayı, onun türbesini de olarak Gümele'ye taşınmışlardır".(10)

1463 tarihli Ankara Tahrir Defteri bir belge olarak Orta Anadolu Kürtleri'nin tarih yazımı konusunda son birkaç yıldır hummalı bir biçimde süren araştırma ve incelemeler açısından büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü bu kaynaklar sonucunda yöreye yapılan Kürt göçünün 500 yıllık bir geçmişe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Şimdiye kadar yazılan kaynaklarda Çamlıdere yöresindeki Kürt varlığından nedense hiç söz edilmiyordu. Böylece son yıllarda ortaya çıkan yeni belgeler sayesinde bu yöre Kürtlerinin zengin tarihinden sınırlı da olsa haberdar oluyoruz. Bölgeye yönelik Kürt göçlerini belgeleyen en eski tarihi belgelerden birisinin 1767 yılında Karaca Kürtleri'nden söz eden bir belge olduğu genellikle kaynaklarda yer almaktaydı. Halbuki yukarıda sözünü ettiğimiz 1463 yılında yapılan bir nüfus sayımının sonuçlarını gösteren Ankara Tahrir Defteri adlı belge daha eskidir. Görüldüğü gibi aralarında yaklaşık olarak 300 yıllık bir zaman farkı bulunmaktadır. Yeni bir bilgi savaşıyla

DÎK Û SIRÎ

Çi hebûye û çi tunebûye.
Li gundekî dîkek hebûye.

Rojekê siriye ketiye lingê wî û qîjeqîja wî li dune belav bûye. Siri linge wî xwîn kiriye. Linge wî lê werimiye, hêşîn bûye û ji ber êşê ve qet xew neketiye çavên wî.

Rojekê hatiye gundekî û mêzekiriye ku pîrekê di nav dûmanê da perîşan bûye. Wê axe-axe ûfe-ûfe pife-pife ku dar û berê xwe vêxe. Lê dîsa jî dar û berê we vêneketine. Kinc û ser û çavên wê di nav dûmanê de reş bûne.

Dîk bi lez û bi ser lingekî xwe baz daye û li ber pîrê sekiniye.

Dîk bi dengkekî nerm got:

- Le Pîrê, delala minê, diya minê! Te çi pife-pife ûfe-ûfe û tu bi wî arî vêneketî serê xwe diêşînî. Çima di nav dûmên de tu veng perîşan bûyî?

Pîrê bi dengkekî westiyayî got:

- Ax qurban ax, xûzi davî min da nemaye, di xûyê de ez îro reş bûm. Kesê min tune, xizan im. Min xwest ku îro hinek nan lêxîm lê tu jî dibini ku dar û berê min tune ku ez arî xwe vêxim. Loma ye perîşan bûna min. Dîko qurban, bêje ezê çawa bikim?

Dîk jî Pîrê re got:

Lê Pîra mina delalê, ez bi te pir eşiyam. Pîrê te dilê min birindar kir. Pîrê min ji te pir hez kir û ez jî ji te re alîkarî bikim. Rojêke sirîyek kete linge min û min jî wî pir haskir. Ev çand rojên di lingê min da ye. Ez dibim sirîyê xwe bidim te. Tu jî wî biavêje nav darûberê xwe, ma ji te re bibe darûber ku pê arî xwe vêxe.

Pîrê linge wî mezekiriye û ditiye ku ling li Dîk verimiye, ew lê hêşîn bûye û derûdorê birinê lem girtiye û êdi bîn daye.

Paşê Pîrê bi dîzkî ji paşila xwe de derziyek derxistiye. Dîk ew derziya ditiye û ji tirsan kiriye qîje-qîj, baskên xwe li hewdû xistine, çav li xwe sor kirine û ziman li xwe dirêj û reş kiriye. We bidiya ew derziya li ber çavên wî bûye wekî kêr. Dîk li dora Pîrê mina marekî velistiye. Û dîsa jî Dîk bi wî qarqaje tû havil nekiriye.

Pîrê bi destekî xwe di baskên Dîk re girtiye, piştê lingekî xwe jî dayê ser wî. Lingê ku siri tê de jî girtiye û derzî hûte kiriye û Dîk bi we hema bîrva çûye.

Pîrê ji lingê wî ew sirîya wekî kelem derxistiye û paşê Pîrê lingê wî bi ave şûştiye û jê re pêçandiye. Pîrê ew sirîya jî avêtiye nav darûberî xwe. Pîrê ditiye ku agire xwe vêketiye û mîna agire Newrozê şên bûye.

Dû re Pîrê nanê xwe lêxistiye, xwarina xwe li ser pijandiye, ez ji we re bêjem ava çaya xwe jî daye ser û li hêla agire xwe rûniştiye.

De tu were Dîk hinî di xeweke giran da ye. Ku ew Dîk, ji tirsan ji bîrva çûye an jî miriye min nezani bû.

Çaya li ser êr keliye û Pîrê Dîk ji xewa giran rakiriye û zike wî têt kiriye û tev hevdu çaya xwe vexwarine.

Dîk pir kêfxweş bûye. Rabûye û li dor Pîrê bazdaye.

Ji kêfan re kiriye qîje-qîj û destên Pîrê sed çaran maç kiriye û paşê jî Pîrê xwatirê xwe xwastiye û ketiye rê.

Heft roj û heft şev derbas bûne.
Berbange Dîk li ber malê Pîrê sekiniye û
derketiye serê gir û gazî kiriye:

- Girgiri girgiriîî Pîrê! Pîrê, min Pîr kiriye
bîrêyê.

Ew siriye min dayî te li ku ye? Ez ji te
siriye xwe dixwazim.

Pîr ji mala xwe derketiye û mezekiriye ku
ewî bang dike Dîk e.

Pîrê got:

- Dîko qurban tu li ku mayî, ware iro bibe
mêvanî min.

Dîk got:

-Pîre tu ker bûyî, ez ji te siriye xwe
dixwazim.

Pîrê bi gotinan Dîk şaş mayî, ji wî re got:

- Dîko qurban te ji dit ku min ew siriye
te avêtbû nav arî xwe û siriye te şewitî. Te bi
xwe ew siriya da min, te bîr kir?

Dîk ji Pîrê re got:

- Na Pîrê weng nabe, tûê wî siriye min
bidî min. Ez tiştêkî din nizanim, siriye xwe
dixwazim.

Pîrê ji wî re got:

- Com bibe lo com bibe! Devî xwe ji
kezeba min berde. Siriye te şewitî. Tu ji min
çi dixwazî?

Dîk ji wê re got:

- Pîrê Pîrê, yan wî siriye min bide min
yan jî tûe ji nanî lêxistî hinek nan bidî min.

Dîk û Pîrê ji sibe heta êvarê bihevdû re
şor kirine.

Pîrê û Dîk bi ser hewdû ketine

Yekê li wî xistîye bi dûxê,

Yekî nikulî wê kiriye.

Yekê gotiye ax,

Yekî gotiye gîk.

Pîr ketiye li vê hêlê

Dîk lûtbûye wê hêlê

Lê Pîr dîsa jî ji Dîk nafilitiye û ji nanî
lêxistî heft nan dane Dîk.

Dîk wan heft nanên li milen xwe bar
kirine û ketiye rê.

Hindik çûye pir çûye
Ne tî û ne jî birçî bûye
Dîk nikuliye
Li dûr şivanek ditiye

Şivan li ber pezê xwe bûye. Li germa
havînê Şivan di siyê kerê xwe de nalênal e.
Hêlê din jî mî û beranên wî diçerin. Ji ber
birçî bûne zike Şivên kiriye gûregûr nanê ku
ev bixwe tunebûye. Ji ber birçî bûnê Şivan
mîna şivekê xûya kiriye li ber çavên Dîk. Dîk
ditiye ku Şivan şîrî xwe bi bişqulan dixwe, bi
halî wî şaş maye. Dîk bazdaye û li ber Şivên
sekinîye û gotiye:

- Lo Şivano delalo, tî û birçiyî, bin
destîyo, dilxweşo. Te çima nalênal e? Zike te
mina ewrên reş guregure. Tû dîn û har bûyî
ku bişqul qe bi şîr tene tê xwarine? Min ev ne
bihîstîye û ne jî ditiye.

Şivên got:

- Lo Dîko, ez şivanekî nezan û xizan im.
Di bin destên axa û began da me. Ne payîz
û ne jî havîne şev û roj li ber pez im. Nanî ku
ev didine min, ber didanên min nagire. Loma
ye ez şîr tev bi bişqulan dixwim. Biraye delal
bêje ezê çawa bikim?

Dîk got:

- Lo Şivanê minî delalo, ew çi şor e, te dile
min birindar kir. Edî tu birayê min î. Birayê
min delal, di tera min da heft nan hene û ez
van heft nanan didim te. Tuê van bi kêfî dilê
xwe bixwî.

Şivan ew heft nanên xwe bi şîr xwariye
û dilê xwe şad bûye. Piştî Şivan ji Dîk re bi
bilûre çend kilamen dilan û şînan lêxistîye.
Dîk bi wan kilaman serê xwe hişandiye û ji
çavên wî hestirik weşiye.

Şev bûye, roj çûye ava. Şivan sipasî Dîk
kiriye û Dîk jî ji Şivan xatire xwastîye û ketiye
rê.

Heft roj û heft şev derbas bûne. Berbangê
Dîk li ber mala Şivên sekiniye û derketiye
serê gir û kiriye gazî:

- Girgiri girgiriîî, lo Şivano! Şivano, min
Şivan kiriye bin qilavo. Ew heft nanên ku
min dane te li ku ne?

Şivan ji mala xwe derketiye û mêzekiriye ku ewî bang dike, Dîk e.

Şivên got:

- Lo birayê min delal tu li ku mayî, were îro bibe mêvanê min.

Dîk got :

- Şivano tu ker bûyî, ez ji te nanê xwe dixwazim.

Şivan bi gotinên Dîk şaş maye û gotiye:

- Birayê min delal min ew haft nanên te xwarin.

Dîk ji wî re got:

- Na Şivano weng nabe, ew heft nanen min tûê bidî min.

Şivan ji wî re got:

- Com bibe lo com bibe! Ji ber lapên min dûrkeve. Tu dîn û har bûyî. Tu kur bûyî, te jî dit ku min ev heft nanên te xwarin.

Dîk got:

- Lo Şivano, yan wan heft nanên min bide min yan jî van heft beranên xwe bide min.

Dîk û Şivan ji sibe heta êvarê bi hevdu re şor kirine.

Dîk û Şivan ketine hewûdû.

Yekî bi şivê li wî xistiye,

Yekî nikulê wî kiriye.

Yekî gotiye ax,

Yekî gotiye gûk.

Şivan li wê hêlê li ser serî ketiye

Dîk li vî hêlê li ser boçê ketiye.

Lê Şivan dîsa jî ji Dîk nafilitiye û ji pezê xwe wan heft beran dane wî. Dîk wan heft beranan dane ber xwe û ketine rê.

Hindik çûye pir çûye

Ne tî û ne jî birçî bûye

Dîk nikuliye

Li dûre gûndekî ditiye

Dengê dahol û zirnê ketiye gûhê wî. Dîk nezîkî wî gundî bûye û beranên xwe li paş malan wan mexel kiriye û paşe ew çûye cem gundiyan. Dîk ditiye ku xort û keçên gûnd govend girtine. Dîk ketiye serê govendê û ji

serîkî baz daye haye serê din. Gundiyan ji hopehope û ji qijeqijên wî pir kêf dane û ji wî re hûrmet kirine.

De tu were Dîk ditiye ku gundiyan li wê dawete mişkan şerjê dikine û di biroşan de dikeline. Dîk bi wî halî wan şaş maye.

Dîk ji wan re got:

- Lo gûndiyan! Ev çî halî we ye qet li dawetan mişk tên serjêkirin. Min ne bihistiye û ne jî ditiye.

Di nav gundiyan de Kalekî ji Dîk re got:

- Lawê min delal, axa û began ji destên me herd û malen me girtin. Em gûndî xizan in. Îro lawê min dizewice. Tû tişteki min ku ez li davetê serjêkim tûne. Bêje ezê çî bikim?

Dîk ji Kalê re got:

Ev çî şor e Kalê minî delalo û rû sipiyo. Ez dikeki dewlemend û destvekirî me. Kalî min delalo ez bi te pir êşiyam. Tu edî kale min î. Li paş malên we haft beranên min mexel in. Ez dibêm, ezê bidim te van heft beranan û bi kêfa dil xwe van serjê kin û bi têrî xwe bixwin.

Gûndiyan van heft beranan ji paş malen anîne û serjêkirine. Di biroşan de goşt kelandine û pê xwarinên xwe çêkirine. Dîk û gûndiyan xwarine xwe xwarine û paşe Dîk xwatirê xwe ji gûndiyan xwestiye û ketiye rê.

Heft roj û heft şev derbas bûne. Li berbange Dîk li ber mala kalê sekiniye û derketiye serê gir û kiriye gazî:

- Girgiri girgirii: Kalo! Kalo, min Kal kiriye çêlo, ew heft beranên min li ku ne?

Kal ji mala xwe derketiye û mêzekiriye ku ew î bang dike Dîk e. Kalê got:

- Qurban dîko, lawê min delalo, were îro bibe mêvanê min.

Dîk got:

- Kalo tu ker bûyî? Ez ji te beranên xwe dixwazim.

Kalê got:

- Lawê min delalo min ew heft beranên te serjê kirin û me xwarin.

Dîk ji Kalê re got:

- Na Kalo weng nabe, tûê wan heft beranên min bi di min.

Kale ji Dîk re got:

- Com bibe lo, com bibe! Şerî xwe ji min dîrxê. Te jî dit ku min ew heft beranen te li daweta xwe serjê kirin.

Dîk got:

- Lo kalo, yan tûê wan heft beranên min bi di min û yan jî tûê bûka xwe bidî min. Dîk û Kal ji sibe heta êvarê bi hevdû re şor kirine.

Dîk û Kal ketine hevûdû.

Yekî bi dêr li wî xistiye,

Yekî nikulî wî kiriye.

Yekî gotiye ax,

Yekî gotiye gîk.

Kal li ser pişte li wê hêlê ketiye,

Dîk li ser seri li vê hêlê ketiye

Lê Kal dîsa jî ji Dîk nafilitiye. Kal ji wî hinek guman bûye. Kalê ji wî re gotiye:

-Dîko, sibe tûê werî mala min. Ezê ji te re bûka xwe di telîs kim û li te siwar bikim.

Dû re Kal û gûndiyan hatine cem hevûdû. Ji şev heta sibê qala Dîk kirine û paşê biryarên xwe dane. Sibe bûye.

Dîk sibe zû çûye cem Kale. Kal û gûndiyan telîs dane ser kerê. Dîk serê kerê re girtîye û bi kêfekî xweş berê xwe daye rê.

Hindik çûye pir çûye

Ne tî û ne jî birçî bûye

Dîk nikuliye

Li ber tûmekî sekiniye

Dîk westiye. Dilê xwe bûk xwastiye. Dîk ji xwe re gotiye: «Lo ca ez bûka xwe çav reş û lêv sor binerim.» Piştî Dîk desten xwe avêtine kendire ku veke ji hêcan re dest li wî cirifîne, dil li wî mîna daholeke kiriye gumegum. Hindik ma ye ku bimire.

Dîk hinek sekiniye. Hilmeke kûr kişandiye û paşê devê telîs vekiriye û çî bibine! Çav li wî velistine û rû li wî zer bûye. Ling li wî sist bûne û lal bûye... Xû li wî mîna çemê Firatê guşeguşe lê hêl bûye. Gundiyan li şûna bûkê delik kirine telîs. Delika devreş ji telîs bi lêz derketiye û xwe berdaye Dîk.

Dîk û dêlik ketine hevûdû

Yekê ew gez kiriye,

Yekî ew nikul kiriye.

Yekî gotiye ax,

Yekî gotiye gîk.

Dêlik li ser dev li wê hêlê ketiye,

Dîk li ser baskan li vê hêlê ketiye.

Dîk ji delik filitiye û reviyê. Wî ji tîrsa xwe re qet li paş xwe mêze nekiriye.

Hindik çûye pir çûye

Li serê girekî sekiniye

Û bi dengê bilind bang kiriye:

Gîgîgîmîmî

Min siriye da

Bi heft nana

Heft nan dan

bi heft beranan

heft beran dan

Bi bûkekê

Bûkek dane min

Bi delikekê

Gîgîgîmîmî

Çiroka min li wir qetiya

Yek ji we re yek ji min re

Iskanek şîr ji me re

Şev kete erdê

Xewikek xweş ji we re

Tidik û pitik

Ne pîrik û ne jî têbik

Zarok ketine xewê

Xewneke xweş ji we re

(*) Ji Xelikê Dondirme

WECÎZ (Biwêj)

√ Özgürlük, tarihin yitip gitmeyen tek değeridir.

„Qedr û qîmeta dîrokê ya ku wenda nabe; tenê azadî ye!“

A. Camus

√ Kişinin en değerli varlığı, düşüncelerini açıklayan dilidir.

„Heyîya merîya herî mezin (biha); zimanê ku ew pê fikirên xwe dîyar dike ye.“

Beydaba

√ Herkes düşlerinin büyüklüğü kadar özgürdür.

„Herkesek, qasî mezintîya xeyalên xwe azad e.“

Che Guavera

√ Tanrım bana kitap dolu bir evle, çiçek dolu bir bahçe ver.

„Xwedêwo, maleke tijî pirtûk û baxçekî tijî kulîlk bide min.“

Konfiçyüs

√ Kitapsız yaşamak, kör, sağır, dilsiz yaşamaktır.

„Jîyana bê pirtûk, jîyaneke kor, ker û bêziman e.“

Seneca

√ Köpeklerin dudakları ile deniz kirlenmez.

„Bi lêvên kûçika, behr qîlêr nabe.“

Mevlana

√ Düşlemek, bilmekten daha önemlidir.

„Xeyal kirin, ji zanînê girîngtir e.“

Einstein

√ Toplumlara, uluslara dilleri gökyüzündeki yıldızlar gibidir.

„Ji civat û netewa re, zimanên wana, wek stêrkên ezmana ne.“

Resul Hamzatov

√ Kişiler başaklara benzerler, içleri boşken başları havadadır. Doldukça eğilirler.

„Meriv wek qurfan in, dema hundir vala ne, serê wana li hewa ye. Her tijî bûn, xarva tên.“

Aristo

√ Değirmende doğan sıçan, gök gürlemesinden korkmaz.
„Mişikê li êş hatî dinê, ji gure-gura ewra natirse.“

Kaşkarlı Mahmut

√ Bir evin süsü onu ziyaret eden dostlarıdır.
„Xemla her malekê dostên ziyaretvan in.“

B. Waldo Emerson

√ Özgür bir ülkede yakınma çok, acı azdır. Özgür olmayan bir ülkede yakınma çok azdır, acı çoktur.
„Li welatekî azad, gilî zêde, êş hindik e. Li welatekî, neyî azad, gilî pir hindik, êş zêdetir e.“

Boyer-Colard

√ Her ayrıcalık, özgürlüğe bir saldırıdır.
„Her dubendîyek, li ser azadîyê êrîşek e.“

Diderot

√ Özgürlüğün yolu, tüm dünyaya karşı tek başına kalmak bile olsa, kendi inancına bağlı kalmaktan geçer.
„Rîya azadîyê li hember dinê bi tenê mayîn be jî, di girêdayîna min a bîrûbawerîyên min re derbas dibe.“

S. Zweig

√ Kendi kurtuluşu için özgürlükten cayanlar, ne kurtuluşu ne de özgürlüğü hakketmişlerdir.
„Ê ji bo rizgarîya xwe, ji azadîyê texilîn, ne rizgarîyê, ne jî azadîyê heqdikin.“

Benjamin Franklin

√ Kişiliğimize kötülük eden bir kişiyi bağışlayınız. Ancak; yurduzuza ve ulusunuza kötülük eden bir kimseyi kesinlikle bağışlamayınız.
„Yekî ji we ra nerindî kirî afû bikin. Lê ji welatê we re, ji netaweyê we re nerindî kirî qet afû nekin.“

Helil Cibran

√ Söylediklerinizin hiçbirini benimsemiyorum. Ancak; düşündüklerinizi söyleme hakkınızı ölünceye kadar savunacağım.
„Tu gotinên we napêjirînim. Lê, mafê we yî hun fikirên xwe bêjîn, hetanî mirinê ezê biparêzim.“

Voltaire

KARDEŞ TÜRKÜLER grubu üyesi Vedat Yıldırım ile söyleşi

Bütün dünyada savaşın konuşulduğu şu günler, Kardeş Türküler grubu yeni albümleri Hemavaz ve diğer albüm repertuarlarından seçtikleri parçalarıyla Avrupa turnesinde göçün, sevdanın, barışın, kardeşliğin türkülerini söylediler bizlere. Trakya'dan Mezopotamya'ya uzanan değişik kültürlere ait türkülerini ve şarkılarını özgün bir şekilde biz dinleyicilere ulaştırdılar. Bir kez daha, bizlere bırakılan o yüce ve zengin mirasın, farkına ve tadına vardık. Böyle bir konser öncesi, Birnebûn dergisi adına arkadaşımız Cahit Duran BGST Kardeş Türküler grubunun solistlerinden Vedat Yıldırım'la, bir söyleşi yaptı.

Okuyucularımızın büyük bir çoğunluğu BGST, yani Kardeş Türküleri yakından tanıyor. Siz bize biraz grubu ve kendinizi tanıtır mısınız?

Kardeş Türküler, çoğunluğu Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü'ünde biraraya gelen öğrencilerin 1993 yılında başlattıkları bir konser projesi idi. Üniversite bünyesinde başlatılan bu konserler zamanla diğer okullara ve bazı sivil toplum kurumlarının gecelerine de sunuldu. Bu arada mezuniyet zamanı geldi. Biz mezuniyet sonrası da sanatsal faaliyetlere yarı-profesyonel şekilde devam etmek istiyorduk. Bu amaçla tiyatro, dans ve müzik kulübü kökenli bir grup arkadaş Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu (BGST)'nu kurdu. Kardeş Türküler BGST içinde yer alan bir proje idi. İlk albümümüzün çıktığı yıl olan 1997'de dikkat ederseniz grubumuzun ismi yoktu. Albüm ismi olan Kardeş Türküler dinleyicilerimiz tarafından zamanla grup ismi olarak benimsendi. Ben, Ankara-Bala'nın Kesikköprü köyündenim. Ankara'dan İstanbul'a B.Ü. İşletme Bölümü'nde okumak için geldim. Bir taraftan öğrenimimi sürdürürken, diğer taraftan da müzikle uğraştım. Anadolu ve Mezopotamya'nın yerel müzikleri ile haşırneşirliğim Kardeş Türküler'le başladı.

Müziğinizi nasıl tanımlıyorsunuz, vermek istediğiniz mesaj nedir?

Müziğimizin en temel özelliği çokdillilik ve çokkültürlülük anlayışından hareket etmesidir. Türkiye'deki halkların kültürel zenginlikleri üzerine kurulu bir müziktir. Bu kültürlerin hem farklılıklarını hem de yüzyıllar boyunca beraber yaşamının verdiği etkileşimden kaynaklanan geçişkenliği verme gayretindeyiz.

Müzikal tarzımız zaman içinde biçimlenmeye başladı ve halen de yeni deneyimlerle biçimlenmeye devam ediyor. Üzerinde devindiğimiz kültürel haritada yolumuzu şaşırılmamız için bize kılavuzluk edebilecek belli ilkeler koymaya özen gösterdik.

En önemli çıkış noktamız müziğimizin geleneksel miras üzerine kurulması gerektiği idi. Herşeyden önce bu mirası iyi tanımak gerekiyordu. Bu müziği yapan insanları, kültürlerini, dillerini, nasıl yaşadıklarını, halet-i ruhiyelerini anlamak. Bunun için, onların yazınsal metinlerine ulaşmak, elden geldiğince tarihlerini öğrenmek; sonra da müziğin dünyasına girmek. Onları bu sefer de bu özel dünyadan tanımak; makam yapısını, vokal yapısını, çeşitli söyleyiş tavırlarını açığa çıkartmak vs. Daha sonra, kendi anlayışımızı bu veriler üzerine inşa etmek.

Kimlere ulaşıyorsunuz ve aldığınız tepkiler hangi yönde?

Konser vermeye başladığımız ilk dönemlerde müziğimizin alımlayıcıları gençler ve üniversite öğrencileriydi. Ama zamanla dinleyici kitlemiz zenginleşti. Yani her yaşta insanlar, aileler de konserlerimize

Ben grup içinde şarkı söylüyorum ve düzenlemelere yardım ediyorum.

Kürt müziğinde ve dünya müziğinde sizi en çok etkileyen isimler kimlerdir, veya kimlerden feyz alıyorsunuz?

Yöre dışındaki Kürt müziği ile tanışmam, bir çok Orta Anadolu Kürt gibi, 1970'lerin sonlarında Şivan Perwer'in, Nizamettin Ariç'in, M.Arif Cizrewi'in ve Aram Tigran'ın Almanya'dan gelme kötü kayıtlı kaçak kasetleri ile oldu. Ama çocukluğumuz boyunca ninelerimizin söylediği stranlar, lawêjler ya da düğün ortamlarımızda söylenen govendler hep kulağımızda idi. Zamanla Kardeş Türküler yapısı içinde yaptığımız araştırmalarımızla, dengbej geleneği ile de tanışma olanağımız oldu. Şakiro, Meryemxan ve Karapetê Xaco gibi bu geleneğin büyük isimlerini elimizden geldiğince dinlemeye, onlardan feyz almaya çalıştık.

Dünya müziği alanında etkilendiğimiz belli bir isimden söz etmek zor. Bu alanda bir çok müzik dinliyoruz. Ama bunların bizi ne derecede ve nasıl etkilediklerini sözlere dökmek gerçekten zor.

Konuyu az değiştirelim, gündemdeki bir konu olan Kürtçe ve Kürtçe eğitimin "yasalarca" serbest kalması, sence Kürtçe müziği nasıl etkileyecek?

Kürtçenin serbest kalmasıyla beraber bu alana ticari bakanlar Kürtçe şarkılar söyleyip, Kürtçe albümler çıkaracaklardır. Ama furya sona erdiğinde böyle bir girişimi kültürel kaygıyla değil de, ekonomik amaçla yaptıkları anlaşılacaktır. Fakat herşeye rağmen bu özgürlükçü ortam

Kürt kültürünün, Kürt dilinin evlerden ve kapalı salonlardan, sokaklara çıkmasını sağlayacaktır. Kürt kültürünün kendini gündelik popüler kültür içinde ifade etmesinin zemini hazırlanacaktır.

Sevgili Vedat, gelelim senin Orta Anadolu olmana. Nerden ve nasıl Bala'ya yani Kesikköprü'ye gelmişsiniz, hiç bilgin var mı bu konuda? Dedeleriniz veya büyükleriniz eskileri hiç anlatırmıydı?

Dedelerimiz çok eskilere gitmezdi. Ama hep Urfa'dan geldiğimiz anlatılırdı. Ve Orta Anadolu'ya Adıyaman-Malatya üzerinden geldiğimizi söyleyenler de vardı. Geçenlerde bizim köyden bir amcayla konuştum. Bizim Suruç bölgesinden geldiğimizi ve Heciban Aşiretinin bir kolu olduğumuzu söyledi. Öte yandan biz buralara ekonomik mi yoksa zorunlu iskan nedeniyle mi gelmişiz, hala bilinmiyor.

Merak edip araştırdın mı?

Tabii ki merak ettim, elimden geldiğince büyüklerime sormaya çalıştım. Ama net cevaplar alamadım. Daha sonraları tesadüfen Bîrnebûn dergisi elime geçti. Çok heyecanlanmışım. İlk kez, bizleri yani Orta Anadolu Kürtlerini anlatan yazılara, bilgilere ulaştım. Oradaki bir takım yazılar üzerinden bilgi edinmeye çalıştım.

Peki sizin oralarda Kürt köylerinin çevre köylerle kültürel etkileşimi nasıl?

Benim köyümün bulunduğu coğrafya aynı zamanda Muharrem Ertaş, Hacı Taşan, Çekiç Ali ve Neşet Ertaş gibi ozanların içinden çıktığı Orta Anadolu Abdal geleneğinin de biçimlendiği

Müziğimizin en temel özelliği çok dillilik ve çok kültürlülük anlayışından hareket etmesidir...

bölgedir. O insanlarla iş ve ticaret alanında ortaklıklarımız olurdu ve halen oluyor. Son 30-40 yıl içinde evlenmeler de olmaya başladı. O insanların kültürlerini de hafızalarımızda bulunduruyoruz. Bizim düşünlerimizde Kürt havalarını o köylerden gelen abdallar çalarlar.

Geldiğin yöreden derlediğin parçalar var mı?

Bizim olduğumuz bölge Ankara'nın Konya sınırına yakın bölgesidir. Güneyimizdeki Cihanbeyli ve Kulu bölgelerinde Kürt kültürü ve türküleri bize göre daha iyi korunmuştur. Bu bakımdan çok zengindir de. Benim bildiğim yöre türküsü, örneğin o bölgenin en çok söylenen govendi olan "le le Kinê" dir. Ama şimdiye kadar o bölgeye dair türküleri derleme şansımız olmadı...

Peki düşünüyor musunuz, veya önümüzdeki projelerinizde bir bölge türküsü yer alacak mı?

Tabii ki. Ama bu bir de önümüzdeki projelerin içeriğine de bağlı...

Yöre müziğini dinliyor musun veya takip ediyor musun?

Yöre müzisyenlerinden Serbılind Kanat'ı ve kısa bir zaman önce aramızdan ayrılan Kürt Remzi'yi dinlediklerim arasında sayabiliriz. Koma Xelikan'ı duydum ama henüz dinleme olanağım olmadı.

En son hangi kitabı ve CD'yi aldın ve son dönemlerde kimleri dinliyorsun?

Bu aralar Kürt edebiyatını Kürtçe'den öğrenmeye çalışıyorum. İshak Tepe'nin Kürt masallarını anlatan Apê Kal adlı kitabını okuyorum. Ayrıca son dönemlerde musevilik üzerine 1-2 kitap okudum. Müzik olarak da bana Fransa'daki bir tanıdıktan İranlı Kürt Müzisyen Ali Ekber Moradi'nin Ehl-i Hak Mezhebinin müziklerini anlatan 4 CD'lik bir çalışması geldi. Ayrıca Nizammetin Arıç'ın daha piyasaya çıkmamış olan „Kurdish Ballads“ adlı albümünü dinliyorum.

Sohbetimizin sonuna geldik maalesef, bu arada son olarak senin Bîrnebûn hakkındaki düşüncelerini alabilir miyim ?

İnsanlarımız yaklaşık 300 yıldır Orta Anadolu'dalar ve kültürlerini bu zaman zarfında korumayı bilmişler. Fakat son yıllarda, özellikle yeni yetişen kuşak, kendi anadiline gereken özeni göstermiyor, dilini deforme ediyor, bir nevi kültürel karmaşa içinde. Bîrnebûn gibi yayınların varlığı, genç neslin 300 yıldır korunan bu kültürün sahiplenmesi açısından yararlıdır. Bu anlamda bu tip çalışmaları her zaman desteklemek gerekiyor.

Bîrnebûn'u takip ediyor musun?

Çok düzenli olmasa da İstanbul'da Medya Kitabevi'nden tedarik edip, okuyorum.

Sohbetin için teşekkür ediyorum.

Gelek spas heval Cahit. sorularına sağlık...

EY DİYARBAKIR DİYARBAKIR

Senin için uçuyor şahin
Senin için güvercin
Senin için doğuyor güneş
Ateşten yıldız senin için
Artık zamana sen hükmedeceksin
Zincire sen

Kaderini karartan o yarasalar
Güneşle konuşan toprağında duramazlar
Karanlıklarıyla kinleriyle gidecekler

Asır asır binyıl binyıl
Sana yapılan zulüm
Sıgmaz hiç bir inanca
Sıgmaz hiç bir vicdana
Zafer nurdan harflerle yazılacak
Kutsal kader kavgana

Sana ölüm getirenlerin yolları kapanıyor
Artık her kapıyı senin dostların çalıyor
Herkes senin özgürlük aşkını anlatıyor

Kaderini karartan o yarasalar
Kıyımın ve kılıcın adamları
Güneşle konuşan toprağında duramazlar
Karanlıklarıyla kılıçlarıyla gidecekler
Tanrılar bunu istiyor
İnsanlar bunu
Dilekler bunu istiyor
Dualar bunu
Ey yaralarını şarkılarla saran şehir
Dilin hür olmalı fikrin hür

Özgürlük kokuyor çimen ve çiçek
Özgürlüğün yolu senden geçecek
Gözlerin gülsün yüreğin gülsün
Newroz ateşin karanlığı silsin
Artık zamana sen hükmedeceksin
Zindana sen
Ey durup durmadan akan nehir
Ey bütün kapılarını güneşe açan şehir
Ateş gibi özgür olacaksın ışık gibi hür
Yeter ki gülmeyi unutmasın gözlerin
Direnmeyi yüreğin

Senin dostun kadim olmalı
Çünkü senin dostluğun kadim
Buna şahittir dünya
Buna şahidim kendim

Ey Diyarbakır Diyarbakır
Ne bahar zincire vurulur
Ne toprak
En yalnız en yasaksız
Günler sana koşuyor
En çıkarsız en hesapsız
Dostluklar sana

Senin özürlük şarkını dinliyor dünya
Senin özgürlük şarkını söylüyor insanlık
Dünyaya sen, zamana sen hükmedeceksin artık

Aşk olsun senin özgürlük aşkına
Aşk olsun Diyarbakır aşk

HALİKAN ve REŞVANLARIN KÖKENİ ÜZERİNE BAZI İPUÇLARI

Yanıtlamaya hasret kalmış olan ve pek çok Halikanlı (Xeliki) gibi, cevabını merak ettiğim sorulardan biri, Haliki adının nereye dayandığı ve Halikanların köken itibarıyla nereden geldikleridir.

Yanıtını aramaya çalışacağım sorunun muhatabı-öznesi orta Anadolu'da yaşayan ve genel nüfusa oranla küçük bir topluluk; mikro bir ünite. Bu açıdan bakıldığında yöresel bir konu. Ama böyle olduğu için küçümsenmemeli. Yerel-yöresel olan, genel-evrensel olan kadar önemlidir. Önemli olduğu, globalizmin hızla geliştiği günümüzde, yöreselliğin de öne çıkararak gündeme oturmasından anlaşılıyor.

Yöresellik deyince, akla ilk elden yerinde yönetim, yöresel dil, tarih ve vatan gibi olgular gelir. Yöreselliğin temel direklerini oluşturan bu olgular üzerinde yöresel kimlik oluşur. Yöresellik içine kapanmak değildir; zaten istense de günümüzde bu mümkün değildir.

Dünya'ya kendi penceresinden bakmaktır; yerel ile genel-evrensel olanı sentezlemedir yöresellik.

Yöresellik globalleşmenin negatif etkilerini ve götürülerini dengelemek bakımından da gerekli ve yararlıdır.

Yöresel olan baz alınarak genel-evrensel olana sağlıklı bir biçimde ulaşmak mümkündür. Sözgelimi, yöresel tarih bilinmeden, ondan kopuk bir tarih yazımı ayakları yerden kesik bir tarih olur.

Yöreselliğin genel-global olanla ilişkisi birey-toplum ilişkisine benzer. İyi bir toplum iyi ve bilinçli bireylerle mümkün olabilir.

Yerel-yöresel olanın kendi rolünü iyi oynaması için, onun ortaya ve bilince çıkartılması; sorgulanıp geliştirilmesi, tanınıp saygınlık kazanması ve etkinlik göstermesi gerekiyor.

Bu genel girişten sonra, Halikan adı ile Halikanların köken itibarıyla nereye dayandığı konusuna geçebiliriz.

Klan, aşiret, ulus ve devlet gibi topluluk ve kurumlar adlarını bazen, onların kurucu-yönetici ögesini oluşturan şahıs veya sülalenin adlarından alırlar. Bazen de, onlar komşuları tarafından, genel karektiristiklerini simgeleyecek biçimde, adlandırılırlar. Kimi zaman da yaşadıkları yörenin adıyla anılırlar.

Yabancı biri, Halikanlı birine Kürtçe, "Tu kî(çı) yî? „ (Sen kimsin?) ya da "Tu ji ku derê yî?„ (Sen nerelisin?) diye sorduğunda, „Ezî Xelîkî me „ (Ben Halikiyim) ve „Ezi ji Xelîka

me“ (Ben Halikanlıyım) cevabını alır.

Peki Halikan adı nereden geliyor? Halikan adı konusunda, halk arasında bazen, Reşvan'ların birer kolu olan Xeliki, Omeri, Sefki, Celki, Nasıri vs. Gibi aşiret/kabile adlarının, bu aşiretlerin- bilinmeyen bir tarihteki kardeş olan reislerinin adlarına dayandığı biçiminde bir görüş ileri sürülüyor.

sayı olarak yoğun biçimde vardılar. Zamanla Kürtleştiler. Onlar günümüze dek değişik aşiret ve boyların adlarında yaşayageldiler; Örneğin günümüzdeki Halikanlar, tam da Haldilerin, 2000 yıl öncesine dayanan Grek-Roma kaynaklarına göre, yaşadıkları yerlerde bugünkü ardılları (Halikanlar-YN) yaşıyor. Özellikle Kuzey ve Batı Kürdistan'da...“ (M. İzadi, Kurdische identität- Kurdistan

Karacadağ Kasabası (Xelîkê Jor)'ndan bir görüntü

Buna göre Halikan (Xeliki) sözcüğü Hal-Halil (Xel-Xelil) olarak bilinen şahıs adından türemiş oluyor. Ancak böyle olması halinde, Halikan adının Halilan (Xelilan) olması gerekirdi. Nitekim bu adla bilinen bir aşiret (İran'da) mevcuttur.

Akla yatkın ve olabilirliği tümden rededilmeyecek olan bu tahmini görüş, başka bilgi ve belgelerle desteklenmediği müdetçe zayıf bir sav olarak kalıyor.

Birde burada Halikan adı'nın sözlük anlamı bakımından ahali, halk ve el-alem anlamına gelen Halk (Xelk) sözcüğünü çağırtdığına işaret etmek gerekiyor.

Başka ilginç bir görüş ise, Halikanların antik çağın uygar kavimleri arasında yer alan, Haldi (Xeldi)'lerin devamı olduğu yönündeki görüştür. İran Kürtlerinden olan tarih profesörü Dr. Mehrdad İzadi bir makalesinde şöyle diyor: „Haldi'ler antik Kürdistan'da

Informationsbulletin, 82, 19-99,sayfa 38).

Haldilerin kurmuş olduğu ve merkezi Van olan Urartu devletinin sınırları Kuzeyde Alexandropol, Batı'da Fırat Nehri, Güneyde Revanduz, Doğuda Urmiye Gölü'ne dayanıyordu (M. Emin Zeki, Kürdistan tarihi, s.40).

Burada, günümüzde Irak sınırları içinde kalan, Revanduz'un adı geçmişken bir kaç not düşelim. İngiliz Mark Sykes, 19. yy. Kürt aşiretleri üzerine yaptığı araştırmada, Orta Anadolu'daki Halikan aşiretinin tahminen Revanduz'un Kalifani bölgesinden geldiğini söylüyor ve Erbil ile Köysancak arasında Halikan (Xelean) adlı bir kasabanın bulunduğuna işaret ediyor (Feridun, İç Anadoluya yerleşen Kürt Aşiretleri, Birnebûn, sayı 4, s. 9).

Yine Osmanlı arşivlerinde, Halikan aşiretinin aslen İran Kürdü olduğu bilgisini

de burada ek olarak belirtelim (Cevdet Türkay, Başbakanlık belgelerine göre, Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler, s. 86).

Bir başka kaynak, Halikanların Celali aşiretinin bir kolu olduğunu; 19.yy'da İran, Türkiye ve Rusya sınırlarının belirlenmesi sonucu, aşiretin parçalandığını, 250 ailenin Türkiye, 260 ailenin İran ve 40 ailenin de Rusya sınırları içinde kaldığını belirtiyor (Celilê Celil, 19.yy. da Osmanlı İmparatorluğunda Kürtler, s.28).

Eserlerini Arapça yazdığı için, Arap olarak bilinen, Halep ve Şam'da eğitim görmüş, Kahire ve Şam'da Başkadılık yapmış olan Erbil Kürdü İbni Halikan'ın(1211-1282) adı ve doğumyeri de başka önemli bir işaret sayılmalı. (Kemal Burkay, Dünden Günümüze, Kürtler ve Kürdistan, s.163). Zira Revanduz ve Erbil aynı bölgede yer alıyor ve adından anlaşılacağı üzere, İbni Halikan'ın Haliki aşiretine mensup olduğu ortaya çıkıyor. Zaten o dönemlerde, şahıslar sülale

Şimdi tekrar Haldilere dönelim. Kürtlerin kökeni konusunda bazı uzmanlar, örneğin P. Lerc Kürtleri, „Daha M.Ö. 3000 yıllarında savaşçı bir ruhla dolu dağlılar olarak Dicle ve Frat Ovası'na inip buradaki Babilonya'nın güçsüz Sami aşiretlerine başeğdiren ve taze güçleriyle bu devleti canlandıran o savaşçı Haldilerin torunları“ olarak görmektedir (Bazil Nikitin, Kürtler, s.30-31).

Kürtlerin ataları olarak kabul edilen diğer bir kavim olan Hurri dili ile Haldi dilinin birbirine çok yakın olduğu tespit edilmiştir (Kemal Burkay, age,s.73). Başka bir kaynağa göre, Haldi dilinin Lazca ve Gürcüce'ye yakın olduğu, ama Haldilerin Kürtçe dışında bir dil bilmedikleri belirtiliyor (Cigerxin, Tarixa Kurdistan, s. 87). Haldiler Medlerle birlikte Asurlara karşı savaşır ve sonra Medlere katılır-karışır.

Halikanların kökenine ilişkin olarak burada bazı kaynaklardan aktardığımız ve Halikanların Revanduz yöresinden geldiği ya da eski uygar kavim Haldilerle bağlantılı

Gölyazı Kasabası (Xelîkê Jêr)'ndan bir görüntü

ve aşiret isimleriyle adlandırılıyordu.

Bu ek bilgi ve notlar, Sykes'in tahmini görüşünü, yani Halikanların Revanduz'dan geldikleri savını destekler niteliktedir.

olduğu biçimindeki görüşlere, inandırıcı yanları olmakla birlikte, yine de kuşkuyla yaklaşmak gerekiyor. Zira bir topluluğun kökenini tespit etmek için sadece isim

benzerliği veya aynı coğrafya'yı paylaşmış olmak yetmeyebilir, yetmez de. Bu yönde varolan ipuçlarının derinleştirilmesi ve başka disiplinlerden elde edilecek, bilgi ve bulgularla pekiştirilmesi gerekir.

Halikanların özgeçmişine ilişkin olarak iz sürdürmenin ve bu konuda yeni bilgi ve bulgulara ulaşmanın bir başka yolu da, onların bir kolunu oluşturdukları Reşvan (Reşi) aşiretinin kökenine ilişkin bilgilere ve kaynaklara başvurmaktan geçiyor.

Konya, Kırşehir ve Ankara illerinin sınırları içinde, daha çok kırsal kesimde yerleşik bulunan Reşvanlar, bu bölgede şeyhbızın ve Canbeg aşiretlerinin yanı sıra nüfus itibarıyla en kalabalık grubu oluşturuyor. Reşvanlar buralara Besni, Kahta (Adıyaman), Nizip, Kilis (Antep), Malatya ve Maraş yörelerinden gelmişler. Gözlemler, Reşvanların konuştuğu Kürtçe'nin (Kurmanci) şive olarak, adı geçen bölgelerde konuşulan Kürtçeye yakın olduğu yönündedir.

Ayrıca Orta Anadolu'da yerleşik bulunan Reşvan aşiretleriyle aynı adı paylaşan bazı aşiretler Adıyaman'da yerleşik bulunuyor. Örneğin, Cudikanlı, Halikanlı, Celikanlı, Bereketli (Yurt Ansiklopedisi, Cilt 1, s.234).

Reşvan adı konusunda fazla bilgi sahibi olmamakla birlikte, ilk bakışta, Reşvan (Reşi, Reşan, Reşwan) adının, Reş (Kara) kökünden türetildiği ve karalar anlamına geldiği söylenebilir. Bu adın ayrıca, genelde Esmer-Kara olan Reşvanlara uyduğunu da belirtelim. Ancak ad ve adlandırmalar, sıklıkla görüldüğü gibi, zaman ve mekan koşullarına göre değişime uğrayıp-uğramadığını bilmiyoruz. rnek olması bakımından, „w“ harfinin bu ada sonradan girdiğini düşünecek olursak, o zaman ortaya Revan(Rewan) adı ortaya çıkar.

Aşiret adı olarak Reşvan (Reşan) adına, tarihi antik çağa dek uzanan, farklı din ve kültürlere ev sahipliği yapmış, bir çok tarihi esere mekan olan ve İlisu Baraj'ı nedeniyle sular altında kalarak yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan Hasankeyf'in tarihinde rastlıyoruz. Hasankeyf yüz yıl boyunca (990-1096) merkezi Diyarbakır olan Mervani devletin hakimiyeti altında kaldıktan sonra Artuklulara (1101) onlardan da Eyyubilere (1232) geçmiş, kısa süre Akkoyunluların eline geçen (1462-1482) sonra tekrar Eyyubilerin hakimiyetine ve onlardan da Selçuklu ve Osmanlıların egemenliğine girer.

şerefhan Bidlisi şerefname adlı eserinde, Eyyubi sulalesine mensup Melikanların hükümdarlık yaptığı Hasankeyfe bağlı yerleşim bölgelerinde yaşıyan ve aralarında Reşan ve Celiki aşiretlerinde bulunduğu 14 aşiretin adını zikrediyor (şerefhan Bidlisi, şerefname, s. 191). Aynı eserde, Akkoyunluların saldırı ve fetihlerine hedef olan Hasankeyf de bir ara aşiretler arası iktidar kavgalarının yaşandığına değiniliyor. Örneğin, Hasankeyf hükümdarı Melik Halil'in Tebriz'de tutuklu bulunduğu bir sırada, şervan ve Zırıkan aşiretleri bazı diğer aşiretlerle birlikte Melik Halil'in oğlu Melik Süleyman'ı tahta seçmişler. Reşan aşireti buna karşı çıkmış, hükümdarlık tahtına Melik Halil'in amca oğlunu aday göstermiştir (şerefhan Bidlisi, a.g.e, s. 195-196). Aşiretler arası çatışma ve ayrışmaların daha sonra Moğol ve Selçuklu'ların baskıları sonucu arttığı anlaşılıyor. Reşvanların, en azından bir bölümünün bu dönemde Hasankeyf'ten Batıya doğru göç ettiği ve Adıyaman'a yerleştiği, oradan da bir bölümünün daha sonra Anadolu'nun iç kesimlerine kadar geldiği anlaşılıyor. Yurt Ansiklopedisinin Adıyaman bölümünde yer alan bazı

bilgiler bunu doğruluyor: “Osmanlı şikayet defterlerine göre, 1677’de Doğudan gelen Rışvanzade İbrahim yönetiminde 800 kişilik bir aşiret, Besni kazasına bağlı Şıraz köyüne yerleştikten sonra, burayı beğenmediği için

adının özdeş olduğu görülüyor. Revanduz Miri olarak da bilinen ve 1830’larda güçlü bir ayaklanmanın başını çekerek, İran ve Osmanlı yönetimlerine kafa tutup bağımsızlığını ilan eden Revanduz’lu

Yapalı Kasabası (Xelikê Jêr)’ndan bir görüntü

Hısn-ı Mansur (Adıyaman) köylerine zorla yerleşmiş. Yerli halkın ayaklanması üzerine, Rışvanlar yeniden Sıraza geri gönderilmek üzere oradan çıkarılmaları için 1688’de Müfettiş Paşa’ya ve Hısn-ı Mansur kadısına buyruk verilmiştir” (Yurt Ansiklopedisi, cilt1, s.200).

Hasankeyf gibi Adıyaman bölgesi de uzun zaman Eyyubilerin egemenliği altında bulunmuştu. Burada, ister istemez Eyyubiler ile Reşvanlar arasında bir bağlantının olup olmadığı akla geliyor. Selahattin Eyyubi’nin mensup olduğu aşiretin Reven (Rewend, Rewan) adı ile Re(ş)van Re(ş)wan adı arasında bir benzerlik olduğuda göze çarpıyor. Buna Revanduz adını da katmak gerekiyor. Selahattin Eyyubi’nin atalarının çıkış yeri, bazı kaynaklara göre, Revanduz ile Hevler (Hewler) arasında bulunan Dvin’dir (Dwin) (Ş. Bidlisi, a.g.e., dipnotlar: 145-146, s.475).

Revanduz şehrinin adı ile Rewan

Memed Paşa da Revandi aşiretine mensup olup Selahattin Eyyubi’nin soyundandır (K.Burkay, a.g.e., s.350-353).

Reşi-Reşvan adlı aşiretlere başka kaynaklarda da yer veriliyor. Şerefname’de, Cizre Emirliği bölümünde, Bohtan (Botan) Aşiretine mensup olan Reşiki adlı bir aşiretin adına yer veriliyor (Ş. Bidlisi, a.g.e, s. 158). Süleymaniye (Irak) bölgesinde Hemavend aşiretinin bir kolu olan Reşevend, Zaxo (Irak) dolaylarında yaşayan Reşikan, Erzurum’un güneyinde yaşayan Ruşvan, Ağrı dağı çevresi ve Maku (İran) bölgesinde Reşvend adlı aşiretler bulunuyor (M.Emin Zeki, a.g.e., s. 173,175, 184, 192, 193).

Birinci Dünya Savaşı sırasında Malatya yöresinde bulunmuş olan İngiliz Subayı Noel’in Malatya’nın güneyinde bulunan Reşvanlar üzerine hazırladığı ve oradaki Reşvanlar hakkında detaylı bilgiler içeren

raporda, Reşvanların Orta Anadolu'ya gelişi konusunda şöyle deniliyor: „Üç ya da dört asır kadar önce Reşvanlar tamamıyla göçebe idi; kışları Besni'nin aşağısında bulunan ovada geçirir, yazları ise Ankara yakınlarında kamp kurarlardı. Bir yaz günü Türkler aşirete saldırmış ve onları dağıtmış. Bir kısmı Deşt-î Haymana (Haymana Ovası)'da kalmış ve hala da orada yaşamaktadırlar; geriye kalanlar ise güneye dönmüş ve Besni ve Malatya arasında şimdiki ikamet yerleri olan köyleri kurmuşlar. Reşvanlar Kilis civarında bulunmaktadırlar. İran sınırında yaşayan ve Celali'lerin bir alt grubunu oluşturan Kotan Aşireti'nin de Reşvanlardan ayrılan bir grup olduğu söylenmektedir“ (Binbaşı Noel'in günlüğünden..., Hêvi, 13-19 Haziran 1998).

İngilizlerin o dönemde götüğü emeller ve oynadığı rol gözönüne alındığında, İngiliz subay ve diplomatlarının raporlarına, özellikle Kürt ve Türk ilişkileri konusundaki bilgilerine kuşkuyla yaklaşmak gerekiyor. Ancak onların raporları sayesinde sıkça o dönemlere ait yararlı bilgi ve belgelere ulaşabildiğimiz de

bir gerçektir. Noel'in bunları 80 yıl kadar önce yazdığını ve üç veya dört asır önce Reşvanların yazları Haymana Ovasına gelip-gittiği bilgisini dikkate aldığımız zaman, Reşvanların bundan dört-beş yüzyıl önce İç Anadolu'ya gelip-gittikleri ortaya çıkıyor. Ancak kimi kaynakların gösterdiği gibi, Reşvanların bu bölgede yerleşik hale gelmeleri daha sonraya, 19. yy. Ortalarına doğru gerçekleşmiştir (Nuh Ateş, İç Anadolu Kürtleri, s. 31-32; Feridun, bîrnebûn s. 4,s.6-7).

Göçebe Reşvan ve benzeri pek çok Türkmen ve Kürt aşiretleri Osmanlı yönetiminin, 17. yy'dan başlayarak 19.yy'ın sonuna kadar uygulanan, konar-göçerleri iskan ve islah etme politikası çerçevesinde yerleşik hale getirildiler.

Halikanlar, bugün Konya'nın Cihanbeyli Kazasına bağlı Gölyazı (Xelikê Jêr) Kasabası, Yapalı (Qemera), Sağlık (Qolita) köyleri ve Kulu'ya bağlı Karacadağ (Xelikê Jor) Kasabasında yaşayan ve toplan nüfusları 10-15 bini geçmeyen bir topluluk.

EK:

Aşağıdaki liste, Halikan ve Reşvan aşiretlerinin, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, yerleşim yerleri bakımından dağılımını gösteriyor:

Halikanlar:

Kangal, Aşudi (Sivas), Hısın-ı Keyf (Hasankeyf-Diyarbakır), Malatya, Meraş, Konya, Hısın-ı Mansur (Adıyaman), Hartuş Kazası (Çıldır Sancağı), Erzurum, Kars, Rakka, Niğde (Cevdet Türkay, Başbakanlık belgelerine göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler, s. 86)

Reşvanlar:

Rakka, Ruha (Urfa), Halep, Kilis, Azaz (Halep), Diyarbakır, Antep, Erzurum, Mardin, Malatya, Ankara, Kırşehir, Tosya Kazası (Kastamonu Sancağı), Meraş, Adıyaman, Nizip Kazası, Birecik, Siverek Sancağı, Sivas, Bozok Sancakları, Elazığ, Besni (C.Türkay, a.g.e., s. 139-141).

HENEK

Rojekê Oxçî çûne baxçekî dizîyê. Ji baxçe hertiştî dizîne û li kerê xwe bar kirine. Li wê derê terazîya baxçê jî hebûyê ew jî dizîne.

Xwedanê baxçê jî tehmîn kirîyê ku, kê ji wî dizî kirîye. Rojekê xwedanê baxçê rastî xortekî ji eşîra Oxçîya hatîye û ji wî pirs kirîye:

- Lo, lo... We her tiştêkî min dizîye. Hûn çima terazîya min didizin?

Xort jî gotîye:

-Êe... xalo... em bi çi parvakin?

BÎWÊJ

- Bar bû zok (argo)
- Ji xwe ra nadî
- Pêş çava heldan
- Kur tazî
- Belkî gûhî
- Piştbaz bûyî (arka çikmak)
- Deng harimî (nefsi bozuk)
- Su nerm
- Bi heft ava devê xwe ardo
- Kakîlê kakîlê (için için)
- Binî turikê arde kirin
- Çav li serî lîstin
- Ziman reş bûyî (nifir)
- Dev da hatî (nifir)

GOTÎNÊN MEZÎNAN

- Cemre ket darê, bizin rivî korê
- Ha tek sed were, sed jî here
- Bi gavûrê ku kor kirî, rojê xwe xwarîyê (inatçılık)
- Xizana halî xwe bizanî bû, riza bixwaribûn.
- Kurkê merî parin (bibin), qapîyê (derîyê) dijmina
- Kirkê gotîyê; çêle gihîştin min, min têra êr gû nexwer.
- Biroşê (kuşxane) gotîyê; binî min î zêr e. Batkê jî gotîyê; here lê xwagê!
Ez, hinî ji bine te tê me.
- Êkî gotîye: Êzî naz dar im, hesreta ar im.
- Êkî gotîye: Tûro! tê, tûreyê me nedîye.

POŞMANÎYA DÎZEKÎ

Di zemanêkî berê de dizekî pir camr û binav û deng hebûyê. Wî dizî, jîyana xwe her tim bi wî karî berdewam kirîye. Diz li gundekî dijîniyê û li dor aliyê gundê wî çiqas gund hene, ji gîştka (tewahî) dizî kirîye. Zêdetir jî, cîrangundakî wî nêzik hebûye, ji wê derê dizî kirîye.

Li wî gundê biçûk yekî bi navê Bekirê Xelîl hebûye. Bekirê Xelîl, baxçewan û cotkarekî mezin bûye û him jî pir dewlemend bûye. Le, ew dewlemendîya xwe bi şixul qezenç kirîye. Ji zarokatîyê bigre, heta salê xwe yê dawî, ew şixulîye. Li heft çîya, kerîyê pezê wî diçêryan, cotê wî li çar zevî /tarla bi hev re cot dikirîne, di bostan û baxê wî da ji tirî bigre, heta cacixê, ji hirmîya bigre, heta gûza hertiştêkî hebûye. Bekirê Xelîl her karê xwe jî bixwe kirîye û ji rast bûyîne jî qet dûr neketîye.

Cîrangundîyê wî yê dizî jî, ji bostan û baxê Bekirê Xelîl her şevê tişt didizî; cot, hesp, pez û çûçikê wî jî pir cara diziye. Heta kerê wî bile jî diziye. Xêr bi Bekirê Xelîl nedikirîyê.

Rojekê, diz hatîye girtin û pir sal ceza xwarîye. Di zindanê da meh

û salê wî derbasbûne. Di zindanê da jî pir xerîbî kişandîyê. Dema ji hefsê derket, edî ê pîr bûyê. Diz fikirîye û gotîye; „Ez dîsa wegerim gundê xwe. Li arabekê sîwar bûyê (lênîştîye) û nêzikî gundê xwe bûyê. Dorberê xwe mêze kirîye û xerîbîya ku kişandî hatîye bîra wî. Gelek bîra gundê xwe kirîbûye. Li ser çîya nêriyê, li zevîya û tarlayan nêriyê û li çema nêriyê. Li her derê kerîyê pêz, cot, hesp û mangê hebûne. Diz pir meraq kirîye; gelo, xwedanê wan kî ye. Li wê derê zarokekî biçûk, berx diçêrand û ji wî pirs kirîye: „Gelo xwedanê wan kî ye?“ Lawik jî gotîye: „Xwedanê gîştika Bekirê Xelîl e.“ Diz şaşbûyê û bixwe bixwe gotîye: „Min hertiştî wî dizi, lê ew dîsa jî xwedanê her tiştî ye. Ewî tim dewlemend e, ez ji tim xizan im, ew tim bi xuzur e, ez tim bi tirsê dijîm.“ Diz, li wê derê sond dixwe ku, edî dest ji wî karî berd, her karê xwe jî bi rastîyê û edeletê çêke.

Xebatkarîya Bekirê Xelîl û serkeftinên wî, dizek ji rê derxist û ew kire mîrovekî nû.

LÊKOLÎNEKE BÊTEVÎR Û BÊR

Li berhevbûna redaksiyona Bîrnebûn'ê, şor hat li ser lêkolîneke kurr sekinîya. Hevalên di Redaksiyonê de dixwestin ku em li Anatolîya Navîn, lêkolîneke çê û bi qîmet bikin. Ew çend sedsal in ku li wir qet lêgerînek muhîm nehatîyê çêkirin. Yêkcaran, Gavur'a muşahede û trawmayê xwe nivîsandine ema... (Dewî ku ji xelkê hatî yan tîrş e yan jî qetî ye.) Muşkulat çiçes mezin be jî, berpîrsa wê yek bû. Kî? Kî, ji me here welat û ji heqî muşkulatê bi derkewe û bi lêkolîn û lêgerîneke kurr, bi qîmet û nû va çerxbe were! Mûhaqaq çerx be. Ku ma xwendevanên Bîrnebûnê alîm, xwendevan û rexnedar bi wê lêkolînê razîbin. Xwendevanê xalkê ji tiştên sîmpel bile razî ne. Tiştên basît û qole. Mîsal: Rojnamê Tırka dinivîse: "Demirel konuşt!" Xwendevanê wan dikin qîrin: "Yaşa, biravo! Helal olsun be! Konuşt..."

Nûha, em tiştêkî weng li Bîrnebûnê binivîsin, xwendevanê Bîrnebûn'ê bibêjin; "Loo, merîyêkî heyştê salî, deng neke çi rixê belawke! Eger ku deng nekir, ma bizire." Ji tîrsê lom û rexnên weng, em kesên redaksiyonê pîrr enerjî xerc dikin. Sewta xwendevanê me, mîna şûrê Dêmoklêls li ser serîyê me dileqe.

Pîrs, pîrsa mezin, di hundirê salonê de çerxdibû. Em li bersîvê digerîyan... Kî? Kî ji me, ji heqê wê lêkolînê bi derkevê? Çavê me, boş, bêfer li dîwarê salonê digerîyan. Mîna perikê ku li şîreyî gula digerin. Demekê bi şunda, ew perikan yek bi yek hatin li ser şexsîyêta min a şîrin danîştin. Ee, hûn gîş dizanin ku, ez kesekî feylezof, lêkolînav û merîyêkî cemaetê me(!). Ji min bêtir, kî dikane wê zoratîyê berteref bike.

Ew perikê ku li ser min danîştî, ê sîftê sivikbû, yanê giranîya wan ne xema min bû. Çend sanîye bi şunda hêza min negêhişte giranîya wan. Ez, di bin xuyê de mam. Pozê min dilop dikir, sorbûm. Mîna pîskê ku şîr rijandî, mehçûp û bi fedî bûm.

Hevalên di redaksiyona Bîrnebûn'ê da, tenikê mûzir tehl in. Xwedê, ji wan razî be! West hate qerar dayînê, ewê bi tenê tilîya şahadetê dirêjî yekî dikin û dibêjin: „Tu“. Li wê meselê jî ew "Tu" ez bûm. (Wê gotina min ji bîr mekin! Kesên mûhîm, şahanê û bi şohret li wezîyetê weng nazîk, ê bikin, mize-miz... Ji we bi şunda qîymet û şohretê wan a bi qat, qat zêde bibe.) Ee, şohret û karîyera min ji yê kê kê m e? Ji bo wê, min kire mize-miz, bi dengekî hikumdar û kahîn got.

„Ez bi şunakim. Çimkî, rêxistina wênevanê Elaman, August Macke û Franz Marc hene û ez jî mecbûr im ku wê rêxistinê zîyarêt bikim. Ji wê bi şunda konsera Rodrigo, li Filharmonîyê dilîzê. Ezî muhaqaq guhdarî wê bime. Min, mûzirê xwe tehl kir mîna hevîrê tîrş. Ya mûhîm, merasê minê dirî ne û bastona mina ji hêsin kevn bûyê ê hem-hema bişkê. Bahanê, ku min gotî qet tu têsîr nekir. Ez, li bahaneka di digerîyam. Nuh, şora pardon gerîya min birrî. "Beko, de dirêj meke! Tu dê kîjan rojê bi dere rê kevî?"

Aa, de were îtiraz bike, ku me ew îtirazê te qabûl bikin. Derdê min, ne yek e ne dehe ne. Li we deqîqê derdê min î yekemîn cixare ye. Ji bo bêperetîyê min cixara paşî du saeta di berwê vexwarî bû. Min nedizanî ku yeka nû kînga bistînim. Fedî û heya di ber çavê min re mîna dûmanê cixarê hêşin û boz derbas dibû...

Min, destê xwe avête ser cixara Cahît. Cahît, hevaleyê pîrî kehîl û hisgîhêştî ye. Wî, bi dengêkî mîstîk û îlahî, mîna dengê xizir (yan jî bi min weng hat) got; „Vêxe!” Heste dirêje min kir. Min cixara vêxist û kişand, bi sê qulta re cixara xelas kir. Şunda, pel-pel li çavên millet nêrîya, ew nazarên wan, mîna perika li ser min ê firîyane û ewê bi meseleka di ra mijul in. Oox, ev çi rahatîka rind e. Cahît, cixareke di dirêjî min kir.

Civîn xelas bû. Min cûzdanê xweyî hişk guvişt ku çand dilop para di hundirê wi da hene, mêratê mîna xwelîya Çolê Kalaharî zûha ye.

Zarfek dirêj min kirin. Ez ji tiştên weng pir ditirsim. Heral ew tîrsa ê di “gen”ê min da ne. Bi tîliyê hezonek, zarf vekir. Hîna bikin çavê min mîna hundirê zarfê tîjî Euro ye.

Bavo, ev çi bereket e? Ev çi roj e? Hişê min xatir ji min xwastin û çûne Karîbîk, Maladîv û Heyvê...

Min, çavê xwe dîsa girtin û xwe qurçî kir, sê şelmak li axzê rastê û çar jî li axzê çepê sûretî xwe xist. Ev xewn e? Wallahî ne xewn e! Pere ji bo xarc û raxa mina rê hatîyê berefkirin, qitlixîya mina berdeyam bi seferekî com bû çû... Ez jî çûma mal.

Ez li wir sirê xwe bi wera parkim. Loo, eman ha eman (şîreta min ji we ra), pere zêde li malê xwe mehîlin! Hunê bêjin çima? Ez, ji we ra bibêjim çima: Di jîyana min a normal de, ez dihatim mal û diçûm derva, ewqas basît û qole. Nûha pere li cem min in, ezî jî mal dernakev derwa. Tirsek li ser dile min e. Pereya li mal bihilim nabê, bi xwe re bibim nabê. Çimkî ezî bi xwe pir muhîm û bi qîmet xayî dikime. Xelk jî, ji min re mîna yankesîcî û berdoş xayî dikine. Ji nêrdigan 67 pêpelûk (basamak) dadikewime jêr û mîna birûskê dîsa heldikşime jor. Pere... Pereyê min, mîna bexê izbend raketinê, weng ciwan û rehet. Meratê rehetî çima nakeve bedana min. Ew aletên ku bi gazê dişuxulin bûne dijminê min. Ezî pozî xwe mîna kuçika dirêj dikime ku bihne gazê tê? Na, li cem min na, lê li ba

cîranê min, eceba!? (Çi qeder e, cîranê min gîş pîr û kal in, kesen pîr zû bîrdikin). Bi lez dîsa ji wa pêpelûkan dadikewime jêr. Tek bi tek li zîlle wan dixime. „Merheba! Hal kef (Di we nawberê pozî xwe direj dikime ku bihna gazê hê tunê.) wekî di çi heye çi tune?” Ew jî bi zimanî xwe dibejin „Danke schön. Ema, te penc daqîqe di ber vê pîrs nekîr?” Wan jî çiqes cahîl in ya Rabbîî!

Jîyan li min bû zehêr û zîqum. Ne xew dikeve çavê min, ne jî rehetî dikeve bedena min a bê bext. Serî xwe dîdinime ser balîfê destê min î li ser silahê. Silaha berê... Silaha wexta tekoşînî ye. Ax, ax zemanekî min ihtîlal dikirin û dinya xilas dikir... Nuha di dest pere de ecz bûme!..

Ez bi dere rê -pardon- firîyam ewra. Li Anatolîya Navîn danîştim. Mîna bazê ku li mişka yan jî li kergûya digere, çavê min lê digerîn. Min Elamanek jî bi xwe ra bir. Ee, bi Tirka îtimat nabe. Dera ku em lê danîştinî gîş asphalt bûn. Ez, bi lez meşîyam ku dereke bi xalî bibînim û herim şezde (mîna serokê xirîstîyana, J. Paul † I III nuzam yê çanda) û min xalîya Anatolîyê paç kir. Di wê navberê da jîpa komandarê leşkerên Tirk, di helamin ra derbas bû ez di bin toz û xwelîyê de mam. Rêbiwarê min sêdaqê xwe awetina ber min (ji wan berê ezî parsek im). Ku xwedê bi yekî

re got „ya qulê min ya wenig be“ ji her dere pereyê bi ser meriv da bibarin! Welhesil, ez gihîştîm dîyarê lêkolînê.

Min, sê roja îstirhet kir, şunda pirsên xwe hazir kirin, birayê xwe tembe kir ku ma cemaet bi êvarî li malê me bi hewge.

Ez di naw cemaetê da runiştîm. Mîna ê ku çûyîn dergîstî rûcîya ji xwe dikime û pîrr bi kef û şayî me. Ji, “bi xêr hatî, rînd î, ee, wekî di çi hê çi tunê?” bi şunda min dest bi pîrsa kir.

“Ez ji bo Bîrnebûn’ê hatim, mîna ku hûn gîş dizanin, Bîrnebûn, kovarek e”... Dalikê, şora min birrî bi şunda kuxî û akorta dengê xweyî qerçimî rastkir û got:

“Em gîş dizanin ku ewana ji bîrnabin. Ma Xwedê, rehmeta xwe lêke. Gî tev-hev di mezerlixa gund da raketine. Me, hevlîyêkî ji bêton di dor alîyê wan re çerx kir ku ma tereke van rehet bihêle. Eger ku te bi şu kir tu jî bîrbike. Ma Xwedê sebrekê bi te de!” Ji gotinê Dalikê, bi şunda ez hatim xwe, fikirîyam.. ewî bi heq e. Ewana, xwendin û nivîsandinê nizanin. Ê min jî gû belawkirine (hûnê bibaxşînin). Min bi fedî şor dîsa helîna.

“Bîrnebûn, kovarek e” Li wir şora min dîsa hate birinî. Ji dawîya cemaetê Elî Gulê, bi sevteka şil, mîna pîrçê bizinê li bin baranê, got:

“Avê bi dewî me mexîne lo! Hûn, wan dibirjînin, yan surdikin (wa jî “yağda kızartmak” fahm kir)? Quwarkê ma îsal qet tunebûn. Necîp bi Ebikê wa tu Baldax, Goma Kuşê û Kanîya Şotê nehîştin. Tune Ellah tunê. Her ku çerxe mal dibûn du-sê quwarkê di dest wan de dihatin. Bi du-sê quwarka tu bi şunakî ku nawberê didane mîllet tîjî kî. Li ba we baran pîr in demek. Quwark jî pîr in. İnşallah te epey bi xwe re hanî ku em li tamê mezekînî.” Li wir min bi xwe, xwe got xaspa ku Bîrnebûn, tiştêkî xwarinê bûya, min sofrêke qelav çêkîra û zîkê wan têrkîra. Ema Bîrnebûn, nê xwerinê! Kesên, korospodent û mûhabîrê bi sebr in (ez jî!). Hîn ku înisîyatîf ji dest min derneketîyê mecbur im ku derbasê hûcumê bim. Ji nefîs-î mûdafa tu xêr tuneyê! Ez rabûm ser çoka û mîna serokê Tirka, ê ku gotî; „İlk hedefiniz Akdeniz!“ (Min jî dixwest ku bibêjim „dee pêşdaa loo, lawikên qehreman, lawikên cêngaver“). Min bi birayê xwe Mistefa re îşmar kir ku ma ew Bîrnebûn,

ji qin (Pardon) ji bawil bikşîne were. Hîn şor ji dest min neriwandine min dengê xwe rakir. Mîna zehundirê zarfê tîjî Euro ye.ngilê pezê nêr.

„Ez ji bo tişteki... tişteki mûhîm hatim. Çend sal in ku hûn li vî gundî dijîne û li dor-alîyê we gundê Tirka. Wan hunê helînane çemberê. Em dixwazin ku ma dinya dengê we bibîhize ji bo wê dixwazin ku lêkolînek... -Min solixa xwe ecer kir, yanê nefes helîna! We wazîyêta min însallah fahm kir!- lêko..“ Hûskî Xecê, destê xweyî rastê bi jor da helîna û tilîya xwe şahadet îşmare ewra kir. Bi destî çepê jî him şepqa xwe helîna û him jî serîyê xwe dixurand. Bi dengêki mîna zirînîya gura (wallahî eynî weng!) zirî... na, nezirî, got:

„Îşte ev nabe! Derê ku tu bi kolî neman. Ūçax (Tarihi bir eser, orta çağdan kalma) gîş kolan, mîna mişke kûr. Ji tirsî re bi ewarê kesî li wir pezî xwe naçêrîne, ewqas bîr û kortê hene. Ema, tu ji rêka dûr hatî ku tu dixwazî em ji te re çend xorta tembe kinî ma bikolin. Lawkî Birikê yek, ji we bi şun de lawkî Mamkî Hasolî, Ruto wane pirê çalişkan in. Mezerê gund gîş wan kolan, wekî di jîi.“

Husê şor qetand û got. „Na lo, emê ji gundê Tika Hashöyûk, lawikî Kel Anîş, lawikî Göde Mevlût, ji Beşlêra jî torinî Urxiyê û lawikî Honnuk bînin bes ea.“ Li vir şora wî bi dengê Kûtûk, mîna qelişandina ezinga gir-gur hete birinî. „Hun jî çiças cahîl in. Wexta wî merikî tune, ya qole, em greydereka bi kepçe ji Dulkadîrlîya bînin ma bikolin.“ Berîyê xwe çerxe min kir û got: „Êbo (Navê min li gund), ê ku kolayî qet zêr-mêr nedîtin. Aletê Elaman ê menşur in. Gumana te heye ku tuyê xezînekê bibînî. Fede te ya bi gund bibe, belkî tûrist-murîstê werin û emê ji vê xizanîyê xelasbin.“ Çavê xwe kirine çavê min û stuyê xwe bi axzekê de gerkir, mîna sêwîya. Dilê min pê şewitî û min xwest kî wî teselî kim. Mihamed, şor neda min û got. „Ee, ewî ji Elaman tê, nuha berî tîjî Euro û dolar in. Bîstçar sal in ku li wir dişuxilê, çi îşê wî bi xezîna, zêr-mêre heye. Euro ê mîna zêra dibiriqene.“

Ez bême çi? Lêkolîn ma seferêke din. Ezê seferî din li şuna teyarê bi buldozerekê herim, ma bikole, bikole him ji Bîrnebûnê re him jî ji gundiye minê hertişt zanî re.

GURÊ GURA ŞEVA BERÎ ÎNÊ

Şeveke havînê bû. Li derva, ortelixê kerr bû. Mêr û jinê hevdu, Sado û Senê di quncê mawênîya mala xwe da, çok li ber çokan rûniştîbûn. Wana dile hevdu kiribûn, ku îşev, şeva berî îne di cem hev kevin, kêf bikin. Sewa vê, bi eşqekê dipan ku keç û lawên malê di xewa kûr kevin.

Her duya, li ber şewqa çira gazê li hev mez dikirin, bi dengêkî sivik vîq û vîq dikenîn, gilî û yarenîyê xwe dikirin û dest diavêtin hevdu.

Şevên berî îne yên kêf û eşqan in jî. Gundî, şevên berî îne kincê xwe yên dujin digûhirin û serîyê xwe dişon. Di şevên berî îne da, jin û mêr dibin yek. Ew dikevin xûyê hevdu û xwe ji hevdu ra hûlme dikin.

Li gora edetên îslametîyê, gerek e jin û mêr ji jêkbûnê şûnda xwe bişon. Eşq, şehwet û ketin cem hev li gora Îslametîyê tiştên neçê ne û meriv pê qilêr dibê: Ji ber ku in rojêke pîroz e û roja îbadetê ye, musulman dixwazin bi fikr û bedeneke pak têkevin vê rojê. Ji vê ye ku mêr û jin şevên berî îne berê dibin yek, paşê xwe dişon, bedenên xwe pak dikin.

Ar û alafa dilxwazîya yekbûnê rûyê Sado yê hîşk nermik û derdorên

eskencên Senê jî sorçequer kirîbû.. Her du, ji ber eşqan, sist û pist bûbûn û debeleş hevdu dibûn.

Veqasî bejna merivekî berjor, refa qawan ya darîni û bi çirtik her sê dîwarên mawênîyê dixamiland. Li ser refê qawqacaxên malê; sinîyê baqirî û bi çînkên zêd û goşt, zerikê xoşav û şorbê, çînik, çingil û dewax, pişt bi dîwêr hebstartî, li rû hev rêz bi rêz sekinîbûn. Teyê bigota wana gowend girtine û li gora qeyda giranîyê di ci da direqisene. Qawqacaxên refan wekî nîşana xeml û xumalîya malan dihatin hesabandin. Ew, tenê wexta ku mîvan dihatin an li dohl û dawetan, ji ser refan dêdihatin ser sifran.

Qawqacaxên mala Senê û Sado îşev, li ser refê, dişibandin guhdarên operekê, yên ku di locan da rûniştîbûn. Te yê bigota, ewê li Senê û Sado sêr dikine, Sado, û Senê jî di quncikê mawênîyê da, ji wana ra bi dengêkî sivik qeyd û ziravayê hezkirin û yekbûnê dibêne.

Senê çira li herdê dêxist, ronîya wê kûrîk kir. Sado bi çarpê berve Senê çu ku wê hembêz ke. Pê ra jî got: „Şevê berî îne çî yê bi tam in; qurbana Xwedê me ku van şevana dane.“ Hîn va şora di devê

BİR OSMANLI SUBAYININ ANLATIMIYLA 20. YÜZYIL BAŞLARINDA BİNBOĞALAR'DA ASAYİŞ SORUNLARI

»Binboğalar yöresi« olarak nitelendirdiğimiz, İç Toroslar'a tekabül eden bölgede yakın geçmişe kadar başta Kürtler, Ermeniler ve Türkmenler olmak üzere birçok halk ve etnik topluluk yaşamaktaydı. Bunlara, 19. Yüzyılın ikinci yarısında Çerkezler ve Çeçenler; Cumhuriyet dönemindeyse Balkan Türkleri eklendi.

20. Yüzyıl başları, değişik inançtaki bu farklı halkların ve etnik toplulukların yanyana, içiçe yaşadıkları bir dönemdi.

Genelde birbirleriyle barışık olarak yaşayan bu unsurların, zaman zaman Osmanlı yönetimince karşı karşıya getirildikleri de oluyordu.

Sözgelimi, 1860-65 yılları arasında yürürlüğe konan iskân çalışmaları sırasında Kürt aşiretleriyle Türkmen boyları zaman zaman karşı karşıya gelirken; tarihte »93 Harbi« olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya gelen Çerkesler'in Uzunyayla'ya iskânı sırasında da Afşar-Çerkez çekişmesi ve çatışması yaşanıyordu.

Binboğalar yöresindeki bu çatışmalara, 1860'lardaki Zeytûn İsyanı'yla başlayıp giderek yükselen Ermeni eylemleri de ekleniyordu.

20. Yüzyılın başlarına gelindiğinde, gerek bu iç çelişkiler, gerekse Osmanlı'nın dışarda yürüttüğü savaşlar dolayısıyla yöredeki Kürt aşiretlerinin dirlikleri önemli ölçüde bozulmuş ve bölgede birçok asayiş sorunları yaşanmaktaydı.

Kuşkusuz tüm bu gelişmeler, halk katmanları tarafından sözlü edebiyat yoluyla bilince de çıkarılıyordu. Büyük bölümü

zamanla kaybolan bu anlatı ürünlerinin sınırlı da olsa kimi örnekleri yazılı literatüre de yansımıştı. Sözgelimi birinci basımı »Eşkîyalık ve Eşkîya Türküleri« (1985) adıyla yapılan »Öyküleriyle Halk Anlatı Türküleri« (1996) konulu çalışmamızda bunun birçok örneğine yer vermiştik.

Şimdiyse bir Osmanlı zabıtının (subay), 20. Yüzyıl başlarında bölgede cereyan eden olayları anlatan manzum anılarından bir bölümüne yer vermek istiyoruz. Osmanlı subayının olaylara yaklaşımı, kuşkusuz halkınkinden farklı olacaktır. Buna rağmen 20. Yüzyıl başlarında Binboğalar yöresi -ki bu dağla anılan bölge dışında Engizek, Nurhak ve Akçadağ gibi bölgeleri de kapsamaktadır. Bu belge insanların toplumsal özelliklerini ve asayiş sorunlarını işlediği için konumuz açısından büyük önem taşımaktadır.

Manzum anılarda ele alınan bölgeye ilişkin yerleşimler Elbistan, Akçadağ (Arga), Göksun, Saimbeyli (Hacin), Kozan (Sis), Süleymanlı (Zeytûn) ve Afşin (Efes, Yarpuz) ilçeleridir.

Askerlik mesleğinin Girit'ten Yemen'e, Beyrut'tan Halep'e, Edirne'ye, Kayseriye'ye ve Trabzon'a kadar birçok yöreye sürüklediği Binbaşı Süleyman (Gürcan); »memleketinin Trabzon, mahallesinin Tekfurçayır« olduğunu belirtiyor ve askerlik anılarını 1946 yılından başlayarak bu adla manzum olarak kaleme alıyor.

Binbaşı rütbesindeyken 1333 (1917)'de emekliye ayrılan Binbaşı Süleyman Gürcan'ın 1949'da ülser hastalığından İstanbul'da

öldüğü anlaşılıyor.

Süleyman Bey, 1320 (M. 1904) de yüzbaşılığı terfi ettikten sonra Binboğalar yöresindeki asayiş görevine atanıyor.

Kolağası Süleyman (Gürcan), 1910'da atandığı Edirne'deki görevi sırasında;

Elbistan'daki eylemleri dolayısıyla şikayet üzerine kovuşturmaya uğruyor ancak Harbiye Nezareti'nin (Savunma Bakanlığı) yardımıyla ceza almaktan kurtuluyor. Bu durumu kendisi şöyle anlatıyor:

Üç yüz yirmi altı'da Edirne'de bulundum (1310 ???)
Merkezdeki taburda kumandan nasb olundum.

O sene adliyeden bir teskere gelmişti
Beni mahkum olarak ordudan istemişti.

İstiyordu askerden alakamı kessinler
Sivil hapisaneyeye beni teslim etsinler.

Zira ben Elbistan'da takiplerde gezerken
Mahkum eskiaları dağda der-dest ederken.

Güya o mahkumlara zulümde bulunmuşum
Bu yüzden işkence ile itham olunmuşum.

Bu davayı yapanlar hep mütegalibe (1) idi
Çünkü her icraatım onlar aleyhine idi.

Yukarıda bir nebze bunlardan bahs etmiştim
Kurdukları planı bir parça anlatmıştım.

Elbistan'da korkudan hep yüzüme güldüler
Benden sonra meydanı artık bomboş buldular.

Harbiye Nezareti meseleyi anladı
Hakkımdaki evrakı hasır altı sakladı.

En nihayet bu evrak sobada yakılmıştır
Bizim o davamız da maziye katılmıştır.

Sivil hayatında daha çok "Hafız Süleyman Gürcan" olarak tanınan Trabzonlu bu Osmanlı subayının manzum anılarını Ömer Türkoğlu, "Binbaşı Süleyman Bey'in Manzum Anıları" adıyla notlayarak yayına hazırlamış.

Biz de bu kısa açıklamadan sonra manzum anıların konumuzla ilgili bölümlerini, dipnotlarıyla birlikte veriyoruz.

Aktardığımız bölümler, mahallî tarih yazımında bu tür anıların ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bir Osmanlı subayının gözüyle de olsa, bu tür anılar, halkların toplumsal tarihleri açısından da büyük önem taşımaktadır.

Şimdi manzum anıların konumuzla ilgili bölümlerini birlikte izliyoruz:

Elbistan Hâtıratı

Tayin olundum Redif Elbistan Taburu'na
Çocukların almıştı ebeveynim yanına.

O sıra gitmişlerdi Tüdmür (2) nevahisine
Çocuklarla beraber Sam'in Havalisine.

Ben Beyrut'tan vapurla gittim Iskenderun'a
Sonra Maraş yoluyla varmışım Elbistan'a.

Elbistan kasabası Maras'ın kazasıydı
Meshur Ceyhan Nehri'nin menbai orasıydı.

Kış günleri soğuktan insan barınamaz olur
Menba bir duman yapar kimse tanınmaz olur.

Elbistan kasabasının geleni gideni çoktur
Lâkin bu kasabanın hanı, oteli yoktur.

Ağaların evinde mahsus odalar olur
Gelip geçen yolcular orada yatak bulur.

Bütün ağalar çeker masrafın sikletini (3)
Ahâli de ağanın görürler hürmetini.

Mühim Hadise

Elbistan'da Ömer Ağa çok handan bir zattı
Elli altmış hanelik bir köy ona aitti.

Rakibi olan Ağa köylüyü işgal etti
Köylülerde o köyü fuzilî işgal etti.

Ağanın konağını temelinden söktüler
Suya geldiği zaman başına su döktüler.

Bu sebepten Ömer Ağa çok davalar açmıştı
Elindeki serveti bu uğurda saçmıştı.

Çünkü diğer ağanın iltiması çoğidi
Kendisinin sarayda bir bildiği yoğidi.

Son zamanda zaruret yakasına yapışmış
Şükür olsun ki hürriyet imdadına yetişmiş.

O hürriyet devrinde yeniden dava açtı
Bu sefer de rakibi bir çok paralar saçtı.

Fakat mahkeme işi adalete ermişti
Ömer Ağa'nın lehine hâkim hüküm vermişti.

Ağaya teslim için köye bir heyet gitti
Fakat iş görülmedi, köy halkı isyan etti.

Karı, erkek bir çok halk jandarmaya daldılar
Zâbitin omuzundan apoleti aldılar.

Bunların te'dîbine kat'i emir gelmişti
Binbaşı da bu işi de bana tevdi etmişti.

Dedim ki; "Ben askerce hareket edeceğim
İcraat hususunda biraz sert gideceğim."

"Olur ki sonra beni adliye mesul eder
Onun için elimde kat'i bir emir ister."

Binbaşı da yeddime tahrîr-i emir (4) verdi
"Ne yapmak lâzım ise tereddüt etme" dedi.

Fakat sonra adliye bu emri dinlemedi
"Her bir cürmün mesulu icra edendir" dedi.

Bir müfreze askerle bir gün o köye vardım
Efradı ava yayıp köyü dört yandan sardım.

Askere icap eden talimatı vermişim
İcra heyetiyle ben köy içine girmişim.

Baktım bütün erkekler firarı ele almış
Köyün içinde sade kadınlar kalmış.

O gece elebaşının doğru evine gittim
Askerleri celbedip evi temelden yıktım.

Sonrada parçaladık onun kap kacağını
Hasili söndürdük herifin ocağını.

Bundan haberdar ettim civardaki köyleri
Dedim; »Böyle olacak gelmeyenin evleri.«

Tamam üç gün zarfında hepsini buldurdum
Kırk kişi kadar vardı, bir odaya doldurdum.

Haber göndermişlerdi gittim ben yanlarına
Vekil ettiler beni kendi taraflarına.

Dediler; »Hakikati artık söyleyeceğiz
Köy Ağa'ya aittir, hep mühürlüyeceğiz.«

»Şu kadar ki Ömer Ağa bin lira istiyor bizden
Biz fakiriz affetsin ricamız budur sizden.«

Geldim meseleyi heyete not ettirdim
Bu kararı aynıyle de ağaya bildirdim.

Bin lira vakasını söyleyince Ağa'ya
Gözlerine baktım ki başladı yaşarmaya.

Dedi; »Bu günü gördüm hamd ü senalar olsun
Emredersin köyüm de şimdi hep feda olsun.«

Muamele orada kanuni şekle girdi
Köyün teslim işi de hüsn ü hitama erdi.

Mücrümleri (5) mahfuzen adliyeye sevkettik
Biz de arkalarında merkeze avdet ettik.

Eşkiya takibi

Kazanın emniyeti o günler azalmıştı
Her taraftan sekâvet(6), sirkatler(7)
çoğalmıştı.

Bütün halk hayvanını göz önünde tutardı
Kimse çalmasın diye ahırlarda yatardı.

Eşkiya o taraflarda çok soygunlar yapmıştı
Sıkışınca kendini Akça Dağ'a atmıştı.

Akça Dağ Maltya'nın Arga (8) kazasındadır
Daima hükümete isyan arkasındadır.

Onlar ne vergi verir, ne askere giderdi
Jandarma asker görse hemen isyan ederdi.

Akça Dağ'da yirmi bin firar bakaya vardı
Hükümet de onları ne arar ne sorardı.

Bir köye on neferle bir yüzbaşı gittmişti
Onlara o köy halkı çok hakaret etmişti.

Silâhlarını alıp, götürüp sakladılar
Kendilerini ipe direğe bağladılar.

Toz toprak atmışlardı neferlerin gözüne
Büyük küçük tükürmüş yüzbaşının yüzüne.

Bu tahkir yüzbaşının gayet gücüne gitmiş
Ertesi gün ansızın yüzbaşı vefat etmiş.

Bu köy halkı korkudan Akça Dağ'a kaçtılar
Birçok zaman orada dağda çadır açtılar.

O köy halkı mecburen sonra teslim olmuştu
Kabahatlı olanlar büyük ceza görmüştü.

Eşkiyanın tenkili

Gezdiğim dağda bir gün bir çoban haber
verdi

Dedi; "Mahke'nin oğlu şimdi evine geldi."

Bu adamın orada pek büyük namı vardı
Sair eşkiyalar da hatırını sayardı.

Kendisi reisiydi bir çetenin başında
Hem de daha genç idi henüz otuz yaşında.

On nefer bir casusla onun evini sardım
Hiç karşılık vermedi, onu kolayca aldım.

Dedi; "Artık usandım dağları dolaşmada
Selâmeti düşündüm gelip teslim olmada."

"Biz devr-i istibdadi hırsız devri duymuştuk
O sebeple onların viyâsına uymuştuk."(9)

Bu adamı hakikat mert bir hald görmüştüm
Hususiyet halini kendisinden sormuştum.

Dedi; „Familyam ile beşikte çocuğum var
Bir de servet olarak sırtımda gocuğum var.«

Dedim; »Bunca seneler soygun yaptın her yerde
Topladığın o mallar o servetler nerede?«

Dedi; »Bir şey kalmazdı tahrîrât kâtibinden
O da bizi korurdu jandarma takibinden.«

Düşündüm ki bunu ben şayet affettirsem
Bir de asker yaparak yanıma aldırırsam.

Bu dağların başında büyük işler görürüm
Belki de eşkiyayı hep siler süpürürüm.

Ona da böyle dedim; “Seni ben affettirsem
Hem de asker yaparak yanıma alsam.«

»Benimle sadakatle vazife görür müsün?
Cevabın mertçe olsun vaadinde durur musun?«

»Bu sesi cennetten mi işitiyorum” dedi
Ve her hâl ü tavrıyla bana teminat verdi.

Dedim ki; “istiyorum eşkiyayı toplamak
Kazayı bu belâli heriflerden paklamak.”

Dedi ki; “Sakavetin önünü almak için
Daha bir tedvir var kolaylık olmak için.«

»Akça Dağlı Kullo da derhal affolunmalı
O namli eşkiya da bizimle bulunmalı.«

Hemen bu fikrimizi binbaşuya bildirdim
Bu her ikisini de sonradan affettirdim.

Onların yardımıyla tutulan eşkiyalar
İki bine yakındı mahkûmla bakayalar.

Aleyhinde tahrikât

İsmi gecen tahrirat kâtibi kan ağlamış
Mahke’nin derdestinden bana çok kin bağlamış.

Çünkü istifadesi kalmadı dağlardan
Kismetleri kesildi artık o bağlardan.

Bir kardeşi var idi memleketin kahpesi
O da kardeşi gibi eşkiyanın hâmisi. (10)

İki kardeş memleket mütegalibesiydi
Aleyhimdeki tedbir onların hilesiydi.

Binbaşuya gelerek beni çok methetmişler
İcraatımı güya çok takdir eylemişler.

Demişler Akça Dağ’da iki katilimiz var
Hep onların yüzünden pek çok zararımız var.

Bir çok jandarma gitti birini alamadı
Onlar da bildiğinden hiç geri kalamadı.

Fakat sizin yüzbaşı mutlak onları bulur
Bu yüzden de vatana büyük hizmet olur.

Tahrirat kâtibinin bakın şu planına
Binbası da inandı onun bu yalanına.

O devirde Akça Dağ hiç kuş uçurmuyordu
Kendi içerisinden kervan geçirmiyordu.

Vaktiyle idi tabur ıslahatına gitmiş
Hiçbir iş görmeden geriye ricat etmiş.

Hatta esir de oldu bir bölük o sırada
Hepsini kestiler bir derede orada.

Binbası emir verdi Akça Dağ için bana
Dedi; »Bu ahâlinin itimadi var sana.”

Dedim binbaşuya ki; “bunu samimi sandın
Bunların yalanına nasıl oldu da kandın.«

»Emin ol bunlar mahsus metihte bulundular
Onlar hiç şüphe yok ki bir hile düşündüler.«

Uhdene verilmiştir kaymakam vekâleti
Orada göstermeli satvet ve adaleti.

»Mamafih Akça Dağ'a herhalde gideceğim
Bildiğim bir şey var tecrübe edeceğim.«

Yanıdaki askerle hemen hareket eyle
Bozulan asayişi islâha gayret eyle.

Akça Dağ ağasını çok güzel tanımıştım
Malatya'ya giderken evinde de kalmıştım.

Maiyetimde olan otuz küsur neferle
O gün hareket ettim emri alınca böyle.

Aldım bir takım asker gittim hududlarına
Haber selâm götürdüm bizzat kendilerine.

Bir müddet sonra vardık Göksun kasabasına
Götürdüler beni kaymakam odasına.

Geldi olduğum yere pek samimi görüştük
İki mahkûm işini beraberce konuştuk.

Jandarma koğuşuna efradı yerleştirdim
Her iki kuvveti de orda birleştirdim.

Bu bapta her ikimiz kardeş gibi anlaştık
Bu iki mahkûmları beynimizde(11) paylaştık.

Dedim onlara; »Silah elde hazır durmalı
Her türlü tehlikeden uyanık oturmalı.«

Dedi; »Biri sizindir, O size hizmet eder
Öteki de benimdir, artık o bana yeter.«

Sordum kaymakamlara; »Kim yaptı hareketi?
Ne sebeple yaptılar onlar bu rezaleti?«

Aldım delikanlıyo doğru depoya vardım
Herşeyi etrafiyla binbaşıya anlattım.

Dediler ki; »Ağalar hiçbir vergi vermezler
Vergi isteyenleri onlar hiç istemezler.«

Görüştü kaymakamla mahkûmu çağırdılar
İdareten beraat kararını verdiler.

„Onlar kaymakamlara çok rezalet yaptılar
Başlarına çürümüş domatesler attılar.“

Böyle nihayet verdik mahkûmun davasına
Yine gider gelirdi Akça Dağ Ağasına.

„Kimi çıkamaz oldu hükûmat konağından
Kimi gece kaçmıştı o sıcak yatağından.“

Kaymakam vekâleti

Bu haberi alınca faaliyete geçtim
Efradın arasından zorlu neferler seçtim.

Göksun kazasında da asayiş bozulmuştu
Hattâ iki kaymakam kazadan koğulmuştu.

Onları almış idim odanın yakınına
Artık mecbur kalmıştım cebir isti'mâline. (13)

Ben yine geziyordum o sıra da köylerde
Topluyordum çalınan hayvanatı her yerde.

Dedim; „Meclis-i idare azaları toplansın
Bütün ağalar da şimdi haber yollansın.“

Binbaşidan müstacel(12) mühim tahrirât aldım
Yazdıkları emirden gayetle memnun kaldım.

Mal müdüründen aldım borçlular listesini
Hakaret yapanların isim pusulasını.

Emirde deniyordu Göksun'a gideceksin
Kaymakamla işine sen rü'yet edeceksin.

Memleket ağaları hep geldi göründüler
Tarafımdan pek güzel istikbal olundular.

Hemen kahve sigara ikramında bulundum
Hem de onlara karşı pek yumuşak göründüm.

Dedim; »Görüyorsunuz ben bir asker adamım
Ancak hükümetime sadakattir meramım.«

»Çalışmak için vardır çok şeye ihtiyacım
Hele yardımınıza pek ziyade muhtacım.«

»İnşallah sayenizde hep muvaffak oluruz
memleketin asayiş refahını görürüz.«

Yüzlerinden belli ki içinden gülüyorlar
Anladım ki beni pek aciz buluyorlar.

Mamafih o sırada bana cevap verdiler;
"Başımızla beraber çalışırız" dediler.

Büyük teşekkür ettim kalktım ayakta durdum
Afkârımı açıkca artık meydana vurdum.

Dedim; "Evvel emirde borçları paklayalım
Diğer mahrem işleri sonraya bırakalım."

Şimdi de görüyorum yüzlerini bir hoşça
Hep kulak kesildiler keyifleri mayhoşça.

İlk evvelâ okudum başta yazılısını
Yedi yüz altın borçlu olan azılısını.

Hemen kalktı ayağa dedi; "Hiç borcum yoktur
Bu babta hükümete müracaatım çöktür."

"Vaktiyle ambarımı hükümet mühürledi
erzakımı rutubet bu yüzden mahveyledi."

Dedim; "Benim martaval dinlemeye vaktim yok
Para verecek misin? Zira başka işim çok."

Baktım herif katiyen paraya yanaşmıyor
Sen ne söylersen söyle inadından şaşmıyor.

Çağırdım iki nefer dedim; "Şunu hapsedin
Fazla ev eşyasını hem de gidin haczedin.«

Döndüm tekrar okudum onun gibi birini
Fakat o anlamıştı gideceği yerini.

Dedi; »İş anlaşıldı deveyi güdeceğiz
Bundan kurtuluş yoktur, borcu ödeyeceğiz.«

Ağayı da bırakın biz kefalet edelim
Münasip taksitlerle borcu eda edelim.«

Böyle karar yapıldı hepimiz imzaladık
İşi altı haftalık taksitlere bağladık.

Bu sayede tahsilât fevkalâde güzeldi
Askerin satvetinden asayiş de düzeldi.

Yedi sekiz ay kadar vazifede kaldım
Tahslâtın kâmilten nihayetini aldım.

Kaymakamları tahkir edenler de tutuldu
Memleket de bu gibi serirlerden kurtuldu.

İcraattan vilâyet gayet memnun kalmıştı
Kaymakamlık emrimi asaleten almıştı.

Fakat arzu etmedim mülkiyenin işini
Daha iyi bulmuştum askerlik gidişini.

O sıra taburumuz terhis emrini aldı
Bizim kuvvetimiz de sırf jandarmaya kaldı.

Asker elden çıkınca bana gariplik çöktü
Esasen jandarmaya hiç emniyetim yoktu.

Çünkü yerli jandarma bana yar olmazlardı
Ağaların serrinden beni kurtarmazlardı.

Hemen o vazifeyi kadıya devir verdim
Neferlerle birlikte ben de bıraktım geldim.

Gayet karlı bir günde Hacin'e(14) sevk olunduk
Geçit yoğidi fakat ihtiyatlı bulunduk.

Daim kara bakmaktan gözümüz karadı
Sonra göremez olur büsbütün yaşarırdı.

Onun için asker kar gözlükleri aldık
Ayaklarımıza da kar hedikleri taktık.

Hedik bir nevi na'leyn (15) ayağa giyiyorduk
Karların üzerinden rahatça yürüyorduk.

Bu hedikle yürüyen asla kara batmazdı
Bu da fenni bir hâlet (16) ona akıl yatmazdı.

Bu Hacin Adana'nın mühim bir kazasıydı
Beş altı bin hanelik Ermeni yuvasıydı.

Yalnız altmış hane bulunurdu müslüman
Onları da askerler gözetirdi her an.

Kıtamızın mevkii kasabaya civardı
Yakınında yalnız tek bir manastır vardı.

Şifre meselesi

Bir gün kumandanlıktan mühim bir şifre aldık
Vakanın dehşetinden epey telaşa kaldık.

Şifrede manastırın içerisi kazılmış
Kışlamızın altına büyük lağım açılmış.

Oraya dinamitle bombalar konulacak
Kışlamız askerlerle ber-hava olacak.

Binbaşı bu şifreyi bana havale etti
"Bu manastır ansızın basılacaktır" dedi.

Aldım bir manga asker o manastıra vardım
Bir çok askerlerle de her tarafını sardım.

Manastırın dört etrafını aradık
Her yerini dikkatle karış karış taradık.

Buna rağmen lağımdan bulamadım nisâne
Fakat bir mahzen buldum içi silah cephane.

O sebepten bir hayli komiteler topladık
Onların hepsini adliyeye yolladık.

Suikast

Bu yüzden Ermeniler bana hasım olmuşlar
Hayatıma kast için şöyle tedbir bulmuşlar.

Terziyan ismindeki Belediye Reisi
Daim bana gösterirdi kendisi.

Bazı akşam giderdim onun selamlığına
Fakat kıymet vermezdim çokca ahbablığına.

İşte bu dostum bana bir suikast yapacak
İçeceğim kahveye fennî zehir katacak.

Bu zehir içilirken bir şey fark olunmazmış
Beş altı gün geçmeden insana dokunmazmış.

Bu haberi ben aldım Ermeni bir dostumdan
Başka iyilikler de görmüş idim ben ondan.

Bu vakada da bana şöyle yardım etmişti
»Daim tedbirli davran, hasmın çoktur« demişti.

»Bir daha Terziyan'ın sakın evine gitme
Gidecek olursan da kahvelerini içme."»

Bu haber üzerine tam bir tertibat aldık
Gece devriyelerle bütün etrafı sardık.

Gündüz mağazaya gittim kendisiyle görüştüm
Her vakitten ziyade teklifsizce konuştum.

Kahve teklif eyledi ben de teşekkür ettim
»Şimdi mühim işim var akşam gelirim« dedim.

O gece karanlıkta odasına gitmiştim
Bir pencere önünde yer intihap etmiştim.

Biraz sonra kahveyi getirdiler önüme
Terziyan da sigara tutuşturdu elime.

Hemen bir kibrit çakıp o sigarayı yaktım
Pencereden dışarı o yanan çöpü attım.

Bu benim parolamdı, gözcüler anlamıştı
Bir bahane bularak odaya damlamıştı.

Bu gözcüler oranın adliye hakimleri
Onlarla beraberdi jandarma zâbitleri.

O kahveyi aynıyla heyete teslim ettim
Bu kahveyi hanenin sahibi içsin dedim.

Tabii içemezdi saçma bahane buldu
Cinayetini zimmen hemen meydana vurdu.

O odada derakap zabıt tanzim ettiler
Kahveyi de alarak tahlil için gittiler.

Tahlil neticesinde zehir tebeyyün etti. (17)
O da layık olduğu tevfikhaneye gitti.

Hacin'de beş altı ay ancak vazife gördüm
O sırada bölükle Kozan'a memur oldum.

Kozan'da

Bu Kozan Adana'nın mühim bir sancağıydı
O havali yaz vakti bir sıtma ocağıydı.

Sis kasabası onun merkez-i idaresi
Ermeni Katagos'un (18) meykanıydı burası.

Katagos'ta feriklik pâyesi bulunurdu
Hükümete gelince selamlık olunurdu.

Kozan havalisi de hep Çukurovası'dır
Oraları adeta bir yılan yuvasıdır.

Evin içinde yılan daim dolaşır durur
Yastıkların altında gece vaktinde uyur.

Onlar ev yılanıdır gerçi zarar etmezler
Fakat alışmayanlar hiç görmek istemezler.

Yaz vaktinde yerliler hep köylere dağılır
Kasabada yalnız askerle memur kalır.

Tam haziran ayında biz Kozan'a gelmiştik
Sıcığın şiddetinden bir de kurban vermiştik.

Kozan'da da bölükle ancak altı ay kaldım
Yine bir kış vaktinde terhis emrini aldım.

Tabur geldi yoldan Elbistan'a geçmişti
Yine geldiği gibi yolda zahmet çekmişti.

Ben bölüğümle Maraş üzerinden gitmiştim
Yollar pek müsaitti daha rahat etmiştim.

Zeytun (19) Faciasi

Maraş'tan sonra geçtik Zeytun kazasından
Çok faide görmüştüm onun ilçasından.

Daima romatizma taciz ederdi beni
İlca sayesinde artık görmedim onu.

Bu Zeytun kasabası Maraş'ın kazasıydı
Bir kaç bin hanelik Ermeni belasıydı.

Orada Ermeniler silah da yaparlarmış
Yer altında da ayrı fabrikaları varmış.

Her nedense hükümet mani olamıyordu
Galiba ecnebiden fırsat bulamıyordu.

Civar köylerinde de Ermeni çok bulunurdu
Onun için Zeytun'da bir tabur otururdu.

O taburun mevcudu bin ikiyüz neferdi
O mevkiye miralay hep kumanda ederdi.

Üçyüzonbir'de (20) onlar ihtilal çıkardılar
Kışlıkdaki askerleri her taraftan sardılar.

Tabursusuz, erzaksız üç gün harp etti durdu
Baktı ki bir imdat yok, teslimi ehven buldu.

Fakat Ermeni ancak miralay seçmişti
Sair efrad, zâbitân hep bıçaktan geçmişti.

Efrad boğazlanırken onlar hora tepermiş
Hem de şöyle diyerek bir de alay edermiş:

»Maraş'tan ağa geldi getirin on kurbanlık »
»Ah yarın şerefine gelsin on beş kurbanlık«

Her neferi sımsıki iplerle bağlamışlar
Getirip taş üstüne öyle boğazlamışlar.

O taşlardaki kanlar çok seneler dururdu
Gelen geçen yolcular hep onları görürdü.

Bunlardan ibret alsın evlad u ahvadımız
Anlasınlar, ne çekmiş bunlardan ecdadımız.

Efsus nâm-ı diğer Yarpuz(21)

Benim bölük merkezin Efsus nahiyesiydi.
Vaktiyle Dakyanus'un (22) makarr-ı idaresiydi.

Burası Elbistan'dan altı saat ıraktır
Sivas-Maraş beyninde pek lüzumlu duraktır.

Oranın da ne hani ne de oteli vardı
Hacı Bey'in evinde misafir odası vardı.

Havası suyu sağlam, bereketli bir yerdir
İhracati buğdayla hep kırmızı biberdir.

Bu mevkide Dakyanus kükümdarlık yapmıştır
Allahlık davasıyla bir batıla sapmıştır.

Kasaba dahilinde cennetler yaptırmış
Yağmur yağdırıyorum diye su attirmiş.

Cennet döşemesinden ben de biraz bulmuştum
Onun safi rengine cidden hayran olmuştum.

Bir çok tavla zarları yan yana getirilmiş
Kuvvetli bir macunla onlar birleştirilmiş.

Evvelce bu zarları her renge boyatmışlar
Cennetin zeminini bunlarla donatmışlar.

Eshâb-ı kehf (23)

Meshur Eshâb-i kehf'in mukaddes mağarası
Tam yarım saat çeker Efsus ile arası.

Bu tarihî ziyaret bir sırt eteğindedir
Orada âb u hava her yerin fevkindedir.

Maa aile orada ara sıra kalırdık
Mağaradan geçerken hep tekbirler alırdık.

Bu mukaddes mağara bir mescide civardır
Etrafında muazzam bir çok kaleler vardır.

Bu tarihî kaleler pek eski yapılmıştır
Kapıların üstüne tarihler atılmıştır.

Bu kalelerin şahlar, padişahlar yaptırmış
Altın yazılarla da adlarını yazdırmış.

Kitmir'in (24) çanağı da mescid dahilindedir
Yemliha çeşmesi de onun yakınındadır.

Çesmenin karşısında taşlar yirmiden çoktur
Bunların hiçbirinin koyundan farkı yoktur.

O manzaraya bakan koyun sürüsü sanar
Fazla dikkat edince taş olduğuna kanar.

Bu bâbda rivayetler birbirinden a'ladır
Fakat El-âlem-i Indillah demek daha evladır.

Eshab-ı Kehf'in isimleri

Yemliha, Mekselina, Sazenus, Mislina, Mermus
Bebernus, Kefestatayyus, Kitmir.

Dipnotlar:

- 1- Zorbalar, zorba grubu
- 2- Suriye’de antik palmyra kentinin yakınında yerleşim birimi
- 3- Ağırlığını
- 4- Yazılı emir
- 5- Suçluları
- 6- Eşkriyalık, haydutluk
- 7- Hırsızlık
- 8- Malatya’ya bağlı Akçadağ ilçesinin eski ismi.
Bazı kaynaklarda »Arga« şeklinde de yazılmıştır.
- 9- Burada mecazî anlamda kullanılan ve yaklaşık olarak »onların yolundan gitmiştik« şeklinde yorumlanabilecek olan sözcük, İtalyanca kökenli olup »dümeni ortaya alarak gemiyi bulunduğu doğrultuda yürütme, doğru seyir« anlamına gelmektedir.
- 10- Koruyucusu
- 11- Aramızda
- 12- Acele
- 13- Zor kullanmaya
- 14- Adana’ya bağlı Saimbeyli ilçesinin eski ismi.
- 15- Bir çift ayakkabı.
- 16- Nitelik, özellik.
- 17- Ortaya çıktı.
- 18- Ermenice doğru telaffuzu Gatoğigos’tur. Ancak çoğu Osmanlıca ve Türkçe metinlerde Katogigos olarak geçen sözcük; Katolik Ermenilerin ruhani liderlerine verilen bir ünvanıdır. Sis (Kozan) Gatogigosluğu ise o dönemde İstanbul Ermeni Patrikliği ile bir takım problemleri olmasına rağmen Anadolu’daki en büyük Ermeni Gatoğigosluğu idi.
- 19- Maraş’a bağlı eski bir Ermeni beldesi.
- 20- Miladi 1895 yılı
- 21- Kahramanmaraş’a bağlı Afşin ilçesinin eski isimleri
- 22- Çeşitli kaynaklarda »Dakyanus«, »Dakinus« ya da »Dakyus« olarak geçen ve Eshâb-i kehf söylencesine göre putperestlerin hükümdarı olan kişi.
- 23- Mitolojide 7 arkaştan, yoldaşın, yârânin M.Ö. Roma İmparatorundan kaçarak saklandıkları ve uyuyakaldıklarına inanılan mağaralardan biri. İsim, »Mağara Yaranları« anlamına gelmektedir.
- 24- Eshabi-kehf’in yanlarında bulunan köpeğin adı.